

(ষ্টোরথিয়েটারে অভি নীত)

— · · · —
321

অগিরিশচন্দ্ৰ ঘোষপণীত।

— · · · —
শ্রীহৃগাদাস দে কৰ্ত্তক প্ৰকাশিত।

মূল্য— ১ টাকা মাত্ৰ।

ନାଟ୍ୟୋଳିଖିତ ସ୍ଥକିଗଣ ।

ପୁରୁଷଗଣ ।

ନଳ	ନିଷଧରାଜ ।
ପୁରୁଷ	ରାଜଭ୍ରାତା ।
ବିଦୃଷ୍କ	ରାଜସଥା ।
ଭୀମସେନ	ବିଦର୍ଭରାଜ ।
ଶ୍ରତୁପର୍ଣ୍ଣ	ଅଯୋଧ୍ୟାରାଜ ।
ଇଞ୍ଚ, ଅଗ୍ନି, ବରୁଣ, ସମ, କଲି, ଧାପର, ରାଜଗଣ, ସାରଥି, ମତ୍ତ୍ଵୀ, ଦୂତଦୟ, ରକ୍ଷୀ, ବ୍ୟାଧଦୟ, ମୁନି, ଧ୍ରାମବାସୀ, ନାଗରିକଗଣ ।				

ସ୍ତ୍ରୀଗଣ ।

ଦମସତ୍ତୀ	ବିଦର୍ଭରାଜକନ୍ୟା ଓ ନଲେର ସ୍ତ୍ରୀ ।
ରାଜମାତା	(ଚେଦୀନଗରେର)
ଶ୍ରମଳୀ	ଚେଦୀନଗରେର ରାଜକନ୍ୟା ।
ରାଣୀ	ଭୀମସେନେର ସ୍ତ୍ରୀ ।
ମଥୀଗଣ, ଅନ୍ଧରାଗଣ, ଭ୍ରାନ୍ତନୀ, ଜନେକ ବୃକ୍ଷା, ଧାତ୍ରୀ ।			

ନଳ-ଦର୍ଶନାତ୍ମୀ ।

ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ ।

ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ଉପବନ ।

—
—
—

ନଳ ଓ ବିଦୃଷକ ।

ନଳ । ସଥା, ହେବ ବନ ଉପବନସମ,
ନୃତ୍ୟ କରେ ମୟୁର ମୟୁରୀ ;
ବହେ ବାୟୁ ଧୀରି ଧୀରି ମକରନ୍ଦ ବହି' ;
ଦୋଲେ ଫୁଲ ସୋହାଗ-ପରଶେ ;
ସରମ କୁଞ୍ଚମେ ରସାୟ ଝଫିର ମନ ;
ତାହେ କୁହତାନ ମନ୍ତ କରେ ଆଣ ;
ରମ୍ୟ ସ୍ଥାନ ହେଥା— କ୍ଷଣ କରହ ବିଶ୍ରାମ ।
ସଥା, ସଥା—

বিদু। কারে কহ মহারাজ ?

যে হিড়িক টান—

সখা তব করেছে পয়াণ ;

আর কোথা পাইবে সখারে ?

বাবা ! রথ চলে এত বেগে ?

দিব্য করি,—ক্ষুধায় যদ্যপি মরি,

আর মিষ্টান্ন আদূরে থাকে,

তবু তব রথে না যাব কথন !

আর কারে বলি ?

রাজার পিরীত কিছু ভুভুড়ে ধেতের ;

বন পেলে পিরীত বাঁপিয়ে ওঠে !

ভাল, মহারাজ,

কথন' কি করি নি পিরীত ?

দেখি নি ত এ বেতর ঢঙ্গ !

নল। বর্কর, দেখ কি অতুল শোভা ;

চিনিয়াছ মিষ্টান্ন কেবল !

বিদু। আর মহারাজ চিনেছেন নব ঘাস !

নল। (স্বগত) তর তর পত্র যথা প্রভাত-সমীরে,

গ্রাণ কাঁপে নিরস্তর ;

তু'খন্দমাকে আশা দোলায় আমায় ।

আরে মন ! রঞ্জ কার করে আশা ?

ত্রিভুবন রঞ্জ করে আকিঞ্চন ।

ସୁରହରେ ସାବ—ଲଜ୍ଜା ପାଇ ପାବ—

ବାରେକ ଦେଖିବ,

ନୟନେ ଶ୍ରବଣେ ବିବାଦ ସୁଚାବ ।

ଏ ଜୀବନେ କି ବା ପାବ ?

ଦେଖିବ ଦେ କଲ୍ପମା-ପ୍ରତିମା ।

ହୋଇ !

କେନ ମନେ ହୟ ଦେ ଆମାଯ ଭାଲବାସେ ?

ବିଦୃ । ମହାରାଜ ଭାଣ୍ଡାଓ ଆମାଯ ?

ଠେକିଯାଛ ପିରୀତେର ଦାୟ !

ଜାନି ଆମି—ଆମାର' ତ ଗେଛେ ଦିନ ।

ନଳ । ଦେଥ ସଥା !—ବ୍ୟାକୁଳ ଭମର

ଗୁଞ୍ଜର' ଜାନାଯ ମନୋଜାଲା ;

ମୁଦିତ ନଲିନୀ ଫିରେ ନାହି ଚାହେ ଆର ;

ଏ କି—ଏ କି କଠିନ ବ୍ୟାଭାର !—

ଦେଥ ସଥା, ନିରାଶାଯ ଭମରା ଫିରିଲ !

ବିଦୃ । ଏହି ଟୁକୁ ନୁହନ କେବଳ !

ଆମି ସବେ ବ୍ରାହ୍ମନୀରେ ଦେଖି—

ଏ କଡ଼ା ଶାସ, ଏ ରୂପ ଉପର ଚାଉନି—

ମିଷ୍ଟାନ୍ ପାଇଲେ

ହୟ ତ ବା ରଯେ ଗେଲ ଗୋଟା ହୁଇ !

କିନ୍ତୁ,

ଭମର ଏଲ କି ଗେଲ କଥନ' ଦେଖିନି ।

ମହାରାଜ, କେଂଦେ ଫେଲ ;
 ଆମି ବ୍ରାହ୍ମଗୀକେ ଦେଖେ କେଂଦେ ତବେ ବଁଚ,
 ତବେ କୁଧା ହୟ !

- ନଳ । ମଥା, ମତ୍ୟ କହି—
 ନଲରାଜୀ ନହି ଆମି ଆର ;
 ଛି ଛି କତ କରି, ମନ ବୁଝାଇତେ ନାରି ;
 ରାଜ୍ୟ ଧନ ମାନ ନାହି ଚାହେ ପ୍ରାଣ ;
 କ୍ଷତ୍ରିୟର ପ୍ରାଣେର ସ୍ଵସାର
 ବୀର୍ଯ୍ୟ ବଳ କାଯ ନାହି ଆର ;
 ପ୍ରାଣ ତୃଷିତ ଆମାର—
 ଦାବାନଳ ଦହେ ସଦା ।
 ସେ ପ୍ରେମଦା ଆମାରେ କି ଚାବେ ?
 ସେ ରତନ ତ୍ରିଭୁବନ କରେ ଆକିଞ୍ଚନ ;--
 କୋନ ଶୁଣେ ପାବ ତାରେ ?
 ଯାବ—ଯାବ ସ୍ଵରସ୍ଵରେ ;—
 ଆର ଲାଜେ ବାଧେ କି ସା ?
- ବିଦୂ । କୋଥା ଯାଓ ? ଏକେ ଘୋର ସନ୍ଧ୍ୟା—
 ତାଯ ଏଇ ସୋମତ ବୟେସ, ରାଜ୍ୟ,—
 ତାଯ ପିରିତ ହ୍ୟାଦେମେ !
 ଏକା କେନ ଘାଟେ ବସେ ଥାବେ ଜଳ ?
 ମହାରାଜ, ଚଲ, ବିଲମ୍ବ କର' ନା ;
 ଜାନ ତ ମୃଗ୍ୟା କ'ରେ

ବନେ ମିଷ୍ଟାନ୍ତ ନା ମେଲେ ;
 ସତ ଦୂର ପଶ୍ଚେର ଡାଁଟାଇ ହୟ !
 ନଳ । ଦେଖ ସଥା, କିବା ଦୀପି ଅକ୍ଷ୍ୟା—
 ଥୋଲେ ଜଳେ ମୁଦିତ ନଲିନୀ !
 ପଞ୍ଚ ହଇତେ ଦେବବାଲାଗଣେର ଆବିର୍ଭାବ ଓ ଗୀତ ।

ଇମନ୍ ବେହାଗ—ଏକତାଳା ।
 ହାୟ ରେ ହାୟ ! ପ୍ରେମିକ ଯେ ଜନ
 ସେ କେନ ଚାୟ ଭାଲବାସା ?
 ଦିଲେ ନିଲେ, ବଦଳ ପେଲେ
 ଫୁରିଯେ ଗେଲ ପ୍ରେମପିଯାସା !
 ପ୍ରେମେ ଚାୟ ଭାଲବାସି, ପରାବ ନା, ପରବୋ ଫାଁସି
 ଚାୟ ନା ପ୍ରେମ କେନା ବେଚା—ଭାଲବେଦେ ପୂରାୟ ଆଶା ।

ନଳ । (ହେତ) ସତ୍ୟ, କେନ ପ୍ରାଣ ଚାହେ ବିନିମୟ ?
 ମଞ୍ଚୀତର ଛଲେ
 ଦେବ ବାଲା ଦେନ ଉପଦେଶ ।
 ଆଶା ନାଚାଯ କାନ୍ଦାଯ ;
 ଆର ଛଲନାୟ ଭୁଲିବ ନା ;—
 ଆଶା ଦିବ ବିସର୍ଜନ ।
 ପରି ପ୍ରେମ-ଫାଁସି ହଇବ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ;
 ଭୁଲ ବେଦେ ଆଶା ମିଟାଇବ ।

ଦେବବ୍ୟାଜାଗଣେର ଶୀତ ।

ସିନ୍ଧୁଡ଼ା ଥାଥାଜ—ଏକତାଳା ।

ଆଗେ ଯାର ସଯ୍ୟ ନା ବ୍ୟଥା ଲେ କେନ କର ପ୍ରେମେର କଥା ?
ପ୍ରେମେ ଦିନ ସାବେ କେଂଦ୍ରେ—ପ୍ରେମିକ ସେ ଜନ ଦେତ ଜାଣେ;
ଆଗ ଦିତେ ସେ ଜୋନେ ପରେ, ବିଛେଦେର ଭୟ ଲେ କି କରେ ?
ବିଛେଦେ ଅବିଛେଦେ—ହନ୍ଦୟ-ଚାଦେ ହାରେ ଧ୍ୟାନେ !

ସେ ଆପନା ହାରେ, ଚାଯ ଲେ କାରେ ?

ନାଧେର କାଁସି ଖୁଲୁତେ ନାରେ !

ଆଗ ମଜେ ଆଗ ଦିଯେ ପୂଜେ,
ବ୍ୟଥା କି ତାର ଥାକେ ପ୍ରାଣେ ?

ବଳମଧ୍ୟ ହତ୍ତମ ।

ନଳ । (ସଂଗ୍ରହ) ସତ୍ୟ, ଆମି ଭାଲବାସି;

ଆମି ଆଗ ଦିଛି ତାରେ ;

ତବେ, ଦାନେ କେନ ଚାଇ ଅତିଦାନ ?

ଶୁଷ୍କ ହୟ ଆଗ

ସଦି ଆଶା କରି ବିସର୍ଜନ ।

କିନ୍ତୁ,

ମରାଳ-ବଚନେ ଘନାଞ୍ଚନେ ଜ୍ଵଳେ ମରି !

ମେ ଚାଯ ଆମାୟ—

ବଲେ ଗେଛେ ସର୍ପ-ବିହଙ୍ଗମ ।

ଚାଯ ବା ନା ଚାଯ ଦେଖି ପରୀକ୍ଷାମ ।

ଦେଖେ ଯାବ—କୋନ୍ ଭାଗ୍ୟଥରେ

ଆଦରେ ମେ ରମଣୀରତନ ।

(ଅକାଶ୍ୟ) ସଥା, ସଥା ! ଏ କି ଭାବ ତବ ?

ବିଦୁ । ହାଁ ! ଆମି ଗରୀବ ଆକ୍ଷଣ—

କେମ ଠେକିଲାମ ରାଜାର ପିରୀତ-ଦାୟ ?

ନଳ । ସଥା, ସଥା ! ଆଛନ୍ତି କି ହେତୁ ଭୂମି ?

ବିଦୁ । ରମ' ଭୂମି ମହାରାଜ;

କର ଦେଖି ଅଞ୍ଚୁଲି ଦଂଶନ,—

ଦମା ଧରେ ଗେଛେ ବୁକେ ;

ବାହା ହୁ ହୁବାର !

ମହାରାଜ, ତୋମାର ଏ ପ୍ରେମେର ହିଡ଼ିକେ

ଯେ କାକୁର ପ୍ରାଣ ବୀଚେ, ଏମନ ତ ବୋଧ ହୟ ନା ।

ଘରେ ବସେ କୋଥା ପେଲେ ରାଜୁମେ ଅନ୍ୟ ?

ରାକ୍ଷସୀ ନିଶ୍ଚଯ !

ବନେ ଏକା ପେଲେ ଭୁଲିଯେ ନିଯେ ଯାଇ ।

ନଳ । ସଥା !

ଅହୁମାନେ ଜ୍ଞାନ ହୟ ଦେବକନ୍ୟାଗଣ ।

ବିଦୁ । ତୋମାର ପ୍ରେମେର ଚୋଟେ

ପଞ୍ଚ କେଟେ ଦେବ କଞ୍ଚାଗଣେ ଏଲ' ବନେ !

ନିଶ୍ଚଯ ରାକ୍ଷସୀ ; ଇଚ୍ଛା ସଦି, ରହ ରାଜୀ ;

আমি—সেৰোদা আক্ষণের ছেলে—

তৰা সাঁজে হেঠা নাহি রব ।

নল । যাও সথা, কহ গিয়ে সারথিরে—

অশ্বগণে দেয় তৃণ পানি ;

এ কাননে করিব বিশ্রাম আজি ।

বিদূ । রাজা রাজ্ঞার খেলা—

পালা, বামুন, পালা ।

প্রথান ।

ইল্ল, বৰুণ, যম ও অম্বির প্ৰবেশ ।

ইল্ল । জয় হ'ক মহারাজ ।

নল । তেজঃপুঁষ্প মুৱতি সুজন—

পুৰুষ-প্ৰবৰ,

কেবা তুমি সন্তোষ কাননে ?

পরিচয় দেহ মোৱে,

কহ মহাজন ! কিবা প্ৰয়োজন

সাধিবে তোমাৰ দাস ?

ইল্ল । শুন মহামতি ! আমি—দেবৱাজ ;

মায়াবন কৱিয়া সৃজন

আসিয়াছি ধৰামাবে ।

নল । সফল জনম যম ;

বহু পুণ্যে পাইলাম দৱশন ।

ଇନ୍ଦ୍ର । ଆମିରାଛି ବଡ଼ ଆଶେ ତବ ପାଶେ

କର ମତ୍ୟ, ଓହେ ମତ୍ୟବାନ୍,—

କୁପାବାନ୍ ହବେ ମମ ପ୍ରତି ?

ନଳ । ମିନତି କି ହେତୁ, ଦେବ ! ଆଜ୍ଞାବାହୀ ଦାସେ

ଯେ ବା ଆଜ୍ଞା ହୟ,

ଆଗପଣେ ସାଧିବ ନିଶ୍ଚୟ ;

ଦେବରାଜ ! ଆଦେଶ କିନ୍ତରେ ।

ଇନ୍ଦ୍ର । ସାର ତରେ ସାଂଗ ସ୍ୱସ୍ତରେ,

ତାରେ ହେରେ ମଦନେ ପୀଡ଼ିତ ମମ ଆଗ ।

ହେରି' ସେ କୁପ-ମାଧୁରୀ

ଧୈର୍ୟ ନା ଧରିତେ ପାରି ;

ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଦି ମମ ସାଥ

କ୍ଷତି ନାହିଁ ତାଯ—

ଧରି ନରକାଯ ରହି ତାରେ ଲଯେ ସୁଥେ !

କିନ୍ତୁ, ସୁଲୋଚନା ତୋମା ବିନା

ଅନ୍ୟ ଜନେ ନା ହେରେ ନୟନ-କୋଣେ ;

ହଂସ-ମୁଖେ ତବ ବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି'

ଆଛେ ତବ ଧ୍ୟାନେ ;—

ନଳକୁଣ୍ଡ ନିଯତ ନୟନେ ଜାଗେ !

ତାଇ, ମହାଶୟ, ଚାଇ ତବାଶ୍ରୟ—

ଦୂତ ହୟେ ସାଂଗ ତାର ବାସେ ;

ବରିତେ ଆମାଯ ବୁଝାଓ ବାଲାଯ ;

শচৌ হতে রাখিব আদরে
 বল' তারে ;—স্মর-শরে জর জর তমু ;
 বল'—দেবরাজ কিঙ্কর হইতে চাহে ।

অঞ্জি । আমি—অঞ্জি, শুন হে সুপাল,
 কি জঙ্গল করিয়াছি তারে হেরে !
 যদি ইঙ্গে নাহি বরে, বল' মোর তরে ;
 মন্মথের শরে মন নিপীড়িত মম !

ইন্দ্র । বক্রণ শমন
 হের, আশীর্বাদ জানায়, রাজন !
 আসিয়াছে দময়স্তু-আশে ।
 আছি চারিজন—
 যারে ইচ্ছা—কক্ষক বরণ ;
 দৌত্য-কার্য কর মহারাজ ।

নল । শুন দেবগণ !
 দেব-কার্য করিব সাধন ;
 যাব আমি দৃত হয়ে ;
 কিন্ত, বালা রহে অস্তঃপুরে,
 সতর্ক প্রহরী সদা কিরে ;
 কি উপায়ে দেখা পাব তার ?

ইন্দ্র । দেব-মায়া ঢাকিবে তোমারে—
 অদৃশ্য পশিবে, রাজা !
 হেথা পুনঃ দেখা পাবে মো সবার ।

দেবগণের প্রস্তান ।

ମଳ । (ସଂଗ୍ରହ) ଆରେ, ମତ୍ୟଘାତୀ ଘନ !

କେନ ହୁ ବିଚଞ୍ଚଳ ?

ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଶିଖ, ରେ ହୃଦୟ,

ପର-ସ୍ଵର୍ଥେ ହତେ ଶୁଦ୍ଧୀ ;

ଦୁଲ୍ଭ ରତନ,

ପାର ଯଦି, ସହେ କର ଦେବେ ସମର୍ପଣ,

ବିସର୍ଜନ କର ରେ ଲାଗୁମା ;

ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର ଧାହେ ଚାଯ,

ମେ ଶୁଦ୍ଧାୟ ମରେ କୋଥା ପାଯ ?

ଦେବାଙ୍ଗନା ମିଳାଇବ ଦେବସନେ ;

ଆରେ ରେ ଅବୋଧ ଘନ ! ଯଦି ଭାଲବାନ

ଶୁଦ୍ଧେ ତାର କି ହେତୁ ଅଶୁଦ୍ଧୀ ତୁମି ?

ଶଚୀ ମନେ ରବେ ଇନ୍ଦ୍ରାମନେ—

କି ହେତୁ ଅଶୁଦ୍ଧୀ ହୁ ?

ଛି ! ଛି ! ଉନ୍ନିବାର ନରନେର ଧାର ।

ଅନ୍ତର୍ମାନ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଗର୍ଭାକ୍ଷ ।

ଉଦ୍‌ଦ୍ୟାନ ।

ଦମ୍ଭରଣ୍ଟୀ ଓ ସଥୀଗଣ ।

ଦମ । ହେରିଲାମ୍ ସୁଳବ ମରାଳ
ସରୋବରେ ଭାସେ କୁତୁହଳେ ;
ଶର୍ଣ୍ଣ-ପାଥା ହେରି' ମନୋହର
ଧାଇଲାମ୍ ଧରିତେ ମଜର ;
ବକ୍ରଶ୍ରୀବା ମାଣିକ-ନରନେ
ଚାହିଲ କାଞ୍ଚନ-ବିହଙ୍ଗମ ;
ନରସ୍ଵରେ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିତେ ଲାଗିଲ ;—
“ମଲରାଜ୍ ପାଠାଇଲ ମୋରେ ;
ତୋର ତରେ ଭୂପତି ଉଦ୍‌ଦ୍ୟାନ !
ଦମ୍ଭରଣ୍ଟୀ ଧ୍ୟାନ ଜ୍ଞାନ ତ୍ାର” ;
ନଥି ! ମୁଖ୍ୟାଯ କତଇ ଶୁଣିଛୁ ;
ତୁ' ନୟନ ଭାସିଲ ଶଲିଲେ ;
ଛଲେ ପୁନଃ କହିଲ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦୂତ ;—
“ଦେହ ଲୋ ଯୁବତି ! ବାରି-ବିକ୍ରୁ ଛଟି ତୋର !
ଯହେ ଦିବ ନଲେର ନିକଟେ” ;

ଉତ୍ସବର ଆସ

ଶାଜ ଖେରେ କଣଇ କହିଛି ;
 ଚାହିଲ ଅଜୁରୀ—ପୁଷ୍ଟିର ଆସ ଦିନ୍ ;
 ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ ଉତ୍ସବ ସେ ମାରାବୀ ମରାଳ ।
 ବୁଝି ମୁଖ୍ୟର ଅରୁରେ ପାଦୀ ;—
 ଲଳନାର କୀଦାର ମନ !
 ମଧ୍ୟ ! ମଧ୍ୟ ! କେ ଆଗେ ଜାନିତ,
 ଦାସୀ ହତେ ଚାର ଆଶ ?

ଦ୍ୱାରାଗଣେର ଗୀତ ।

ଅହଂ କାନେଡ଼ା—ପୋଷ୍ଟା ।

ଆଗେ ଆଗ ପଡ଼ିଲା ଧରା, ବଳ ଗେଲ ମୋଗାର ପାଦୀ ;
 ପ୍ରେମେର ଖେଳା, ପ୍ରେମେର ଲୀଲା, ଚର୍ଖେ ଚର୍ଖେ ରଙ୍ଗିଲ ବାବୀ ।
 ନରନକୋଣେ ଢାଇବି ଯତ, ବାଗ ଥାବି ବାଗ ହାନ୍ତବି ତତ,
 ନୀରବେ ଆଗେର କଥା, ଆଁଖିନନେ କବେ ଆଁଖି ?

ଦମ । ମଧ୍ୟ, ବୁଝ ନା ବୁଝ ନା ଆଗେର ଦେଇନା—
 ତାଇ ରଙ୍ଗ କର କତ !
 ଆଗ ଦିଛି ନଳେ—ନଳ ମମ ଆଗନାଥ ;
 ଭେବେ ଶରି,—

স্বরবরে যদি তারে নাহি হেলি ।

সখি, সত্য কি কহিল পাখী ?

সখী ! সখি ! সত্য যিথ্যা দুর মনে মনে ;

পঞ্চ-আশে ভুমরা আপনি ক্ষালে,—

ভুক্ত কেন না আশিবে তোর ?

ধার তরে কাজে বার প্রাণ,

সে কাতর তার তরে ।

সম ! সখি, দেখ—দেখ আশিহেন ললরাজা !

সখি ! এসেছে রতন, করহ ষতন,

আমি ত আপনহারা ;

নিত্য হেরি যে বসন ধ্যানে,

দেখ, লো, নয়নে—

সমুখে সে নিরুপম ঠাম !

সখি, ধর—ধর, কাপে লো অস্ত্র মোর

অলের অবেশ !

১ম সখী ! মহাশয় ! দেহ পরিচয় ;—

অকল্পান,

কে কুরি উষয, দেব, রমীমারারে ?

মল ! মল নাম—গুন, স্মৃতেচে !

দেবরাজ-আদেশে এসেছি,

দেব-বলে পশিয়াছি অসংগুরে :—

केन राजवाना उठला आमारे हैरे ?

आमि देव-कृत—गाम ऊँड़ ।

नम । नाथ, कि वल—कि वल ? आमि नागी,
तव आणे राखि आधे ।

नम । उठल, देव-कार्यो मध्य आंगमने ;—

हेतु, अग्नि; वक्ष्य, शम्भु;

तव हथेम करिं आकिर्म

पाठाहेल हेतु योरे ;

मन चाहे धोरे, वरं तोरे, वक्षीमने,—

देवेर वाहित छुमि ;—

ए सूखार नर नहे अधिकारी !

देवराजे वदि, शति, उच्चे;

ग्रवे एठी हते आर्मरे, झक्कीरि ;

अग्नि वा वक्ष्य, वर—

यारे शाळा करिवे अर्णव—

वत्ने दो राखिके तोमारे ।

नम । अचू, कि कथा नासीरे वल ?

नहि छिचारिवै ;

हस-मूर्खे उन्हि, तव पाव दिहि शोष ;

छुमि—आधिनार्थ ;

आश्रिते हे कर' ना आवाहत ;

आमि नारी; बाहिं करि नरे,

ମା ଚାହି ଅମରେ ;—
 ନଳ ଯର୍ଥ ଛାନ୍ଦେର ରାଜୀ ।
 ସଦି, ପ୍ରତ୍ୟ, ନିଦର୍ଶ ହିବେ,
 ନାରୀ-ବଧ ଲାଗିବେ ତୋମାରେ ।
 ଦେବ-ଦୂତ, କହ ପିଣ୍ଡ ଦେବଗଣେ—
 ପିତାସମ ଗପି ଚାରି ଜନେ ;
 ଯାଚି ଶ୍ରୀଚରଣେ—ନଳ ଶାମୀ ହର ଘୋର ।
 ଶ୍ରୀଗମ୍ଭୀର, ସୁରଥରେ ଦିଓ ଦେଖା ;
 ନହେ, ତଥନି ହୃଦୟର ଆଖ ;
 ନଳ ବିଳା ଆମି ଆର କାର ?
 ତୁମି ହେ, ଆମାର ;
 ଆଗ୍ରଣୀୟ, କେନ ଛଳ କର ?
 ହମେ, ଅତ୍ୱ, ଭୁଲାତେ ନାରିବେ ;
 ଶାମୀ ! ପଞ୍ଜୀରେ ଟେଲନ୍ତ ପାର ।
 ନଳ । (ନ୍ଦ୍ରଗତ) ଆରେ ହୀନବଳ ଆଖ !
 ନାରୀର ବଚନେ ହିତେଛ ବିଚକ୍ଷଳ ?
 (ଅକାଶୀ) ତୁମ ସୁଲୋଚନେ !
 ସହି ଭାଲବାସ,
 ଭାଲବାସା ଟିର ଦିନ ରବେ ;
 ଶଂପି' କାହି ପୂଜୀ କର ଦେବତାର,
 ଆପନାର ମେହ ବଞ୍ଚି ।
 ଦେବ-କାର୍ଯ୍ୟ ନରେ ଧରେ ମେହ ।

ଦେବ-କାର୍ଯ୍ୟ ଆସିଥାଏହି, ପୂର୍ବବଳି,
ଦେବ-କାର୍ଯ୍ୟ କାଢି କାହିଁ ପାରି—
ଦେବେ କର ଦେହ-ବାନ ;
ତବ ଆଖି-ବିଶ୍ଵରୂପ
ଅଗ୍ରଜନ କଲିବେ କୌଣସି ।
ତୁମ, ବରାନଙ୍କେ, ସୁଖ କୁଞ୍ଜ ଗପି
ହ'ଥେ ସୁଖ ଶିଖ ମୋର ଡରେ ;
ଆମି ଓ କେନ୍ଦେହି,
କାନ୍ଦିଯେ ଶିଥେହି ; କେନ୍ଦେ କେନ୍ଦେ ହବ ସୁଖୀ !

ଦୟ । ଅଭ୍ୟ, କି ହିନ୍ଦେ କରିବ ଦେବ-ପୂଜା ।
ଦେହ, ପ୍ରାଣ,—କିଛୁ ଆର ନହେ ମୋର ;
ଦେବଗଣେ ମାଙ୍କୀ କରି' କହି —
ମକଳି ହେ ଦିଯେହି ତୋମାୟ ;
ଜାନି, ନାଥ, ତୁମି ହେ ଆମାର ;
ଦାନେ ତବ ନାହି ଅଧିକାର ।
ଧର୍ମପତ୍ନୀ ଆମି ତବ ;
ଦେହ ମୋରେ, ପତି, ପୂଜା-ଉପଦେଶ ;
କହ, ନାଥ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟରେ ଦିକେ ଦେଖା ?

ନଳ । ଦେବ-ଦୃତ—ଦାସ-କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ମଳ, କଳ୍ପାଣି,—
ଏବେ ଆମି ନହି ତ ସ୍ଵାଧୀନ ;—
ଅଛୀକାର କେମନେ କରିବ ।

ମୁଖ୍ୟ । ଏହୁ, ହେଡ଼େ ସାବେ ଭେବ ନା କଥନ ;

ଶତୀ ପାଇ ପତି-ଦରଶନ—

ଦେବତା ମିଳାଇ ଆମି' ;

ଯେତେ ଚାଓ ସାଓ ହେ ନିର୍ଦ୍ଦିର,

ଶାସୀ ପଦ କହୁ ନା ଛାଡ଼ିବେ !—

ଦେବଗଣେ ପିତାମହ ଗଣ !

ଅଳ । ସାଇ, ଝୁଲୋଚନେ,

ଦେବଗଣେ ଦିଇ ଥିଲେ ସମାଚାର ।

ମୁଖ୍ୟ । ଦେଖୁ ଦିବେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ?

ଅଳ । ନା ପାରିବ ଦେବାଦେଶ ବିନା ।

ଅଳେର ଅଛାଦ ।

ମୁଖ୍ୟ । ଦିଲେ ନିଧି, କେନ, ବିଧି, ହୁଏ ପ୍ରତିକୂଳ ?

ଛି ! ଛି ! ଧିକ୍ ମାରୀର ଜୀବନ !

ମାଧିତେ କୌଣ୍ଡିତେ ଦିନ ସାଇ ;

ସାରେ ପ୍ରାଣ ଚାର— ସେ ଆମାରେ ଠେଲେ ପାଇ ;

ତବୁ ପ୍ରାଣ ତତ କାନ୍ଦେ ତାର ତରେ !

ଆରେ ! ଆରେ ! ଏ ପ୍ରାଣେର ତରେ

ଲଜ୍ଜାହିନୀ କତ ଆର ହବ ?—

କତଇ ମାଧିବ ?—

ଛି ! ଛି ! ପ୍ରାଣ,

ବାର ବାର କତ ହ'ବି ଅପମାନ ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀପଦେବ ଶୀତ ।

ଗାରା ବିଜ୍ଞା—ଏକତାଳା ।

ଆଗେ କି ଜାନି ବଳ, ନାରୀର ଆଖେ ସର୍ବ ହେ ଏତ ?
କୀନ୍ଦ୍ରାବ ଘନେ କରି; ଛି ! ଛି ! ସଥି, କୁନ୍ଦି କତ ।
ମାଧ କରି—ମେ ମାଧ୍ୟବ ଏମେ, ଆଗେର କାଳାର ମାଧି ଶେବେ,
ଲାଜ ମାନ ଭାସିଯେ ଦିଲେ, ଅପମାନ ଆର ମବ କତ ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀପଦେବ ଶୀତାନ ।

ତୃତୀୟ ଗର୍ଭାକ ।

ଆଜନ ।

ବ୍ରିଦ୍ଧକ, ମାରଥି ।

‘ବିଦ୍ୟୁତ୍ ! ଓମ, ହେ ମାରଥି,
ଅଞ୍ଚ-ହତ୍ୟା ସଦି ନାହି ଚାନ୍ଦ—
ବନ୍ଧା ପାଓ ମିଠାର ଆନିଙ୍ଗା ଦାନ୍ତ ।

ଯକ୍ରତୁମି ବିଦର୍ଭ ନଗର,
 ମାରାଦିନ କିଛି ଥାଇ ନାହିଁ ;
 ଦେଖ, ହଲ ପ୍ରାୟ ଶ୍ରୀନାରାୟଣ,
 ବାଲ୍ୟଭୋଗ ଗିଯେଛେ ଚିତାର ;
 ଭୁତେ ପେରେ ରାଜା ପ୍ରେମ ଥାଏ,
 କୋପେ କାପେ ରଜନୀ କାଟାଯ ;
 ଆମି, ବଲ, କେମନେ ସାମାଲ ଦିଇ ?
 ରଙ୍ଗ ବେରଙ୍ଗ ପିରୀତ,
 ଦେଖେଛି ତ ସଥୋଚିତ ;
 ବଲି, ଓ ସେ ହ୍ୟାଙ୍ଗାମେ ଆମି ତ ପଡ଼େଛି ;
 କବେ ଭୋଜନ ଭୁଲେଛି ବଲ ?
 ରାଜାର ଏ ନଯ ତ ପିରୀତ,
 ପେଜୀତେ ପେରେଛେ ନିଷ୍ଠର ;
 ଏ ଦେଖ,
 ଛେମୋଚାପା ଛମ୍ବମେ ଆସେ ରାଜା !

ନମେର ପ୍ରକେଶ ।

ଯହାରାଜ, ତବ ପିରୀତେର ଦାୟ
 ଆଜନେର ପ୍ରାଣ ଘାର ;—
 କେ ଯେନ କାହାରେ ବଲେ ?
 ମଳ । ଆରେ ରେ ବାତୁଳ, କି ଜାନିବି
 କି ବେଦନା ମର୍ମ ହୁଲେ ମୋର ?

ଶୁତ ! ଯାଏ, ଅଶ୍ଵଗଣେ କର ଗେ ମଂଷତ—

ଆଜି ଯାବ ନିଷଥ ନଗରେ ;

(ଶ୍ଵରତ) ନୀ, ନୀ—

ଯାବ ସ୍ଵରନ୍ଧରେ, ବାରେକ ଦେଖିବ ତାରେ ;

(ପ୍ରକାଶୋ) ରହ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ମାରଧି,

ଆଜ୍ଞା ମାତ୍ର ପାଟ ଯେନ ରଥ ।

ମାରଧିର ଅଛାନ ।

(ଶ୍ଵରତ) ଆହା, ମରଳା ଜଳନା !

ଦେବେର ଛଳନା କେବନେ ବୁଝିବେ ବାଲା ?

ଫେଲେ ଯାବ ତାଯ !

ଆଶ ଆର ଫିରିତେ କି ଚାଯ ?

ହାଯ ! ମେ ଆମାରେ ଚାଯ ;—

ଆମି ତାର ହସ,

ଯାବ ଆମି ନଭାମାବେ ;

କିନ୍ତୁ,

ଛଲେ ଭୁଲେ, ବରେ ସନ୍ଦି ନଳ-ବେଣୀ ଦେବେ—

କେମନେ ବାନ୍ଧିବ ପ୍ରାଣ ?

ନଭାମାବେ ହାରାଇବ ଜ୍ଞାନ,—

ଉପହାସ୍ୟ ହବ ଲୋକେ !

ବିଦୁ । ମହାରାଜ, ପିରୌତେର ନାମନ ଭିରକୁଟି

ଜ୍ଞାତ ଆଛେ ଗରୀବ ଆକ୍ଷଣ ;

କଡ଼ା ଖାସ, ଉଦ୍‌ଦୃଷ୍ଟି—

ଏ ସବ ରକମ ଜ୍ଞାନ ଆହେ କିଛୁ କିଛୁ ;
କିନ୍ତୁ

ଆତେ' କିଛୁ ବେତର ରକମ !

ବଲ । ଆରେ ରେ ବାତୁଳ,

ପରିହାସ-ସମସ୍ତ ଏ ନଥ ।

ବିଦ୍ରୋହ । ଭାଲ,

ବୁଝିଲାମ ତବୁ ଜୀଯଣ ରଯେଛ, ରାଜ୍ଞୀ !

ବଲ, ଅତ କେନ ? ମାଲା ଜିତେ ହସ, ଦେବେ ;

ମହାରାଜ, ଆମି ତ ବାତୁଳ,—

ବଲ ଦେଖି, ଏତ କି ନଲେର ପାଞ୍ଜେ ?

ବଲ । ମଧ୍ୟ, ବଲରାଜ୍ଞୀ ନହିଁ ଆମି ଆର ।

ଆହା ! ଅଞ୍ଚପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋଚନ ବାଲାର

ସକାତରେ ପ୍ରଥମ ଯାଇଲେ,

ଲାଜ ଖେଯେ ପ୍ରାଣ ବିଲାଇୟେ ପାଯ ;

ହାୟ ରେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ।—ପଲାୟେ ଆଇଛୁ ଆମି ;

ପୁତ୍ରଲୀର ପ୍ରାଣ

ଏକ ହୃଷେ ଚାହିୟା ରହିଲ ;

ନୀରବ ଭାଷାୟ

ଆଗେ ଆଖେ କହିଲ ଆମାଯ ;—

“ଦେଖ, ନାଥ, ରେଖ ମନେ”

ଆମି ଅଭାଜନ—

ଏ ରତନ ବୁଝି ନାହିଁ ପାବ !

ହେରି' ପଞ୍ଚମଳ
 ଉତ୍ସାଦିନୀ ବାଲା କତଇ କାନିବେ !
 କେମନେ ନୀରବ ରବ ?—
 ପରିଚଯ କେମନେ ନା ଦିବ ?
 କେମନେ ବାଧିବ ଆଶ ?
 ଆଧିବାରି କେମନେ ବାରିବ ?
 ବିଦୁ । ରାଜ୍ଞୀ, ପଞ୍ଚଶରେ ବ୍ୟାକୁଳ ତୋମାର ଆଶ,
 ପଞ୍ଚମଳ କୋଥା ପେଲେ ?
 ମଲ । ଇତ୍ତି, ଅଗ୍ନି, ବର୍ଷଣ, ଶମନ,
 ଚାରିଜ୍ଞନ ବସିବେନ ମୋର ରୂପ ଧରି' ;
 ତାହି ତାବି—ସୟବେରେ ଯାବ କି ନା ଯାବ ?
 ବିଦୁ । ଏ ତ ବଡ଼ ବାଡ଼ାବାଡ଼ି ଦେବତାର !
 ଏ ଆବଦାର କେନ, ରାଜ୍ଞୀ ?
 ମଲ । ଦମୟଙ୍କୁ-ଆଶେ ଆସିଯାଇଁ ଚାରିଜ୍ଞନ
 ବିଦୁ । ମହାରାଜ, ଦେବତାଦେର ତ ବିଲଙ୍ଘଣ !
 ସାରେ ତାରେ ପ୍ରୋଜନ !
 ମର୍ତ୍ତେ ଏଲ ମାନବୀ-ଆଶାୟ !
 ମହାରାଜ, କେମନେ ଜାନିଲେ ?
 ମଲ । କୃପା କରେ ବଲେଛେମ୍ଭାତ୍ମା ମୋରେ :
 ବିଦୁ । ଆହା, ଅତୁଳ କରୁଣା !
 ତାର କୃପା କରି' ଯାଇବେନ ଦମୟଙ୍କୁ ଲହେ !
 ମହାରାଜ, କି ଦିଲେ ଉତ୍ତର ?

ଆମି ହ'ଲେ ବଲିତୀମ,—
 କକ୍ରଗୀଯ କାଜ କି, ରତନ ?
 ଏହି ହେତୁ ଏତ ଚିହ୍ନ ତବ ?
 ଆମି ସଭାୟ ଟିଏକାର କରେ କବ,—
 ଏହି ନଳ ରାଜୀ;—
 ଦମୟଣୀ, ଏମ ଏଇଥାନେ ।

ନଳ । କରିଯାଛି ପଶ, ନାହି ଦିବ ପରିଚୟ ।
 ବିଦୂ । ମହାରାଜ, ତୁ ମିଓ ରତନ !
 ନାଶ-କୋଣେ ଯାଏ, ଈ ଝୋପେ ବସେ କାନ୍ଦ ।
 ନଳ । ସ୍ଵରସ୍ଵରେ ଯାବ କିନ୍ତୁ ଯାବ, ଭାବି;
 ସଭାମାକେ ନାରୀ ଯାରେ ଅନାଦରେ,
 ଧିକ୍ ତାର ଜୀବନ ଷୌବନ !
 ପ୍ରାଣ ଯାରେ ଉନ୍ମାଦ ହିଟେ ଚାନ୍ଦ,
 ଅନ୍ତ ଜନେ ମାଲା ତୁଲେ ଦିବେ--
 କତ ଜାଲା ଯେ ଜାନେ ମେ ଜାନେ !
 ଯାବ ସ୍ଵରସ୍ଵରେ, ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ କବେ କଥା ;—
 ମରଲା ଆମାରେ ଚାନ୍ଦ ।—

ନଳେର ଅହାନ ।

ବିଦୂ । ବାବା, ଯତ ବାଗଡ଼ା ରାଜାର ପିରୀତେ ? ବେଣ୍ଡା ରକମ ସବ,
 ଦେଖ ନା, ଏଲେନ କି ନା ଯମ ! ଆମି ହତେମ ତ ବିଲକ୍ଷଣ ଦୁ' କଥା
 ଶୁଣିତେସ୍ । ବାବା ! ଯମ୍ଭା ଯେମ କେନ୍ଦନ କେମନ ଦେବତା ; ନାମଟା

ମନେ ହଲେଇ, ଗାଟୀ ଛମ୍ ଛମ୍ କରେ ! ଦୂର ହୋକ୍ ଏବାର ଥେକେ
ମନ୍ଦ୍ୟା ନା କରେ ଆର ଥାବ ନା । ଆମାର ଇଚ୍ଛା କରେ ଭାଲ କରେ
ମୋଣ୍ଡା ମାଜିଯେ ସକବାର ସମକେ ପୁଙ୍ଜ' ଦିଇ ; ଯେହି ହ' ହାତେ
ବଦନେତୁଲେ—ବଲି ତବେ ରେ ମୋଣ୍ଡାର ଠେଲାଟି ବୋବୋ ! ବାମନେର
ଛେଲେ—ମନ୍ଦ୍ୟା ଆହୁକ କଲେମ ବା ନା କଲେମ ଅତ ଧରୋ ନା । ଯାଇ
ଆମିଓ ଯାଇ ସଭାୟ ; ବଡ଼ କୁଧାର ପ୍ରାଚୁର୍ଭାବ—ଭାଣ୍ଡାରଟା ଘୁରେ ଯାଇ ।

ଓହାନ ।

ଚତୁର୍ଥ ଗର୍ଭାକ୍ଷ ।

ସୟମ୍ବର ସଭା ।

ରାଜ୍ଞିମଣ, ଭଟ୍ଟଗଣ ପ୍ରଭୃତି ଆସୀନ ; ଇନ୍ଦ୍ର, ଅଞ୍ଚି, ବରତ ଓ ସମେର
ନଳକୁଣ୍ଠେ ଅବହାନ ।

୧ୟ ଭଟ୍ଟ । ଏ କି ସ୍ୟମ୍ବରେ ଚାରି ନଳରାଜୀ
ନଳେର ପ୍ରବେଶ ।

୨ୟ ଭଟ୍ଟ । ହେବ ପଞ୍ଚମ ଉଦୟ ଆଦି ।

ରାଜ୍ଞା ଭୀମମେନେର ପ୍ରବେଶ

ଭୀମ । ଏ କି ବିଡ଼ମ୍ବନା ?

ଶୁଣି ମହିଧୀର ମୁଖେ

কন্যা মম চাহে নলরাজে ;
 এ সমাজে পঞ্চনল ?
 হায !
 কেবা করে ছল অবলা বালিকা সনে ?

দময়স্তৌ ও সর্থীগণের প্রবেশ ।

সকলে ! আহা, কি মোহিনী ছবি !
 দম ! এ কি ! সভামাকে পঞ্চনল ?
 দেবগণে করিছেন ছল ;
 শুহে, ধর্ম-আত্মা দেবগণ !
 ধর্মরক্ষা কর অবলার ;
 দেহ সবে নিজ নিজ পরিচয় ,
 নাহি পারি করিতে নির্ণয়—
 ন্যায়ী আগি ;—দেবমারা কেমনে ভেদিব ?
 হের, কাতরা নর্জিনী ;—
 পতি-করে করছ অর্পণ তারে ;
 প্রাণেশ্বরে দেহ দেখাইয়া ;
 দেবগণ ! দেহ নির্দর্শন
 যাহে সতী পায় নিজ পতি ;
 মালা করে
 ধর্ম সাঙ্কী করি' কহি সভা মানে ,
 তল মম প্রাণেশ্বর ,

ଦେବଗଣେର ନିଜ ନିଜ ମୁର୍ତ୍ତିଧାର୍ଣ୍ଣ ।

ଆଶେଷ ! ମାଳା ପର ଗଲେ । (ମାଳା ଦେଓନ)

ନଳ । ଆଶେଷରି ! ପ୍ରାଣ ଲାଗୁ ବିନିମୟେ ।

ଇନ୍ଦ୍ର । ହେ କଲ୍ୟାଣି !

ତବ ଯୋଗ୍ୟ ନଲରାଜ, ନଳ-ଯୋଗ୍ୟ ତୁମି ;

ଚାରି ଜନେ କରି ଆଶୀର୍ବାଦ

ସ୍ଵାମୀ-ଭକ୍ତି ଅଚଳା ରହକ ତବ ;

ମତି ! ଧର୍ମେ ତୋର ରବେ ମତି

ଅଲକ୍ଷିତ ବିଦ୍ୟା

ଦିଇ ଘୋଟୁକ ସ୍ଵାମୀରେ ତବ ।

ଅଗ୍ନି । ହେ କଲ୍ୟାଣି ! ଘୋଟୁକ ଆମାର—

ଅଗ୍ନି ବିନା ନଲରାଜା କରିବେ ରକ୍ଷନ ।

ବରୁଣ । ଜଳ ପାବେ ସଥା ତଥା—

ନଲରାଜେ କରି ଆଶୀର୍ବାଦ ;

କଲ୍ୟାଣି ! ବନ୍ଧୁ ସ୍ଵଥେ ।

ସମ । ପ୍ରାଣ-ବଧ ବିଦ୍ୟା ଦିଇ ପତିରେ ତୋମାର;

ଚାକୁନେତ୍ରେ ! କରି ଆଶୀର୍ବାଦ ;—

ଅବିଚଳ ଧର୍ମେ ରବେ ମତି

ହବେ ପତି-ମୋହାଗିନୀ ।

ଦମ । କିଙ୍କରୀରେ ଅପାର କଙ୍ଗଣ !

ନଳ । ଓହେ, ଅନ୍ତର୍ଧାମୀ ଦେବଗଣ !

କୁତୁଜ୍ଜତୀ କି ଭାସେ ପ୍ରକାଶେ ଦାସ ?

সর্বীগণের গীত।

সাওন বাহার—একত্তলা ।

କୋନ ଗଗଣେ ଛିଲ ରେ ଏ ଦୁଟି ଚାନ୍ଦ ? ଏଲ ଧରାତଳେ ।

ଚାନ୍ଦେ ମିଳେ, ଦେଖ, କତ ଖେଲେ ;

ଆଧ ହାତେ ରେ ଚାନ୍ଦ,
ଆଧ ଭାତେ ରେ ଚାନ୍ଦ,

ଭାଷେ ନୟନ-ଜଳେ ।

କଥା ଚାଦେ ଚାଦେ,

କଥା କତ୍ତାଦେ,

କଥି ନୟନେ ନୀରବେ ବେ ।

ପିଯେ ମୁଖୀ,

ଆମ ଦୋଲେ ।

ପ୍ରଥମ ଗଭୀରତୀ ।

উপরন ।

কলি ও দ্বাপর।

କଳି । ଏକାଦଶ ବର୍ଷ କରି ରନ୍ଧ୍ର ଅନ୍ତେଷ୍ଟିଗ

বুথা পরিশ্রম—মনোরথ না পূরিল ।

ধর্ম-পরায়ণ নল বিচক্ষণ

ନାରିଲାମ ପ୍ରବେଶିତେ ଶ୍ରୀରେ ତାହାର :

নাহি অনাচার—

मम अधिकार निष्ठाचार जने नाहि :

ହାଁ ! ନା ଦେଖି ଉପାୟ

ଏବୀନଲେ ଦହେ ପ୍ରାଗ ।

ଫିଲ୍ମ

କତ ଅପମାନ ସହିଳାମ ସ୍ଵୟମ୍ଭରେ :—

দময়স্তৌ ঘোবনের ভরে
 দেবে অনাদরে !
 মঙ্গে বরে দেব-সভা মাঝে ।
 কি প্রেম-বন্ধনে আছে তুই জনে ;
 অবিচ্ছেদ বহিছে প্রবাহ ;
 অহরহ হেরি' প্রাণে জলে মরি ;
 ভাল—আর দেখিব কয়েক দিন ;
 অলরাজে যদি নাহি পারি
 বৃথা কলি নাম ধরি ।
 সংসারের অধিকারী হইব কেমনে ?
 কীড়া দাসী কুমতি আমার
 সতর্ক রয়েছে সদা ;
 কিন্তু, নলে কোন ছলে না পারে ভুলাতে ।
 দাপ । দেখ, আর নাহি প্রয়োজন ;
 দেবরাজ করেছেন নিবারণ
 শুনেছ ত দময়স্তৌ নহে দোষী ;
 স্বয়স্বর-স্থলে
 দেবাদেশে বরিয়াছে নলে ;
 দেহ ক্ষমা—হিংস' নাহি কাজ—
 কলি । ক্ষমা কোথা ছদয়ে আমার ?
 কুৎসিত আচার—মম অলকার ;
 হিংসা, দ্বেষ—সহচর ;

ଯିଥ୍ୟା କଥା, ନିଷ୍ଠୁରତା—ସହାୟ ଆମାର ।
 କମା ଆମା ହ'ତେ ନା ସଞ୍ଚବେ ;
 ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟ ଯାଓ, ହେ ଦ୍ୱାପର,
 ଆମି ନଲେ ନା ଛାଡ଼ିବ ।
 ଦମୟଞ୍ଜୀ ଗରବେର ଭବେ,
 ଅଳ ବିନା ଚକ୍ରେ ନାହିଁ ଦେଖେ କାରେ ।
 ଦ୍ୱାପ । ମାଧ୍ୟ କି, ହେ, କମା-କଥା ଆନି ମୁଖେ ?
 ଆଛି ଯେ ଅସ୍ତ୍ରଥେ—ତୋମାକେ କି କବ ଆର ?
 ନିତ୍ୟ ଯେନ ନବ ଅଞ୍ଚୁରାଗ—
 ଅଳ ସନେ ନିତ୍ୟ ପ୍ରେମ-ଖେଳା—
 ହେରି' ବାଡ଼େ ଜାଲା ଆର ନା ସହିତେ ପାରି ।
 ଏ ପ୍ରଶ୍ନେ ବିଚ୍ଛେଦ କି ହବେ ?
 କେନ ତବେ ବୃଥା କରି ପରିଶ୍ରମ ?
 କଲି । ହେ ଦ୍ୱାପର !
 ଶକ୍ତି ମମ ଅଗୋଚର ନହେ ତବ ;—
 ସଥ୍ୟ ଆମାର ଉଦୟ ଧର୍ମ କର୍ମ ଲୋପ ସମୁଚ୍ୟ;
 ପ୍ରେମ କଥା ନାହିଁ ରଯ ;
 ପିତା ପୁତ୍ରେ ଅରି ;
 ତୀଙ୍କୁ ଥଙ୍ଗା ଧରି' ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ କରେ ସହୋଦରେ ;
 ସତୀ ତ୍ୟଜି' ପତି ଉପପତି କରେ ସଦା !
 କୋନ ମତେ ପାରି ସଦି ପଶିତେ ଶରୀରେ
 ଅଚିରେ ଦେଖିତେ ପାଓ ପ୍ରଭାବ ଆମାର ।

ଦ୍ୱାପ । ଭାଲ,
ଆମା ହତେ କିବା ତବ ହ'ବେ ଉପକାର ?
କଲି । ଅକ୍ଷପାଟି ହବେ ଭୂମି—ଏହି ମାତ୍ର ଚାଇ ।
ଭଲ-ମହୋଦର;
ପୁଷ୍କର ଦୁଷ୍କର ପାପ-ଶ୍ରିୟ
ଅଭୁସମ ନିତ୍ୟ ମୋରେ ଦେବେ ;
ବସିଯା ନିର୍ଜନେ
ମନେ ମନେ ଶାହାୟ ଦେ ଚାଯ ମୋର ;
ଆଜୀବନ କରେ ମନ,—
ମଲେ ଦିବେ ବନବାସ ;
ରାଜ୍ୟ-ଆଶ ପୂରାବ ତାହାର ;
ଭରା ଦେଖା ଦିବ ତାରେ ।

ଦ୍ୱାପ । କେମନେ ଜାନିଲେ ଭୂମି ଶାହାୟ ଦେ ଚାନ୍ଦ ?
କଲି । ଚିର ଦିନ ହିଂସା କରେ ମଲେ ;
କିନ୍ତୁ, ନିଜ ବୁନ୍ଦି-ବଲେ
କୋନ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହି ହୟ ସମାଧାନ ।
ହତାଶ ହଇସେ, ଶୂନ୍ୟ ପାନେ ଚେଯେ,
ନିତ୍ୟ କହେ ;—କେ ଆଛ କୋଥାଯ ?
ଦେହ ଶାହାୟ ଆମାଯ—
ଈର୍ଷାୟ ନରକେ ନାହି ଡରି' ।
ଦେଖ, ଦୂରେ ଆସେ ଧୀରେ ଧୀରେ
ହେଟ୍ମୁଣ୍ଡ, ଚିଞ୍ଚାୟ ମଗନ,

ପାପ ଚିଞ୍ଚା କରେ ଅଭୁକ୍ଷଣ ।

ଏମ ଅନ୍ତରାଳେ

ମନ ତାର ଏଥିନି ଜୀବିବେ ।

ଅନ୍ତରାଳେ ଯମ !

ପୁକରେର ଅବେଶ ।

ପୁକ । (ସ୍ଵଗତ) ଏକ ମାତୃଗର୍ଭେ ଜନ୍ମ ଆମା ଦୋହାକାର

ଆମି ପାପାଜ୍ଞା ପୁକର

ଉନି ପୁଣ୍ୟଶୋକ ନଳ !

ରାଜ୍ୟ ଆର ରହା ନହେ ଶ୍ରେଯঃ

ରାଜଦ୍ରୋହୀ ଭାବେ ଜନେ ଜନେ

ମନ୍ତ୍ରୀ ହେରେ ସନ୍ଦେହ-ନୟନେ

ହୈନମତି ସଭାସଦ୍ ପେଟୁକ ବ୍ରାକ୍ଷଣ—

କୁକୁର ଯେମନ—ମଦା ପିଛେ ଲାଗେ ମୋର

ଭାଲ ରାଜ୍ୟ ତ୍ୟଜି' ଯାବ,

ଯାବ—କିନ୍ତୁ ହିଂସା ନା ତ୍ୟଜିବ ।

ହାୟ ! କେହ ନାହି ମହାୟ ଆମାର ।

ପ୍ରଜାଗଣେ ସ୍ଵନିୟମେ ବଶ ;

ମନ୍ତ୍ରୀ ଅତି ସତର୍କ ସ୍ଵଧୀର ;

ଦୈନ୍ୟଗଣ ସତତ ପ୍ରିସ୍ତତ ;

ଏକା ଆମି କି କରିବ ?

କି ଦୌଭାଗ୍ୟ ତାର

ইন্দ্রের বাহ্যিত নারী বরিল তাহারে !
 পুণ্যবান্ জগতে আখ্যান ;
 তৃপ্তি মন—অতুল বৈভব অধিকারী ;
 পুন্যবান্ আমি ও হইতে পারি—
 সিংহসন যদি পাই !
 হীন প্রাণ নাহি যাচে আপন উন্নতি ।
 সন্তোষ—সন্তোষ—
 হৃদিশায় সন্তোষ কোথায় ?
 প্রাণ ছলে যাষ !
 অবস্থার বিনিময় যদি করে নল
 ধৰ্ম-বল তবে বুঝি তার ।
 নহে,
 রাজ্য হয়ে দান যজ্ঞ কেবা নাহি করে ?
 দেখি কয় দিন আর—
 বিনা রংণে ভঙ্গ নাহি দিব ।

কলির প্রবেশ ।

কলি । কে তুমি ? কি ভাবে মগ্ন অন্তর তোমার ?
 কি বা কার্য্য বাস্তু কর ?
 ত্যজ ভয় না কর সংশয় ।

পুক । চিন্তা কি বা ? কে বা তুমি ?
 শ্রম দূর করি আসি' এ বিজন স্থলে ।

କଲି । ଶୁନ ବ୍ୟସ ! ଭାଣ୍ଡାଓ ନା ମୋରେ ।

ଆମି, ରେ, ସହାଯ ତୋର ;

ଅନ୍ତର ତୋମାର ଅଗୋଚର ନହେ ମୋର ;

ଶୁନ ବ୍ୟସ ! ବଲି—ଈର୍ଯ୍ୟାନଲେ ଝଳି ;

କଲି ନାମ ଥ୍ୟାତ ଚରାଚରେ,

ଶୁନ କଥା—ତ୍ୟଜ ମନୋବ୍ୟଥା

ରାଜ୍ୟେଷ୍ଟର କରିବ ତୋମାୟ ;

ରାଜ୍ୟ ତ୍ୟଜି' ନା କର' ଗମନ ।

ପୁକ । (ସ୍ଵଗତ) ନିଶ୍ଚଯ ମନ୍ତ୍ରୀର ଚର ।

(ପ୍ରେକାଶେ) ମହାଶୟ ! ରାଜ୍ୟ କେ ବା ଚାଯ ?

ଆମି ରାଜ୍ୟ-ସହୋଦର ,—

ରାଜଦ୍ରୋହୀ ନହି ।

କଲି । ଶୁନ, ଯାହେ ତବ ଜନ୍ମିବେ ପ୍ରତାୟ ; —

ଦମ୍ଯସ୍ତୀ-ଆଶେ ଯାଇ ବିଦ୍ରତ୍ତ ନଗରେ,

ସ୍ୱରସ୍ଵରେ କରିଲ ସେ ଅନାଦର ;

ଦଶ ତାର ଦିବ ସମୁଚ୍ଚିତ ।

କରିବ କୌଶଳ

ରାଜ୍ୟାବ୍ରତ୍ତ ହବେ ରାଜ୍ୟ ନଳ ;

ପତ୍ରୀମେ ବିଛେନ ସ୍ଟଟିବେ ;

ସଦି ତୁମି ନ୍ୟ ହଣ ସହାଯ,

ଅନ୍ୟ ଜନେ କରିବ ଆଶ୍ୟ ;

ବଲ କିବା ଟିଚ୍ଛା ତବ ।

পুক । কায়, মন, প্রাণ
 বলিদান এখনি চরণে দিব,
 মন যদি হয় রাজ্যচ্ছৃত ।
 কহ, মহাশয় !
 কিবা কার্য্য চাহ আমা হ'তে ।

কলি । অঙ্কপাটি উপায় কেবল !
 মায়া-অঙ্কবলে
 রাজ্য ধন জিনে লবে ছলে ;
 ধৈর্য্য ধর স্মৃদিন আসিছে তোর—
 সয়েছ বিস্তর রহ আর কয় দিন ।
 পুক । আজি হতে কৃতি দাস তব আমি ।
 কলি । যাও নিজাগারে
 দেখা দিব স্মর্যোগ হইলে ।

কলি । প্রস্তাৱ

পুক । (স্মগত) আজ এ কি অভিনয়—
 কলি আসি হইল উদয় !
 দেহ মন জীবন বেচিলু তারে ;
 মহে আজি, বেচিয়াছি বহুদিন —
 যবে ধীরে ধীরে, তুষানলসম
 রাজ্য-আশা জলিল হৃদয়ে ।
 এত দিন, একা বসে করিলু কলনা,
 আজি, ক্ষমবান् সহায় মিলিল ।

ତବେ, କେନ, ଭସେ କାପେ ଥାଣ ?

ମୃତ୍ୟୁ ଯଦି ହୁଁ,

ତୁଁ, ଅନ୍ୟ ପଥ ନାହିଁ ଲବ ;

ହେଯେଛି କଲିର ଜ୍ଞୀତ ଦାସ,

ଅଞ୍ଚୀକାର ରାଖିବ ଆମାର ।

ଅକ୍ଷପାଟୀ—ଅକ୍ଷ-ସୁନିପୂଣ ମଲରାଜୀ—

ଆଶାମାତ୍ର ଜୀବନେ ଉପାୟ ;

ଆଶା ତ୍ୟାଗ ନା କରିବ ।

ବିଦୂଷକେର ଅବେଶ ।

ବିଦୂ । ମହାଶୟ ନା ହୁଁ ଏକଟୁ ହାମ୍ବଲେନ; ନା ହୁଁ
ହ' ଦଣ୍ଡ ଲୋକାଲୟେ ବନ୍ଦଲେନ;—ମନେର କପାଟ ନାହିଁ ଧାନିକ
ଖୁଲେନ; ବଲି, ମହାଶୟ ! ହାମ୍ବତେ କି ଦିଲି ଦେଉଥା ଆଛେ ?

ଫୁକ । ଦେଖ, ଉପଘୁକ୍ତ ଶାସ୍ତି ଦିବ ତୋରେ;

ଆମି ରାଜ-ସହୋଦର ।

ବିଦୂ । ବଲି ତାଇ ତ ମୁକ୍ତିଲେ ଟେକିଛି; ନଇଲେ, ଆମାର
ମାଥାବ୍ୟାଥା କି ? ନିତ୍ୟ ମୁଖ ଦେଖି—ଆର ଘରେ ଠାଡ଼ି କାଟେ !
ମହାଶୟ ! ମୁଖେର ଭାବଟା ଏକ ଚେଟେ କରେଛେନ । ହାସି କାହା ଦିଲି
କରେ ବଲ୍ଲତେ ପାରି କିଛୁ ବୋକା ଯାଯ ନା ।

ଫୁକ । ହେ ବ୍ରାକ୍ଷଣ ! କେନ କହ ଝୁବଚନ ?

ଏସ ଯଦି ମର୍ମାଗାରେ,

କତ ଦିଇ ମିଠାନ୍ତ ତୋମାଯ ।

বিদু। দেন কি কেউটে সাপের লাড়ু? আর গোথ'রোর
মোহনভোগ?

পুক্ত। দেখ, তুমি রাজ-স্থা,
আমি রাজ-সহোদর;
আজি হতে বস্তু তুমি মম।

বিদু। ইস্য, বিষম ঘৰের কোপ। মহাশয় আহার দিতে
চান, বস্তু বলে ডাকেন, শনির দৃষ্টি নিশ্চয় লেগেছে! নইলে,
অকশ্মান্ত মহাশয়ের এত প্রেম কেন?

পুক্ত। দেখ, তুমি যথাবাসী,
তাই নিরবধি যাচি আমি বস্তুত তোমার।

বিদু। বাম্বনীর হাতের নোয়ার কি জোর! এতে শু
এতদিন টিকে আছি! বলি, ব্রাক্ষণের ছেলে ত নরবলি হয়
না, তবে, আমার সঙ্গে বস্তুত কেন?

পুক্ত। জানি জানি,
শষ্ঠি তুমি মোরে বল চিরদিন।

কিন্তু,
আজি নয় এক দিন দিব বুকাইয়ে
কত মম অস্তর সরল!
সরল অস্তর তব
তাই প্রাণ তব অমুগত।

বিদু। যা হোক মহাশয় আজকে একটা উপকার
আপনা'হতে হ'ল। আপনিয়ে চুপি চুপি পেয়ে আছেন তা

—ଦୋହାଇ ଧର୍ମ—କେ ଜାମେ ? ଦୋହାଇ ମହାଶୟ, କୁପାକରେ ଛେଡ଼େ
ଥାନ ନଇଲେ ରୋଜାର ବାଡ଼ୀ ଘାବ ।

ପୁନ୍ଦ୍ର । ସାଇ ଆମି ; କର ପରିହାସ ।

(ଗ୍ରମନୋଦ୍ୟାତ)

ବିଦୁ । ମହାଶୟ ଛୁଟ, ଗାଲ ଦିଯେ ଯା'ନ ; ଯେ ମିଷ୍ଟ ମୁଖ
ଦେଖାଲେନ ରାତ୍ରେ ଡରାବ ! ଜେଣେ ଶୁମେଇ ହାସେନ ନା ; ହାସିଲେ
ବୁଝି ଶୁଣି ଥାକେ ନା ।

ପୁନ୍ଦ୍ର । ଦୂର ହୋକ ।

ଅର୍ଥାନ ।

ବିଦୁ । ସଥମ ଶୁନ୍ଲେମ ବନ-ଭୋଜନ

ତଥନି ପ୍ରାଣ କମ୍ପନ !

ଆବାର ତାର ଉପର ଲକ୍ଷଣ—

ପୁନ୍ଦ୍ରର ଆଚେନ ନିରିବିଲି ବସେ ;

ଯଦି ଏକ ହାଡ଼ା ମୋଞ୍ଚା ନିଯେ ଚୁଲୋଯ ଓ ସାଇ ସେଥାନେ ଓ ସଦି
ପୁନ୍ଦ୍ରରକେ ଦେଖତେ ନା ପାଇ ତା କି ବଲି ପୁନ୍ଦ୍ରର ଥାକୁତେ ଉଦର
ଚାଲାନ ଦୁଷ୍କର ହେଁ ଉଠିଲେ ।

ନଳ, ଦମ୍ଭୟାନ୍ତୀ ଓ ସଥୀଗଣେର ଅବେଶ ।

ନଳ । ବନ-ଶୋଭା ଉଦ୍‌ଯାନେ କୋଥାର ?

ସେଛାଧୀନ ଲତା ହେର, ଧାୟ ;

ସେଛାଧୀନ ତମାଳ ଅସାରେ ବାହ ;

ବନ୍ୟ ତାମେ ଗାଯ ସେଛାଯ ବିହଙ୍ଗ ଭରି

ফোটে ফুল, ছড়ায় সৌরভ ;

কি বিভব প্রকৃতির

বিদু । মহারাজ ! রাখ তব বন-উপাসনা ;

আজিকার বন নহে যেমন তেমন ।

মৃগয়ায় বনে ফল নহে মৃণাল মিলিত !

আজি দাবানল নাহি হয় ।

প্রথম লক্ষণ সুদর্শন সহোদর তব ; —

আগমন তাঁর হয়েছিল এই স্থানে ।

মল । ছি ! ছি ! কু কথা কি হেতু বল সখা ?

বিদু । কেন বলি ? পাকস্থলী জলে, বলি তাই ।

অন্নের দক্ষা ছাই

বুঝি এই থানেই থাবি থাই

মল । সখা, সহোদর যম ।

নিন্দা কর এ নহে উচিত তব ।

বিদু । দোহাই রাজার ! নিন্দা নাহি করি।

করি মাত্র স্বরূপ বর্ণন !

হরেক রকম দেখেছি বদন ;

কিন্তু মুক্তকর্ত্তে বলি দিঘিজয়ী সহোদর তব ; —

মল । কোথায় পুকুর ?

বিদু । ছিলেন নিঞ্জনে ;

হেরে নর-সমাগম

হয়েছেন অন্তর্ধ্যান !

ସର୍ବୀଗଣେର ଶୀତ ।

Om

ଲଗିତ ବାହାର—ସ୍ଵ ।

କୁହତାନେ ଆକୁଳ କରେ ପ୍ରାଣ ।

ବୁଝି ରାଖିତେ ନାରି କୁଳ ମାନ ॥

କୁଶ୍ମ ହେରି ଭୁଲିତେ ନାରି,

ମନେ ପଡ଼େ ଦେ ବସାନ ॥

ଶୁଙ୍ଗର' ଅମରା ଚଲେ, ମନେର କଥା ପଦ୍ମେ ବଲେ,
ଶାଧ ହ୍ୟ ସାଧି ଗିଯେ ଭାସିଯେ ଦିଯେ ଅଭିମାନ ।

ବିଦ୍ୟ । ବଲି ବନେ କି ଆଜ୍ ଖୁନୋ ଖୁନି କରିବେ ?
ବଲି

ତୋମାଦେର ଯେନ ହାଓଯା ଥିକୋ ଜାନ
ଏ ଗରୀବ ବ୍ରାକ୍ଷଣେର ପ୍ରାଣ କିମେ ବାଁଚେ,
ଏଥନ ତାନ୍ ଧରେଛେ !

ନଳ । ମଧ୍ୟ ଶୁନ ଅତିଶ୍ଵଲର ସଙ୍ଗୀତ ;
ସୁଧାକର୍ତ୍ତ ସ୍ଵଲୋଚନା ମଧୀଗଣ !

ବିଦ୍ୟ । ମହାରାଜ ଓ ପାତ୍ଳା ସୁଧାୟ ରାଜାରାଜ୍ଡାର ପେଟ୍
ଭରେ ; ଦେଖ'ଛେନ ସବ ବ୍ରାକ୍ଷଣ—ଆମାଦେର ସବ ରକମେର ସୁଧା ଚାଇ ।
ଯା ହୋକ୍ ଏକ ରକମ ତ ହ'ଲ—ଏଥନ ଚଲୁନ ଶିବିରେ ଯାଓଯା ବା'କ ।

ନଳ । ପ୍ରିୟେ ! ଏହି ସ୍ଥାନ ପ୍ରିୟ ଅତି ମମ—
ହେଠାୟ ମରାଳ-ଦୃତ ଦିଲ ସମାଚାର ;
ହେଥା କତ ଦିନ ବସିଯା ଏକାକୀ
ତୋମାରେ କରେଛି ଧ୍ୟାନ ।

বিদু। মহারাজ ! ক্ষাণ্ঠ হও
ভয় হয় কথা শুনে ;
আবার কি উর্ধ্ব দৃষ্টি হবে রাজা ?
হংস হংস রব তোল কেন ?

ନଳ । ଆର ନାହିଁ ଭୟ—
ଦମ୍ପତ୍ତୀ ସହାୟ ଆମାର ।

উক্ত দৃষ্টি আর কেন হবে ? (প্রমনোদ্যত)

দম ! মাথ ! কোথা ষাও ?

ନଳ । ଆସି, ପିଯେ ।

ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରକାଶକ ଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରଣ କରାଯାଇଛି।

सर्वीश्वरेश्वरीत् ।

অহং কানেড়া--পোস্তা ।

বলে ফুল দুলে তুলে তুলে দে লো বঁধুর গলে ;
 সেহাগ আর কর্বি কবে ? যাবে মধু বাসি হলে ।
 ফুটেছি আমোদভরে তুলে নে যা আদৰ করে ;
 তোলনা, আর পাবেনা বলে কুসুম হেনে ঢলে !

મદર્સા અંગ્રેજી

Printed by The Cal Art Studio

185 Bowbazar St., Calcutta.

ନାଁ ଖିରେ । ଏହି ହାତ ଖିର ଅତି ସମ—

ଦେଖାଇ ମରାଜ-କୁତ୍ତ ଦିଲ ମରାଚାର ;

ଦମ୍ୟନ୍ତୀ ଓ ଦିନ୍ଦୁଷକେର ପ୍ରବେଶ ।

ଦମ । କହି, କୋଥା ମହାରାଜ ?

ବିଦୂ । ଆଜ' ଜାନି ବିଷମ ବିଭାଟ ।

ଅର୍ଥମ ପୁକ୍ର—

ତାର ଉପରେ ଉଠେଛେ ହଂସେର କଥା ;

ରାଜା କୋଥା ବସେଛେ ଧ୍ୟାନେ ।

ନଳେର ପ୍ରବେଶ ।

ନଳ । ଚଲ ଯାଇ ଶିବିରେ ଫିରିଯେ ।

ହେଥା

ଜଳ କୋଥା ନାହି ପଦ-ପ୍ରକାଳନ ହେତୁ ।

ଏମ ପ୍ରିୟେ ;

ଛୁଣୁ ଓନା ଆମାଯ—ଅଶୁଟୀ ରଯେଛି !

ମନ୍ତ୍ରକଳେର ପ୍ରତାନ ।

କଲି ଓ ହାପରେର ପ୍ରବେଶ ।

କଲି । ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନକାମ

ଦେଖ ଆଜି ମିଲିଲ ସୁଧୋଗ ;

ମୁତ୍ର ତ୍ୟଜି' ନା କରିଲ ପଦ ପ୍ରକାଳନ

ଦେଖିବ କେମନ ନଳ !

ଦମ୍ୟନ୍ତୀ—ବୁଝେ ଲ'ବ ଅହଙ୍କାର !

ବାଦ ମୋର ସମେ ?

କୃପ-ଗର୍ବେ ଅବହେଲା କର ଦେବଗଣେ ?

ଆଜି ସାଧେର ଭ୍ରମଣ,
ପୁନଃ ଶୀଘ୍ର ସେତେ ହବେ ବନ !
ଦେଖି କୋଥା ପୁକ୍ତର ଏଥନ ।

ଉତ୍ତରେ ପ୍ରହାନ ।

ନଲେର ପୁନଃପ୍ରବେଶ ।

ନଲ । କେମନ ମନ ଉଚାଟନ ଆଜି ?
ଏହି ହାନେ ସିଂହ ହୟ ପ୍ରାଣ ;
ମନୋଲୋଭ୍ୟାକ୍ଷତିର ଶୋଭା
ଚିର ଦିନ ଭାଲ ବାସି ;
କିନ୍ତୁ,
ଏ କେମନ ? ତିକ୍ତ ସବ ହୟ ଅଛୁଭବ ।
ପୁକ୍ତ ନା ଆସେ ହେଥା ?

ପୁକ୍ତରେ ପ୍ରବେଶ ।

ପୁକ । ଦେଖ ମହାରାଜ ! କି ଶୁନ୍ଦର ଅକ୍ଷପାଟି !
ନଲ । ଅତୀବ ଶୁନ୍ଦର ! କୋଥା ପେଲେ ?
ଏମ, ଆଜି କରି ପାଶା କୁଡା ।
ପୁକ । ମହାରାଜ ! ଅକ୍ଷ-ଶୁନିପୁଣ ତୁମି,
ଅକ୍ଷ-ଯୁଦ୍ଧେ କେ ଜିନେ ତୋମାଯ ?
ଭାଲ—ଇଚ୍ଛା ଯଦି ଅକ୍ଷ-କୁଡା
ଚଲ ମହାରାଜ ! ରମେଛି ପ୍ରସ୍ତୁତ !
ନଲ । ଚଲ ତବେ ଶିବିରେ ଥେଲିବେ ।

ପୁକ । ନା ନା, ମହାରାଜ !
 ରଥ ଆଛେ ପ୍ରକୃତ ଆମାର
 ଯମାଗାରେ ଚଳ ଗିଯେ ଖେଳି ।—
 ନଳ ! ଚଳ ତବେ ।

ଉଭୟର ପ୍ରଶ୍ନାନ ।

କଳି । ବୁଝ ମମ ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୱାପର ।
 ଏକ ପଳ ନାହି ରହେ ଦମ୍ଭୟନ୍ତୀ ବିନା ।—
 ଗେଲ ତାରେ ଶିବିରେ ରାଖିଯା ହେଥା
 ଅଙ୍କ-କ୍ରୀଡ଼ା ହେତୁ !
 ସାଓ ଭରା ଅଙ୍କେ ହୁଏ ଆବିର୍ଭାବ,
 ଏ ବୈଭବ କିଛୁ ନାହି ରହେ ଯେମ ।
 ରାଜ୍ୟ ଧନ ଯାବେ—ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟିବେ—
 ତବୁ ସଙ୍ଗ ନା ଛାଡ଼ିବ ।
 ଆରେ ଆରେ ରୋବନ-ଉନ୍ମତ୍ତା ବାଲା ।—
 ଯାର ତରେ ଦେବେ କର ହେଲା—
 ପାଯେ ଠେଲେ ଚଲେ ଯାବେ ତୋରେ ।
 ଦ୍ୱାପ । ଚଳ ଶୀଘ୍ର—ବିଲମ୍ବେ କି ଫଳ ?
 କଳି । ଭାଲ, ତବ ଉତ୍ସାହେ ମଞ୍ଚିଷ୍ଟ ଆମି ।

ଉଭୟର ପ୍ରଶ୍ନାନ ।

amit
দ্বিতীয় গভীর ।

কক্ষ ।

মন্ত্রী ও দৃত ।

মন্ত্রী । সত্য কহ;

আসিতেছ রাজাৰ নিকট হ'তে?

অসম্ভব কথা!—

গিয়াছেন রাণীৰে ত্যজিয়ে?

দণ্ড পাবে মিথ্যা যদি হয়।

এম দৃত । মহাশয়!

সত্য কহি, রাণী পাঠালেন মোৱে।

মহারাজ' অকস্মাৎ ত্যজিয়ে শিবিৰ

কোথা গিয়েছেন চলি;—

কেহ তাঁৰ সন্ধান না পায়।

মন্ত্রী । কে আছ রে, বন্দী কৰ দূতে।

সমাচাৰ আপনি লইব;

নিশ্চয় কে অৱি কৰে ছল।

দূতেৰ প্ৰস্থান।

ହିତୀର ଦୂତେର ପ୍ରବେଶ ।

୨ୟ ଦୂତ । ମନ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟ ! ଭୟେ ମମ କାପେ କାଯ—

ମହାରାଜ ପୁକ୍ଷରେର ସରେ;

ଅକ୍ଷ-କ୍ରୀଡ଼ା ହ୍ୟ ତଥା ।

ନା ଜାନି କି ମାଯା-ଅକ୍ଷ ଏନେହେ ଦୂର୍ଘତି—

ବାର ବାର ପୁକ୍ଷର ଜିନିଛେ !

କତ ଧନ କରିଲେନ ପଣ ରାଜା

ପୁନଃ ପୁନଃ ପୁକ୍ଷର ଜିନିଲ !

ଅଶ୍ଵପଣ ଶୁଣି,

ଆଇଲାମ ଦିତେ ସମାଚାର ।

ମନ୍ତ୍ରୀ । ଏ କି ? କିଛୁ ବୁଝିତେ ନା ପାରି ।

ବେ ଦୂତ !

ଚିର ଦିନ ପ୍ରତ୍ୟାଯ ତୋମାରେ କରି,—

ଅସନ୍ତୁବ ବାର୍ତ୍ତା କେନ ଦେହ ତୁମି ଆଜି ?

୨ୟ ଦୂତ । ମହାଶୟ ! ସତ୍ୟ ସମାଚାର

ବନ ହତେ ଏକ ରଥେ ଆସି ଦୁଇ ଜନେ

ଗୋପନେ କରେନ କ୍ରୀଡ଼ା ।

ମନ୍ତ୍ରୀ । ଯାଓ ଶୀଘ୍ର ରାଣୀରେ ଆଗାରେ ଆନ ।

ବଳ ତାରେ ସର୍ବନାଶ ହେଥା

ଅକ୍ଷ-କ୍ରୀଡ଼ା ନିବାରଣ କରୁଣ ଆସିଯା ।

ହିତୀର ଦୂତର ଅହାନ ।

সারথির প্রবেশ।

মন্ত্রী ! কহ স্মৃত ! রাজ্ঞী এসেছেন পুরে ?

দার ! আসিয়াছি রাজ্ঞীরে লইয়ে।

হের, আপনি আসেন দেবী।

দমরভীর প্রবেশ।

দম ! মন্ত্রী !

শুনিলাম মহারাজ ফিরেছেন পুরে ;

বল, তবে কেন তারে নাহি হেরি ?

মন্ত্রী ! দেবি ! সর্বনাশ হেথা—

পুকরের সনে পাশা খেলেন ভূপতি।

এস মাতা ! বিলম্ব না কর ;

চল, ধেলা করিগে বারণ।

পথে পুকর সকলি জিনে।

এস মাতা ! এতক্ষণে না জানি কি হয়।

সকলের প্রস্তান

তৃতীয় গৰ্ভাক ।

কক্ষ ।

পুকুর ও নল পাখ-কৌড়ার নিযুক্ত ।

পুক । কহ রাজা ! কি করিবে পণ ?

নল । রাজ-পুরে আছে যত বন্দু, অলঙ্কার—
এই বার পণ মম ।

পুক । জিনিলাম—দেখ মহারাজ !

নল । অন্য অক্ষ লয়ে কর খেলা ।

পুক । অন্য অক্ষে অন্য দিন থেলিব রাজন !
যদি মিটে থাকে সাধ—
ফিরে যাব পণ না করিতে কহি ।

নল । ভাল, এত বড় দস্ত তোর ?
অঙ্কি রাজ্য পণ ।

রাণী শত্রী ও সারথির প্রবেশ ।

এ কি ! রাণী এল কোথা হ'তে ?

দম । মহারাজ ! ক্ষমা দাও এ পাপ কৌড়ায় ;
নহে, সর্বনাশ হবে নাথ !

মল । রাণী ! কেন ভাব ?

পুনঃ জিমি' লইব সকলি ;—

অর্ক্ষ রাজ্য পথ মম ।

পুক । জিনিলাম—দেখ মহারাজ !

দম । মহারাজ !

জেনে শুনে কেন কর সর্বমাশ ?

মায়া-অক্ষ এ জেন' নিশ্চয় ;—

নহে, রাজা ! তব পরাজয়

বার বার কেন হবে ?

শাস্ত, ধীর, তুমি, সদাশয়—

পাশায় উশ্মত কি বা হেতু ?

অর্ক্ষ রাজ্য গেছে—তবু অর্ক্ষ রাজ্য আছে ;

এখনও, হে ! দাও ক্ষমা ।

রাজা ! রাজ্যভূষ্ট হবে—

পুত্র কন্যা তব বল কোথা ঘাবে ?

পাপ-ক্রীড়া কর নিবারণ—

রাখ, প্রভু, দাসীর বচন ।

মল । প্রিয়ে ! নাহি ভয় ; এখনি জিনিব ।

রঞ্জের ভাঙ্গার

আছে চারি সাগর আমার—

এই বার করি পথ ।

পুক । জিনিলাম—দেখ মহারাজ !

185 Bowbazar Street, Calcutta.

পাণ-কীড়া কর নিমারণ—
বাথ. অভ. লাসোর বচন।

দম ! নাথ ! এখন ও, হে, দাও কমা !

নল ! রাণি ! গিয়েছে সকলি !

অর্ক রাজ্য কিবা ফল ?

আর অর্ক রাজ্য মম পণ এই বার !

পুক ! জিনিলাম—দেখ মহারাজ !

নল ! দময়স্তী ! এই বার কিছু নাহি আর !

দম ! নাথ ! নাথ ! যথা তুমি তথা রাজ্য হবে,
শোক নাহি কর মহীপাল !

পুক ! মহারাজ ! দময়স্তী রঘেছে তোমার
কেন নাহি কর পণ ?

নল ! আরে নরাধম ! প্রাণে নাহি কর ডর ?

নাহি ভয়—না পলাও ভীকু !

মন্ত্রী ! আজি হ'তে রাজ্য আর নহে মম ;
পুকরের অধিকার সব !

নলের রাজবেশ ত্যাগ ও দময়স্তীর অলঙ্কার উদ্ঘোচন !

লও মম অলঙ্কার !

প্রিয়ে, বিদ্যায় জন্মের মত !

দম ! কারে নাথ ! দাও হে, বিদ্যায় ?

আমি ছায়া তব ;

বরিয়াছি নল মম প্রাণেষ্ঠারে,

বরিনাই রাজা নল !

আমি পঞ্চী তব ;—কোথা' রব তোমা' হেড়ে ?

আমি দাসী ভাল বাসি তব সেবা ।
 বঞ্চনা কি হেতু কর, প্রভু ?
 যদি অপরাধী পদে—
 ক্ষম নাথ ! কিঞ্চরী ভাবিয়ে ।
 স্মারী ! তোমা' ছেড়ে কোথা যাব আমি ?
 প্রভো ! বাঞ্ছা মাত্ৰ—রব তব সনে,
 সেবিব তোমারে—কোন ভার নাহি দিব ।
 প্রাণেশ্বর ! ঠেলনা চৱণে ।
 নল । প্ৰিয়ে ! কোথা যাবে উন্মত্তের সনে ?
 আহা !
 রাজবালা, কি দুর্দশা কৱিলাম তব ?
 দম । নাথ ! মম সম কে বল ধৰণীতলে ?—
 তুমি মম প্রাণেশ্বর !
 বার বার বলেছ আদৰে—
 আমি তব জীবনের সহচৱী ।
 পায়ে ধৱি—আজি কেন অন্য মত কহ ?
 তব মুখ হেরি' স্বর্গ তুচ্ছ কৱি;
 ইন্দ্ৰাণীৰে নাহি গণি ;
 আদৰে তোমার—
 অভূল বৈত্ব-অধিকাৱী !
 নল । দেবি !
 মনে ভাবি—আমা হেতু ইন্দ্ৰে না বৱিলে !

কোথা যাবে ?

আমি নহি আৱ সেই নল ।

এবে নিজ অৱি !

বুবিতে না পাৱি—কেন মম ভাবান্তৰ ।

বৃক্ষ প্ৰমাণ—মায়া-অক্ষ জানি’—

ভূমি প্ৰগয়িনী সমুখে বারিলে মোৱে—

তবু, বাৱ বাৱ কৱি’ পণ

রাজ্য ধন সকলি হারাই !

বনে যাই তোমা সম পঞ্চী ত্যজি’ !

কৱি মানা—যেওনা, যেওনা।

শুন বালা ! উচ্ছব হয়েছি আমি ;

কি কৱি ? কি কৱি ? না বুবিতে পাৱি ।

কোথা যাব ?—মনে নাহি ভাৰি তিল ।

এখন শু, এখন শু, সত্য কহি চল্লাননে !

কে যেন ইঙ্গিত কৱে মোৱে ;—

“আৱে রে বাতুল ! নাৰী লয়েকোথা যাবি ?

দেখ তোৱ কি দুর্দশা হয় ।”

দুর্দশায় নাহি হয় ভয়—

উৎসাহ বাঢ়ে হে প্রাণে ।

চল্লাননে !

এ দশায় কেমনে হইবে সাথী ?

ধৰা শূন্যপ্রায় !

শূন্য প্রাণ গেছে কোথা চলে ।

ছায়াসম দেহ হয় জ্ঞান !

যাই প্রিয়ে ! ভূমি যাও পিত্তালয়ে ।

দেখ, কেহ কিছু জিজ্ঞাসিলে পরে

বল' প্রিয়ে !—পাপগ্রস্থ হয়েছিল নল ।

দম । এ কি কথা বল প্রভু ?

পুণ্যবান् পুণ্য-আজ্ঞা ভূমি ;

ধৈর্য, বীর্য, গান্ধীর্য তোমার

চরাচরে খ্যাত, নাথ !

দিন শাবে ;—এ কুদিন নাহি রবে ।

গেছে রাজ্য ধন—জীবন-যাপন

পরিশ্রমে অনায়াসে হবে ।

কুটীর বাঁধিব ;—

স্বর্থে তথা রব দুই জনে ।

উঠিব প্রভাতে বন্দী-বিহঙ্গম-গানে ;

তক্রগণ ফলে ফুলে রাজ-কর দিবে ;

কুরঙ্গ ময়ূরী আসি'

ধীরি ধীরি অতিথি হইবে কত ;

প্রেমের সংসার—দিন বয়ে শাবে স্বর্থে ।

মন্ত্রী । মহারাজ ! কিবা আজ্ঞা দাস প্রতি ?

নল । হে সচিব !

বলেছি তোমারে ;—রাজা আর নাহি আমি,

ଆର ନାହି ଆଦେଶ ଆମାର ।

ଦମ । ମଞ୍ଜୀ ! କନ୍ୟାପୁତ୍ର ମଧ୍ୟ ସୁମାର ଆଗାରେ,—
ଦୋହେ ରେଖେ ଏସ କୌଣ୍ଡିଲ୍ୟ ନଗରେ ;
ଆଛେ ତଥା ଆଜୀଯ ଆମାର—
ଆମି ଯାଇ ପତି ମନେ ।

ମଳ । ବୃକ୍ଷିକ ଦଂଶନ—ବୃକ୍ଷିକ ଦଂଶନ ;
ଛାଡ଼ ପ୍ରିୟେ ! ଆର ନା ରହିତେ ପାରି ।
ଅଶ୍ରେ ମଳ ଓ ପଞ୍ଚାତେ ଦମ୍ଭୟନ୍ତୀର ଅନ୍ତରାଳ ।

ମଞ୍ଜୀ । ମହିମୀର ଆଜ୍ଞା ପାଲ ସ୍ଵତ !
ଶୀଘ୍ର ରଥ କରହ ପ୍ରସ୍ତୁତ,—
ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଲାଘେ ଯାବ କୌଣ୍ଡିଲ୍ୟ ନଗର ।
କେ ଜାନିତ—ଏ ରାଜ୍ୟେ ଏ ତୁର୍ଦଶୀ ସଟିବେ ?
ବୁନ୍ଦି ଅମ ନଲେର ଜନ୍ମିବେ ?
ମକଳି ଦେବେର ଲୀଲା !
କହ ସ୍ଵତ ! କୋଥା ଯାବେ ତୁମି ।

ସ୍ଵତ । ମଳ ବିନା ଅନ୍ୟ ଜନେ ଆମି ନା ସେବିବ,—
ଭଗବାନ୍ ଦିବେନ ଉପାୟ ।

ମଞ୍ଜୀ । ପୁକ୍ରରେର ରାଜ୍ୟ ବାସ ଆମି ନା କରିବ,—
ବନ ଭାଲ ଏ ରାଜ୍ୟ ହଇତେ ।
କଲି ଓ ପୁକ୍ରରେର ଅବେଶ ।

ଉତ୍ତରେର ଅନ୍ତରାଳ ।

କଲି । ଶୁନ ହେ ପୁକ୍ର !
ଅର୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧାନ ତବ ;

রাজ্য এই দেহ রে ঘোষণা —
 যেই নলে স্থান দিবে,
 সবংশে বিনাশ তার ;
 যেন বারি বিন্দু তৃষ্ণায় না দেয় কেহ !
 পুকুরের অলঙ্কার লওন !
 নাহি ভাব অলঙ্কার হেতু,—
 রাজ্য সকলি তোমার !
 পুকুর ! যথা-আজ্ঞা প্রভু !

পুকুরের প্রস্থান !

দ্বাপরের প্রবেশ !

দ্বাপ ! এখনো কি মনোবাঞ্ছা পূরে নি তোমার ?
 কলি ! মনোবাঞ্ছা পূর্ণ মম ?

কি অস্মুখে আছে নল ?—
 দময়স্তী আছে সাথে !
 গুণবত্তী পঞ্চী আছে যার
 এ সংসার স্বৰ্থাগার তার ;
 আগে করি পতি-পঞ্চী-ভেদ—
 মনোখেদ তবু না মিটিবে !
 অম্ব বিনা অতি কদাকার—
 অমি' দ্বার দ্বার
 মহাক্লেশে যদি ও বঞ্চিবে—
 তবু তার সন্তোষ জন্মিবে ;

মনে হবে,—আছে দময়স্তী মোর ;
 সে কাঁদে আমাৰ তরে ।
 দেখ, যেখানে প্ৰণয়
 দুখে শুখ আছে তথা ।
 রাজ্যভূষি কৱিয়াছি নলে
 তবু দ্বিগুণ জলে এ প্ৰাণ ;
 ছিল রাজ্য—গেল ; তাতে বা কি হ'ল ?—
 দুৰ্বতি না জনিল তাহাৰ ;
 তবু পাপাচাৰ নাহি উঠে মনে তার ।
 আজ্ঞামাৰ্ত্ত স্মৃতিজ্ঞত সেনা
 যুক্তিবে নলেৰ তরে ;
 পথে বন্ধ রাজ্য আৰ কিৱিয়ে না চায় ;
 বনে চলে যায় ;—
 কুমতিৰ নাহি শুনে উপদেশ ।
 কোন মতে সত্যভঙ্গ হয় যদি নল—
 উদ্দেশ্য সফল মম ;
 দময়স্তী ছায়সম পতি-অনুগামী—
 কিৱাইব পাপ মতি হলে তার ।
 কথায় কথায় বহিছে সময় ;
 দেখ,
 রাজ্যহারা বিকল-অন্তৰ নল কত দূৰ যায় ।
 অহাম ।

চতুর্থ গভীর ।

রাজপথ ।

স্বামী

বিদ্যুৎ ও রাঙ্গনী ।

বিদু । মাও কিরে ঘরে,—মায়া বাড়ে তোরে হেরে

রেখো কথা—রংয়োনা হেথা’—

অরাজক পুকুরের অধিকার !

ওরে ! আয় গলাধরে কাঁদি তোর ;

ফেটে যায় প্রাণ—

একবস্ত্রে রাজা রাণী গেছে চলে ।

ত্রাক্ষ । কত দিনে দেখা পাব ?

বিদু । অশ ববে হবে রাজা পুনঃ ।

বনে বড় ছিল ভয়—

সেথা’ কল খেতে হয় ;

কিন্তু,

পুকুরের অমুগ্রহে সে ভয় যুচেছে ;—

একবস্ত্রে রাজা পেছে বনে ।

কাঁদি আয় ত্রাক্ষনী ধানিক ;

মা, মা—

রাজ্যে মানা—কেহ আহি দিবে অন্ন জল ;

যাই, খুঁজি কোথা' রাজা ; ✓

(যাও কিৱে,—নহে, মম পন নাহি চলে !

আক্ষ ! নাথ !

থাকে যেন মনে শুধিনী আক্ষণী বলে ।

বিদু ! ওঃ ! কথাটা নিৰ্ধাত চোট ; প্ৰহান ।

বামুন,

ছোট ছোট,—নইলে, যেতে পাৰ বি না

পুকুৰ ও রক্ষীৰ প্ৰবেশ ।

পুক ! বন্দী কৰ পাপিষ্ঠ আক্ষণে ।

বিদু ! দেখ, বুঝি বিভাট ঘটায় !

বক্ষী ! আৱে ধূৰ্ত ! কোথা যান ?

বিদু ! বলি ! নতুন রাজাৰ কি পথ চলতে মানা ?

পুক ! উত্তৱীতে বাঁধা কিৱে তোৱ ?

বিদু ! কেন ?—ইাড়ি ;

যাচ্ছি শুণৰ বাড়ী !

রাজ্যেৰ এ স্তুত সংবাদ দেব—

আৱ, মিষ্টমুখ কৱাব ।

পুক ! রে আক্ষণ ! মুখভাব কদাকাব মোৱ ?

হাসি নাহি মুখে ?—

দেখি, কাৱাগাবে অনুধাবে

କତ ଦିନ ବାଁଚେ ତୋର ପ୍ରାଣ !

ବିଦୂ । ଆହା ! ଧର୍ମ କଳ୍ପନା—ବ୍ରଦ୍ଧିବଧେ ସ୍ଵର୍ଗ !

ସଦି ଗକ୍ରର ଦରକାର—ମହାରାଜ !

ଆମାର ଗୋଯାଳେ ଆଛେ ;

ଦିନ ଧାନେ ଚାଲେ ;

କିନ୍ତୁ,

ରୋଜୁ ଏକବାବ ମାମ୍ବେ ଢାଡ଼ାତେ ହବେ—

ତା ହଲେଇ ପେଟ ଭରେ ଯାବେ !

ପୁକ । ଲାଯେ ଚଲ ବର୍କର ଆଶଖେ ,

ବିଦୂ । ହି ବକ୍ର ! ଅତ ପ୍ରେମ ମକାଳେ—

ଏର ମଧ୍ୟେ ଭୁଲେ ଗେଲେ ?

ପୁକ । ଜିଲ୍ଲା ତୋର ପୋଡ଼ାବ ଅନଳେ ।

ବିଦୂ । ବଲି, ଶୁଣ କତ ! ନହିଲେ, ଲୋକେ ବଲେ ଏହ ?

ତନ ପୁକର !

ସଦି ଗର୍ଦାନା ଓ ଫେଲ କେଟେ—

ତୋମାର ଯେ ବଦ୍ମାଯେସି ଏକଚେଟେ

ତା ବଲ୍ଲତେ ଆମି ଛାଡ଼ିବନା ।

ସଦି ମୋଞ୍ଚାର ଝାଡ଼ି ଲାଯେ ବାଡ଼ା ବାଡ଼ି—

ମୋଞ୍ଚାର ଝାଡ଼ି ଲାଖ—ଆମାର ଛେଡ଼େ ଦାଖ ।

ପୁକ । ସମାଲଯେ ଦିବ ତୋରେ ଛେଡ଼େ ।

ବିଦୂ । ମହାରାଜ ! ସଦି କଷି ଦିତେ ଚାହ—

ହବେ,

ଆପନାର ରାଜ୍ୟେ ଆଟକ ରାଖୁମ୍ ।

ଯେ ରକର ଚୂଟିଯେ—

ରାଜ୍ୟ ଆରଞ୍ଜ କରେଛେ—

ଯମ ରାଜ୍ୟ ଏମେ ଶଲା ଲାଯେ ଯାବେ ।

ହସ ତ, ନରକ ଥିକେ ତୁଲେ

ପାପୀ ଶୁଲୋକେ ହେଥା ଛେଡେ ଦେ ଯାବେ !

ଶୁନିଛି ଇଙ୍ଗେତେ ଶଚୀତେ ବାଜୀ ହେବେ,—

ଯମ ବଡ—କି ପୁକ୍ର ବଡ !

ପୁକ୍ର । ନାହିଁ ଯାନ,—ଆକ୍ଷଣ ବଲିଯେ :

ବୀଧି ; ଲାଗେ ଚଲ କାରାଗାରେ ।

ବିଦୃ । ମହାରାଜ ! ଭବପାରେ ଦେତେ ହେ—

ଏକ ବାର ଭାବ ।

ମେଧା' ତ ମଳରାଜୀ ନାହିଁ—ଯେ, ପାଶା ଦେଲେ ।

ଅତ ଜୁଲୁମ ମେଧା' ଚଲେ ବା ନା ଚଲେ !

ଯାଚି ଚଲେ :—

ଆମାର ଦସେ ଏତ ବାଡ଼ା ବାଡ଼ି କେନ ?

ପୁକ୍ର । ବନ୍ଦୀ, ଲାଯେ ଏମ କାରାଗାରେ ।

ପୁକ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୱାନ ।

ବନ୍ଦୀ । ଚଲ, ଠାକୁର ।

ବିଦୃ । ବଲି ଚଲିବ ନା ତ କି ? ସତ୍ତା ତୁମି--

ତୋମାଯ ଟେଲେ ପାଲାବ ?

ବଲି—ଟୁନିଛି ନା ହ୍ୟ ପୁକ୍ର :

ତୋମରା ନା ହ୍ୟ ଦେବତା ବାଯୁନ ମାନ୍ଗେ !

ଗିଯେ ଦେଖଗେ—

ଏତ କ୍ଷଣେ କାରାଗାର ଭରତି !

କେନ ବାବା, ଭିଡ ବାଡାବେ ?

ରଙ୍କୀ । ଠାକୁର !

ପର୍ଦ୍ଦାନାଟା ତଥନ ତୁମି ଆମାର ହ୍ୟେ ଦେବେ ?

ବିଦୁ । ଭାଲ ! ଛେଡେ ଦାଓ ସା ନା ଦାଓ—

ଏକଟୁ ସଙ୍ଗେ ଏସ ;

ମହାରାଜ ଉପବାସୀ—

ଖୁଜେ କିଛୁ ମିଷ୍ଟାନ୍ ଥାଓଇ ।

ରଙ୍କୀ । ଓ ବାଯୁନ ! ଧନେ ପ୍ରାଣେ ମାରତେ ଚାହ ?—

ରାଜ୍ଞୀ ଆର ଥୁରିଛେ କେନ ?—

ମନ୍ଦାନ ନିଚେ—

କେ ବସ୍ତେ ଦିଯେଛେ—କେ ଖେତେ ଦିଯେଛେ ;

ଶାର ଉପର ଧୋକା ହକେ—

ଅମନି ଚାଲାନ ଦିକେ ।

ବିଦୁ । କେ ବଲେ—ଆମି ମୂର୍ଖ ବାଯୁନ ?

ମା ସରପ୍ତି !

ତୁମି ଆମାର କଠି ବସେ ଆଛ ;—

ପୁକ୍ରର ସମ ରାଜ୍ଞୀର ବାବା ।

ଉଭୟର ଅଶ୍ଵାନ ।

পঞ্চম গৰ্ভাক্ষ ।

নগর ও প্রান্তর ।

নল ও দময়স্তী ।

নল । বহুর—বহুর যেতে হবে ।

অছকার ! চলিতে না পারি আর ;

উঃ !—বহুর !—কেও ?

দম । নাথ ! আমি দাসী !

নল । না না—দময়স্তী ! প্রিয়ে ! আছ সাথে

বহুর—বহুর যেতে হবে ;

কালি আতে দেখাইব বিদ্রোহের পথ ।

দেখ, একা আমি অসীম সংসারে ।

দম । একা তুমি নহে নাথ !

দেখ, প্রণয়নী দময়স্তী তব

পদ-সেবা-আশে আছে পাশে ।

নল । ঈ ত ভাবনা !

ভাবি নাই ? অনেক ভেবেছি ;

ভেবে কোথা কুল নাহি পাই !

পথে বছ আমি,—

ପୁକ୍ରରେର ଅଧିକାର ହେଥା,—

କୋଥା' ବିଶ୍ଵାସ କରିତେ ନାହିଁ ।

ନା ନା—ପଦ ନାହିଁ ଚଲେ ଆର ।

ଅଙ୍କକାର—କୋଥା ଯାବ ?—

ହେଥା ଯାଏ ହୁନ୍ଦିଲା :

କେ ଏ ?

ଦମ । କିକ୍କରୀ ତୋମାର, ପ୍ରଭୁ ।

ନଳ । ପ୍ରିୟେ ! ଏଥିମେ ରଙ୍ଗେ ?

କଷି ପାବେ—ତାଇ କରି ମାନା ।

ଦେଖ, ହେବେଛେ ଶରଣ—

ଏହି ପଥ ବିଦର୍ଜ ଯାଇତେ ।

ବନ-ଆନ୍ତ୍ର—

ହେଥା ପୁକ୍ରରେର ନାହିଁ ଅଧିକାର !

ଦେଖ, ଅସୀମ ପ୍ରାନ୍ତର ;

ଅଙ୍କକାର—ଅଙ୍କକାର ସମୁଦ୍ର,

ମମ ଭବିଯାୟ ଛବି !

ମେ ଆଂଧାରେ ରବି ନା ଫୁଟିବେ ଆର ।

ଗର୍ଜ ମମ ଛିଲ ଅତିଶ୍ୟ—

ତାଇ ପରାଜୟ ।

ମାଯା-ଅଙ୍କ—ପଣ ମମ ମିଥ୍ୟା ନୟ ।

ଦମ । ଦେଖ ନାଥ ! ହେଥା ନବତୃଣ ସ୍ତରକୋମଳ ;

ଅଞ୍ଚଳ ବିଛାଯେ ଦିଇ ;

মম উক্ত'পরে মন্তক রাখিয়ে
শ্ৰম দূৰ কৰ প্ৰভু !

নল । মম কৰ্ণমূলে কে যেন কি বলে ?

আৱ না চৱণ চলে ।

প্ৰিয়ে ! এখনো এখানে ?

নিজা যাও—নিজা ধাৰ তবে ;

দেথ, ধীৱ বাযু স্থিক কৰে আগ ।

শ্ৰৱন ।

দম । হায় ! কি শয্যায় আজি হেৱি মহারাজে ?

আৱে ! আৱে ! দুর্দৈব প্ৰবল

অনশনে ধৰাসনে মহারাজা নল !

ধৈৰ্য, দীৰ্ঘ, গাঞ্জীৰ্য ধীহার

প্ৰচাৱ ভুবনময়—

ক্ষিপ্তপ্ৰায় চঞ্চলপ্ৰকৃতি—

বারেক নহেন স্থিৱ !

শূনা অভিপ্ৰায় ; পুতলিৱ আৱ

যথা আঁধি ধায় ধায় তথা,

ছিল পদ কঠিন পাষাণে,

শ্ৰমে অভিভূত ;

নিজাগত—কুসুম-শয্যায় যেন !

হায় ! এত ছিল কপালে আমাৱ—

এ দশায় রাজাৱে দেখিতে হ'ল ?

ଆଜି ମମ ଜୀବନେର ବାଡ଼େ ସାଧ ;—
 ଆମା ବିନା ପ୍ରାଣଧନେ କେ ଦେଖିବେ ?
 କେ ବୁଝାବେ—ଶାସ୍ତ୍ର କେ କରିବେ ?
 ହାଁ ! ପୁଣ୍ୟମତି ଧର୍ମ-ଆଜ୍ଞା ପତି—
 ଦୂର୍ଗତି କି ହେତୁ ହ'ଲ ?
 ଛି ! ଛି ! କେମିଛା କାନ୍ଦି ?
 ପତି କିଷ୍ଟ ପୋତ—
 କାନ୍ଦିବାର ମହେ ତ ସମୟ ।
 ପ୍ରାଣେଶ୍ୱରେ ଆଦରେ ରାଖିବ,
 ଯହେ ଭୁଲାଇବ ଦୁଃ୍ଖ ;
 ପତି-ସେବା-ସମୟ ଉଦୟ ।
 କାଟେ ପ୍ରାଣ ରାଜାର ଏ ଦଶା ହେବେ ।
 ହାଁ ! ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ମମ—
 କତ ଯହେ ରେଥେଛିଲ ମୋରେ !—
 ଉପବନେ ଅକୁଳ-କିରଣେ
 ହାତ ଯଦି ରଞ୍ଜିତ ବଦନ—
 କରେ ଧରେ ଯତନେ ଆମାର
 ପ୍ରାଣନାଥ ଦସିତେନ ତକୁତଳେ ;
 ଦସ୍ତ ଦିଯେ ମୁଛାଇଯେ ମୁଖ
 ଦର୍ଥେ ଘେତେ ଶତବାର ଶୁଧିତେନ ମୋରେ—
 ‘ଅକ୍ଷେ କି ଶେଗେଛେ ବ୍ୟଥା’ ?
 ହାଁ ! ଯତ କଥା ସବ ଆଚ୍ଛ ମନେ ;

কি যতনে এ যতন দিব অতিশোধ ?

নাথে

পুনঃ রাজ্যেশ্বর হেরি' মরিবারে পারি—
সে দিন ভুলিব জালা ।

নম । (উঠিবা)

না, না, বহুদূর—বহুদূর যেতে হবে
হেথা নাহি যব, লোকে মুখ না দেখাব ;
ক'বে সবে,—এই ছন্মতি নল ।

নম । নাথ ! সুস্থ হও—শ্রম কর দূর ।

নল । কে ও ? দময়স্তু !

এখনো রয়েছ হেথা ?

যাও—ফিরে যাও ; ঘোর বনে যাব প্রিয়ে !
মিবিড় কানন—বহুদূর—বহুদূর ।

নম । নাথ ! ধীরে যাও—ক্লান্ত তুমি অতিশয় ।

উভয়ের অঙ্গান ।

ତୃତୀୟ ଅଙ୍କ ।

ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

କାନନ

ନଳ ଓ ଦମ୍ଭୟଞ୍ଜୀ ।

ନଳ । ସାରି, ତୁମି ଜୀବେର ଜୀବନ !

ଦମ୍ଭୟଞ୍ଜୀ ! ଅଭାଗିନି ! ସାରି କର ପାନ ;

ମ୍ଲିଷ୍ଟ ହବେ ପ୍ରାଣ ।

ଦେଖ, ଦେଖ, ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ-ପାଥା ବିହନ୍ଦମ

ବସେ ଆଛେ ଡାଲେ ;

ଦେଖ, ଅନାହାରୀ ଆଛି ତିମ ଦିନ ;

ପାବ ଧନ—ନଗରେ ବେଚିବ ;

ଅଜ୍ଞ ତାହେ ହବେ ପ୍ରିୟେ ! ଜୀବନ-ସାପନ ।

ପଞ୍ଜୀ ଧରିତେ ଗମନ ।

ପଞ୍ଜୀ । ପଞ୍ଜୀଙ୍କପେ କଲି ଆମି,—ଶୁନ ରେ ଅଜ୍ଞାନ !

ଯେଇ ଅକ୍ଷେ ସର୍ବନାଶ ତୋର—

ମେଇ ଅକ୍ଷପାଟି ଦ୍ୱାପର ଆମାର ମଥା ।

ଅବହେଲି' ମୋ ସବାରେ
ଦମ୍ୟଙ୍ଗୀ ବରିଲ ତୋମାରେ ;—
ପ୍ରତିଫଳ ଦିବ ହତଜ୍ଞାନ ।

ବନ୍ଦରାଇରା ପକ୍ଷୀର ପ୍ରହାନ ।

ନଳ । ପ୍ରିୟେ ! ପ୍ରିୟେ ! ଏମ'ନା ଏଥାନେ ;—
ବିବସନ, କିରାତ-ଅଧିମ,
ଦିଗ୍ବସର ଆମି ;
ବନ୍ଦ ଲୟେ ପକ୍ଷୀ ପଳାଇଲ ।

ଦମ । ନାଥ ! ଏକ ବନ୍ଦ ପରିବ ତୁଙ୍ଗନେ ;
ବନେ ଅର୍ଥହୀନ ଶ୍ରମଜୀବୀ ମୋରା—
ଲଜ୍ଜା କିବା ତାହେ ପ୍ରେସୁ ?

ଦମ୍ୟଙ୍ଗୀର ଗମନ ଓ ବନ୍ଦଦାନ ।

ନଳ । ହୁକରେ ଶୁନିଲେ ପ୍ରିୟେ ! କଲିଶ୍ଵର ଆମି ;—

ମୋର ସମେ କେନ ଆର ରବେ ?
ବହ ତୁଥ ପାବେ ;—
ଧାଓ ତୁମି ପିତ୍ରାଲୟ ।

ଶୁନ ପ୍ରିୟେ !

ରାଜବାଲା—କ୍ଲେଶ ତବ ନାହି ମୟ ।

ଦେଖ, ଅତିଶୟ ତୁର୍ଗମ କାନନ —

ନର-ଘାତୀ ଜନ୍ମ କିରେ କତ ;

ଧାଓ ଦମ୍ୟଙ୍ଗୀ ! କିରେ ଧାଓ ;

ଯବେ କଲିର ପ୍ରଭାବେ

ପଡ଼ିବ ଅଶେଷ କ୍ଲେଶ,

ଏକମାତ୍ର ବୁଝାଇବ ମନେ—
 ସ୍ଵର୍ଗେ ଆହଁ ତୁମି ଚଞ୍ଚାନନ୍ଦେ ।
 ପ୍ରିୟେ ! ବାଡ଼େ ହୁଥ ବିଶ୍ୱଗ ଆମାର,
 ତୋମାର ଏ ଦଶା ହେବେ ;
 ପ୍ରିୟେ !
 ଅଭାତ-ସମୀର ଲାଗିଲେ ବଦନେ ତୋର
 ଭାବିତାମ—ବ୍ୟଥା ବୁଝି ପାଓ—
 ତିନ ଦିନ ଆହଁ ଅନାହାରେ !
 ଯାଓ ପ୍ରିୟେ ! ଅଭାଗାରେ ଛେଡେ ଯାଓ ।
 ଯରି ! ବିମଲିନୀ—
 ଉକାଇସେ ସ୍ଵର୍ଗ ନଲିନୀ !
 ଅଭାଗିନି ! କେନ ଅଭାଗାରେ ବରେଛିଲେ ?
 ଆମି ପାପାଚାର—
 ଦେବ-କାର୍ଯ୍ୟ ନା କରି ଉଦ୍ଧାର ;
 ଆହଁ ! ସରଳା ଲଲନା--
 ଆମି ତବ ହୃଦେର କାରଣ ।
 ଦମ ! ନାଥ ! କି ବଲ—କି ବଲ !
 ପ୍ରାଣ ବିଚଞ୍ଚଳ—
 ଭେଦି' ବକ୍ଷତଳ ଏଥିନି ବାହିର ହବେ ।
 କୋଥା ଯାବ ?—କେବୋ ଆହଁ ତୋମା ବିନା ?
 ତ୍ୟଜିଲେ ଆମାର
 ଠେକିବେ ହେ ନାରୀ-ବଧ-ଦାସ' ;

କେନ ବଳ ନିଷ୍ଠୁର ସଚନ ?
 ଶୁଣମଣି !
 ଆମି ତୋମା' ବିନେ କହୁ କି ହେ ଜାନି ?
 ପତି କିମ୍ବା କିବା ଶୁଖ ଆଛେ ମୋର ?
 ତୋମା' ଲୟେ ନିରବଧି ର'ବ ;
 ତୋମାରେ ସେବିବ—
 ଶୁଖ ସାଧ ଏ ହତେ ନା କରି ।
 ଓହେ ମହାମତି ! ଜାନ ଧର୍ମ-ନୀତି—
 ଭାର୍ଯ୍ୟା ଚିରସାଧୀ ;
 ତବେ କେନ ଦାସୀରେ ବିମୁଖ ପ୍ରଭୁ ?
 ସବେ ବହ କ୍ଲେଶ ପାବେ—
 ସେବା କେ କରିବେ ?
 ଆଶ୍ରିତା କିଙ୍କରୀ—ଚରଣେ ଠେଲମା, ପ୍ରଭୁ ।
 ଚଳ, ଦୋହେ ଯାଇ ବିଦ୍ରଭନଗରେ ;—
 ଆଦରେ ତୋମାରେ ରାଥିବେନ ପିତା ମୋର ।
 ମନ । ପ୍ରିୟେ ! ବୁଝନା ସରଳା ତୁମି,—
 କଲିଗ୍ରହ ଆମି—
 ଦେ ଆଦର ଏ ସଂସାରେ ନାହି ଆର
 ଶାଧେ କି ହେ ଛେଡେ ସେତେ ଚାହି ?
 ସବ ଦେଖେ ଅନ୍ତରେ ଓ'କାଇ !
 ପ୍ରିୟେ ! ତୁମି କୁଶମ ଜିନିରେ ଶ୍ରକୋମଳ :
 ହେରି' ମୁଖପଣ୍ଡ ମଲିନ ତୋମାର

ଜୀବନେ ନା ହୁଯ ସାଧ ଆର ।

କଲିର ଛଲନେ ଆଜ୍ଞାହତ୍ୟା ଉଠେ ମନେ !

ଦମ । ପ୍ରାଣମାଥ ! ବୀଚାଓ ଆମାଯ ;

ଏ କି କଥା ବଳ ଅଭୂ ?

ମଳ । କେନ୍ଦ୍ର ନା—କେନ୍ଦ୍ର ନା ପ୍ରିୟେ !

ଶତର୍କ କରେଛେ କଲି ;

ପାପେ ମନ ନାହି ଦିବ ଆର ।

ହୃଦ୍ୱାତି ଆମାଯ ଲୋଭେ ଯଜାଇତେ ଚାର !

ଅଙ୍କ-ୟକ୍ଷେ ଲୋଭେ ନା ଫିରିଲୁ ;

ଲୋଭେ ପକ୍ଷୀ-ଆଶେ ଗେଲ ବାସ ;

ଶାନ୍ତି-ଆଶେ ଆଜ୍ଞା-ବିସର୍ଜନ

କନାଚନ କରିବ ନା ପ୍ରାଣେଖରି !

କହି ମତ୍ୟ କରି—

ଜାନ ତୁମି—ମତ୍ୟ ମମ ନାହି ଟଲେ ।

ପ୍ରିୟେ ! ତୋମା ବିମା ରହିତେ କି ପାରି ?

ତୋମା ଛେଡେ ଯେତେ କି ହେ ଚାଯ ପ୍ରାଣ ?

ତୈର୍ଯ୍ୟ ବିଡୁଷନେ ଚନ୍ଦ୍ରାନନେ ! ଯେତେ ଦଲି :

ପ୍ରିୟେ ! କ୍ଲାନ୍ତ ଦୌହେ ଅତିଶ୍ୟ—

ଏମ କରି ଶ୍ରମ ଦୂର ।

ଦମ । (ସଂତ) ଶକ୍ତା ହୁ ରାଜ୍ଯ ଯଦି ଛେଡେ ହାବେ ;

ଆଛି ଏକବାସେ—କେମନେ ସାଇବେ ?

ନୟନ ମେଲିତେ ନାହି ।

ଇତ୍ତରେ ଶାନ୍ତି

ନଳ । ଏହି ତ ସମୟ—ଅଭିଭୂତ ପ୍ରାୟ—
ହାୟ ! ଏ ଶୟାୟ ଚଞ୍ଚାନନ୍ଦୀ ।—
“ଯାଓ ଚଲେ” କେ ଆମାରେ ବଲେ ;—
ଏକବନ୍ଦ୍ର—କେମନେ ପଲାବ ?
ନ—ନା—ଛେଡ଼େ ଯାବ ;—
ଦମରଙ୍ଗୀ କୋଥା ଯାବେ ଆମା’ ଦନେ ?
ଚଲେ ଗେଲେ—ଆମାରେ ନା ହେବେ
ଯାବେ ସତ୍ତୀ ବିଦୁର ନଗରେ ।
ଯରି ! ପ୍ରାଣେର ପ୍ରେସ୍‌ସୀ
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶଶୀ ଧରାତଳେ ।
ବିବସନ !—କେମନେ ପଲାବ ?

(ପାର୍ଶ୍ଵ ଅନ୍ତ ଦେଖିଯା)

ଏ କି ! ଖଜ୍ଞା ହେଥା ଏଲ କୋଥା ହ'ବେ ?
ଏଷ ମାଯା—ହ'କ ମାଯା—
କରିନିଜ କାର୍ଯୋକ୍ତାର ।

ବନନଚ୍ଛେଦନ ।

ଏହି ତ ଛେଦିଲୁ ବାନ ;
ମମ ଅନର୍ଶନେ
ପତିପ୍ରାଣୀ ବାଚିବେ କି ଆଖେ ?
ଚଞ୍ଚାନନ୍ଦୀ ! କ୍ରମାକର ଅଧିମରେ ,
ଶୁଦ୍ଧିନ ଉନ୍ନଯ ସନ୍ଦର୍ଭ କରୁ ହୁ—
ପ୍ରିୟତମେ ! ଦେଖା ହବେ ;

ନହେ, ଏହି ଶେଷ ଦେଥା !
 ଛି ! ଛି ! ଆମି କି ନିର୍ଦ୍ଦୟ,—
 ଆମା ବିନା ସେ କହୁ ନା ଜାନେ,
 ଏକା ରେଥେ ଦୂର୍ଗମ କାନନେ
 କୋନ୍ ପ୍ରାଣେ ସାବ ଚଲେ ?
 ହାୟ ! କେ ଯେନ ରେ ବଲେ—
 “ଏସ, ଏସ, ବିଲମ୍ବେ ଜାଗିବେ ବାଲା” ।
 ସାଇ ପ୍ରିୟେ ! ସାଇ ;
 ଦେଖ ଦେଖ, ସତେକ ଦେବତା,—
 ସତୀ ଏକା ବନମାତ୍ରେ ।
 ହେ ମଧୁସୁଦନ !
 ଶ୍ରୀଚରଣ ଅଭାଗୀରେ ଦିଉ ;—
 ଆହା ଦୁର୍ଧିନୀର କେହ ଆର ନାହିଁ ।
 ଦେଖ ଦେଖ କର'ହେ କରୁଣା—
 ଅବଲା ଲଲନା
 ଆମା ବିନା ହବେ ଉତ୍ୟାଦିନୀ ;
 ଚିତ୍ତମେଣି ! ନିର୍ମପାତ୍ର—ଦିଉ ହେ ! ଆଶ୍ରୟ ।
 ଆର କେଠ ନାହିଁ—
 ଶ୍ରୀଚରଣେ ପଞ୍ଚୀ ମୁଣ୍ଡି ଦାଇ ;
 ଦୟା କରୋ ଦୟାମନ୍ତର ।
 ଆସି ପ୍ରିୟେ ! ମାଗି ହେ ବିଦ୍ୟାଯ ।
 (କିମିଳି) ପ୍ରାଣ ଦୌଦୈ—ଚଲେ ଯେତେ ନାହିଁ ;

Lith & Printed by The Cal Art Studio

185 Bowbazar Street

নত ! এই বৃক্ষদল !

শিশির অভানীয়ে পিত ; —

ସାଥେ କି ହେ ଫିରି ?

ଦେଖେ ଯାଇ—ଦେଖେ ଯାଇ ଆଁଥି ଭରେ ;

ଆହୁ ! ଦମୟନ୍ତ୍ରୀ ଧୂଲାୟ ଲୁଟୋଯ—

ଏ ଦଶ୍ୟ କେମନେ ଫେଲିଯେ ଯାବ ?

ନା—ନା—ଶୁକୁମାରୀ ରାଜାର ଝିଯାରୀ

କଟ ପାବେ ମୋର ସନେ ;

ଯାଇ ଦୂର ବନେ, ନହେ ଜନକ-ଭବନେ

ପ୍ରିୟା ମମ ନା ଫିରିବେ ;

ଅନାଥିନୀ—ଅର୍କବାସ ଏ କାନନ ମାକେ—

ଦେଖୋ ରେଖୋ ଦୀନନାଥ !

ଯାଇ, ଯାଇ ପଲାଇରେ ।

ପ୍ରହାନ

କଲିଯ ପ୍ରବେଶ ।

କଲି । ତୁ ମମ ମନ ନା ପୂରିଲ ;

ବିଚ୍ଛେଦ ହଇଲ—

କିନ୍ତୁ,

ଆଣେ ପ୍ରାଣେ ଅବିଚ୍ଛେଦ ପ୍ରବାହ ବହିଛେ !

ଫେଲେ ଗେଛେ—ଫେଲେ ଗେଛେ ;

ଯାର ତରେ ଦେବେ ଅନାଦର—

ଦେଖିବ ନୟନ ଭରେ ;—

ହତାଶ ବିକଳ ବାମା କି କରେ କାନନେ ।

ପ୍ରହାନ

ଦମ । (ଉଠିଯା) ନାଥ !
 କୋଥା ପ୍ରାଣନାଥ ?
 ଏ କି ! ଅର୍କିବାସ ମମ ପରିଧାନେ ?
 ନାଥ ! ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ! କୋଥା ତୁମି ?
 ଦାଓ ଦେଖା ;—ନହେ, ଯାଏ ପ୍ରାଣ ।
 କଲିର ପୁନ ପ୍ରବେଶ ।

କଲି । ଛେଡ଼େ ଗେଛେ—ତବୁ ଚାଯ ନଲେ ;
 ଝର୍ଣ୍ଣନଲେ ପ୍ରାଣ ମମ ଜଲେ ।
 ନା, ନା—ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ବିଚ୍ଛେଦ ନା ହବେ କରୁ ।

ଅହୁନ !

ଦମ । ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ! ଦାଓ ଦେଖା,—
 ଏକା ଆମି ବନମାକେ ;
 ଓହେ ଶୁଣମଣି ! ଏକା ଆମି ବନମାକେ ।
 ଦାଓ ଦରଶନ ;—ନହେ, ନା ରବେ ଜୀବନ ।
 ପ୍ରାଣନାଥ ! କୋଥା ଗେଲେ ?
 ଘୋର ବନ—ହଦି କଞ୍ଚ ହୟ ସନ ସନ ;
 ଦେଖା ଦାଓ—ଦେଖା ଦାଓ—ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର !
 ରାଥ ନାଥ ! ରାଥ ପରିହାସ ।
 ହତେଛେ ହତାଶ ;—
 କତ ମହେ କାମିନୀର ପ୍ରାଣେ ଆର ?
 ମରେ ହେ ଅଧିନୀ, ହୃଦୟେର ମଣି !

দেখে যাও—সঙ্গে যদি নাহি লও ।
 বল শ্রোতৃতি ! কোথা গেল পতি ?
 পুণ্যবতি ! বাঁচাও এ অভাগীরে ;
 বল পাথী, শাথী,
 আগ মাথে দেখেছ হে যেতে ?—
 কোন্ পথে বলে দাও মোরে ;
 লতা ! কহ কথা ;—
 কাঙ্গালিনী চায় পতি-দরশন ;
 উর্দ্ধশির—দেখ, গিরিবর !—
 কোথা প্রাণেশ্বর,
 বল হে, সত্ত্বর—যাব আমি পতি-পাশে,
 পতি বিনা বাঁচি না হে শৃঙ্খল !
 প্রাণেশ্বর ! দেহ না উক্তর
 কাতরা কিঙ্করী তব ।
 হায় ! কোন্ পথে যাব ?
 প্রাণমাথে কোথা দেখা পাব ?—
 পদ চিহ্ন নাহি হেরি পথে ।
 মম প্রাণেশ্বরে কে নিলে হে, হরে ?
 দে রে, ফিরে—দে রে, অভাগীর নিধি ।
 হায় ! হায় ! কি হ'ল, কি হ'ল.—
 কি বা ছলে ভুলে ত্যজে গেল প্রাণমাথ ?
 আগ, মন, জীবন, যৌবন

ଆଚରଣେ କରେ ସମର୍ପଣ
 ଆଶ୍ରୟ ଲାଗେଛେ ଦାସୀ :—
 ତୁଲେ ତାରେ କୋଥା ଆହଁ, ପ୍ରଭୁ ?
 ଏ କି ! ଏ କି !
 ଦେଖା ଦିଯେ କେନ ହୁଏ ଅଦର୍ଶନ ?
 ଏହି—ନାଥ ! ଏହି ସେ ତୋମାରେ ହେବି ;
 ପ୍ରାଣନାଥ ! ପଲାଇଓ ନା ଆର
 ଦେଖ, ବୁଝି ଯାଯ ପ୍ରାଣ ।

ପ୍ରଥାନ ।

—

ଦ୍ୱିତୀୟ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ବନ ।

—

ନଳ ।

ନଜ । ଚଲ—ଚଲ—ଭାବିଲେ କି ହବେ ?
 ପତି-ପରାୟଣ ପଞ୍ଚାଂ ଆସିବେ ;
 ଦୂରେ—ଦୂରେ—ଦୂରବନେ ଯାଇ ପଲାଇଯେ ;—
 ନହେ, ପ୍ରାଣ-ପ୍ରିୟା ଆସିବେ ଥୁଜିତେ ।
 ଏହି, ବୁଝି, ଆସେ ପ୍ରିୟତମା ?
 ପଦ ନାହିଁ ଚଲେ ଆର !

না—না—যাই পলাইয়ে !
 আসে ধেয়ে উন্মাদিনী—
 আহা ! মুক্তকেশা,
 অর্কবাসা, একাকিনী বনে !—
 এ কি দাবানল ? না ; এও মায়া।
 কোথা যাব ? পলাব কোথায় ?
 চলিতে না পারি আর।
 আহা ! পতিপ্রায়ণা—

এতক্ষণ জীবিত কি আছে অভাগিনী ?

(নেপথ্য) কে আছ এ বনে ? যায় প্রাণ দাবানলে !—
 চলিতে না পারি। রক্ষাকর—রক্ষাকর—
 পুড়ে মরি।

নল। নাহি ভয়—কে যাচে আশ্চর্য ?

(নেপথ্য) দেখ ! দেখ !
 আসে অগ্নি গর্জিবে আসিতে মোরে !

নল। নাহি ভয়—নাহি ভয়।

প্রস্থা:

কলির প্রদেশ।

কলি। মনোরথ না পূরিল মোর ;—
 এ দশায় দয়া ধৰ্ম নাহি গেল ;
 প্রতিশোধ কি হ'ল—বল না ?
 দেখ পুণ্য-বলে—তেজেপুঞ্জকায় ;—

দশপ্রায়— দেহে তার রহি' !
 এত কষ্ট !—তবু নাহি ধৰ্মভষ্ট হয় ;
 জলে মরি—জলে মরি—
 না পূরিল মনস্কাম ।

প্রস্থান ।

তৃতীয় গভৰ্ত্বক ।

বন ।

দমরস্তী ।

দম । শুন্ম্যে, সমীরণে, দুর্গম অরণ্যে
 যে শুন রোদন মোর,
 বলে দাও,—কোথা প্রাণনাথ ;
 দে আমার—আমারে না ছেড়ে রহে ;
 আহা ! কভু ঝেশ নাহি সহে ;—
 দুর্গম কাননে কেমনে ভিমিবে একা ?
 সঙ্গে নাহি দাসী নেবিতে চৱণ দুটি ;
 তাই, যেতে চাই ; তাই, কাদি—উমাদিনী ;

କୋଥା ଶ୍ରାମୀ ? କେ ବା ବଲେ ଦିବେ ?
 କେ ରାଖିବେ ଅବଲାରେ ?
 ଏ କି ! ଭୟକ୍ଷର ଅଜାଗର
 ଆସିତେଛେ ମେଲିଯେ ବଦନ ;
 ପ୍ରାଣନାଥ ! ଦେଖ ଆସି—
 କାଳମର୍ପ ବଧେ ପ୍ରାଣେ ।
 ଅଞ୍ଚିମେ, ହେ, ଅନ୍ତରେର ଶାର !
 କୁପୀ କରି ଦେଖା ଦାଉ ଏକବାର ।
 ଦମୟନ୍ତ୍ରୀ ମରେ—ବାରେକ ଦେଖ ହେ, ଆସି—
 ଯାଯ ପ୍ରାଣ ଅହି-ଆସେ ;
 ଭଗବାନ ! ରକ୍ଷା କରୋ ନଳରାଜେ ;
 ପ୍ରାଣନାଥ ! ପ୍ରାଣ ଯାଏ ;—
 କୋଥା ତୁ ମି ଏ ନମ୍ବର ?
 (ନେଗଥୋ) ଚଟ୍ ଚଟି ଗର୍ଦନା ଫେଳ୍ଛି କାଟି ହେ,
 ଧେଡେ ସାପ୍ ଟା ।
 ମର୍ପବନ୍ଧ କରିଯା ବ୍ୟାଧବରେର ପ୍ରବେଶ ।
 ୧ମ ବା । ଦେଖ, ଦେଖ—ଟୁକ ଟୁକ ଟୁକ !
 ଯାଇ, ଯାଇ—ବୁକେ ଲିଯେ ମୁଖେ ଚୁମା ଥାଇ ।
 ୨ମ । ମା ଗୋ ! ଜଗନ୍ନନ୍ଦି !
 ଏହି କି ମା, ଛିଲ ତୋର ମନେ ?
 ବନେ ଛେଡେ ଗେଛେ ଶ୍ରାମୀ—ଅନ୍ଧବାସେ ଭରି—
 ଶିବ-ଦୂମନ୍ତିନି ! ସତୀର ସତୀତ ରାଥ ।

মরিতাম—সেও ছিল ভাল ;
 দেখ মা, কি হ'ল,—
 অলের রমণী কিরাত স্পর্শিতে আসে !
 দেখ মা অভয়ে ! ঠেকেছি গো মহাভয়ে ;
 পদাশ্রে তনয়ারে রাখ, তারা ;
 দাঙ্কায়ণি ! দেখ দৃহিতায়।
 ২য় ব্যা। ওরে, এগো, এগো ; ওরে ধৰ্না !
 ১ম ব্যা। উঃ উঃ—বড় তাত রে !
 উভয়ে। ওরে পুড়ে গেল—পুড়ে গেল !

উভয়ের প্রশ্নান !

নম। হার ! যায় প্রাণ—চরণ চলে না আর ;
 না—না—যাব ; যতক্ষণ দেহে আছে প্রাণ,—
 নাথেরে ঝুঁজিব

মুছ !

মনির প্রবেশ।

মুনি। আহা ! কে রমণী ছিন্ন কমলিনীনম
 পড়ে ভূমিতলে ?
 হেরি' জ্ঞান হয়—সামান্য এ নয় নারী !
 আহা ! এ' দশায় কেন অভাগিনী ?
 কে মা, ভূমি ঘোর বনে আছ পড়ে ?
 একি ! সংজ্ঞাহীন ? খাস বহে ধৌরে ধৌরে ;—
 জল দিই মুথে !

ଦମ । ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର ! ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର ! କୋଥା ତୁମି ?

ମୁନି । ଆହା ! ବୁକି ଉନ୍ମାଦିନୀ—ପତିର ବିରହେ ;

ମା ଗୋ ! ମହାନ ତୋମାର ଆମି ;

ଲଯେ ଯାଇ କୁଟୀରେ ତୋମାୟ ;—

ନହେ, ପଥେ ପ୍ରାଣ ହାରାବି ଗୋ ଅଭାଗିନି !

ଦମ । ପିତଃ ! ବଲେ ଦାଶ—କୋଥା ପତି ମୋର ।

ମୁନି । ମା ଗୋ ! ଜ୍ଞାନ ହୟ—ଆଛ ଅନାହାରୀ ;

ଚଲ ମା, କୁଟୀରେ ବିଶ୍ରାମେ ସବଳ ହବେ ;

କର ବାରି ପାନ ।

ଦମ । ପିତଃ ! ବଲେ ଦାଶ—କୋଥା ମହାରାଜା ନଳ ;

ବନେ ଫେଲେ କୋଥା ଗେଛେ ମହାରାଜ ।

ମୁନି । ଚଲ ମା, କୁଟୀରେ

ଧ୍ୟାନେ ହବ ଅବଗତ—କୋଥା ପତି ତୋର ।

ଦମ । ପିତା, ପିତା, ପତିରେ କି ଦେଖା ପାବ ?

ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରହାନ୍ତ

କଲି ଓ ଦ୍ୱାପରେ ପ୍ରଦେଶ ।

କଲି । ମୁଁ ! ମହିଳାମ ନଳରାଜେ ଛଲେ ;

ଏକେ ପୁଣ୍ୟ-ତାପ ଦେହେ ତାର—

ତାହେ, କର୍କଟ-ଗରଲେ

ଅହରଙ୍କ ଅହରଙ୍କ ଜଲେ !

ଭାବି—ନଲେ ଛାଡ଼ି ; ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପୁନଃ କରେ ମାନା ।

ଅହରଙ୍କ ଦେ ନିଷ୍ଠାହ ମହି—

କି କବ ତୋମାରେ ଆର !
 ଆଗେ କି ହେ, ଜାନି,—
 ଧର୍ମଦ୍ରଷ୍ଟ କରିତେ ନାରିବ ?
 ଦୟା ଆଛେ ଯାର—
 ଆମା' ହ'ତେ କିଛୁ ନାହି ହୟ ତାର !
 ଧାପ । କେମନେ କରିଲ ତୋମା' କର୍କଟ ଦଂଶନ ?
 କଲି । କର୍କଟ, ଅନନ୍ତ-ସହୋଦର,
 ନାରଦେର ସୌପେ ଛିଲ କାନନ-ଭିତର,—
 ଦଞ୍ଚ ହୟ ଦାବାନଲେ ;
 ହେନ କାଲେ ନଳ ତାରେ ଉକ୍ତାରିଲ ;
 ବୁକେ ତୁଲେ ଲାୟେ ଧୟ ନଳ—
 ରକ୍ଷେ ତାର ଦଂଶିଳ କର୍କଟ ;
 ହିରକ୍ଷାର କରି' କହେ ନଳ :—
 “ ଭାଲ ତବ ଆଚରଣ ” !
 କହିଲ ଭୁଜୁ—“ହେର, ନିଜ ଅନ୍ତ
 ଠିକ୍କାଛେ କୁଣ୍ଡମିତ-ଆକାର ;
 ଦୁଃମର ସ୍ଵର୍ଗ-କାର ” କିବା କାଜ ?
 ଯୁଦ୍ଧରେ ଆମାର ପୂର୍ବକାନ୍ତି ପାବେ, ରାଜ୍ଞୀ ;
 ଜେଣୋ, ମହାରାଜ !—ଆମି ମଥୀ ତବ !”
 ଏତ ବଲି’ ଅହି ଗେଲ ଚଳି’
 ବନ୍ଦ ଦିଯେ ନଳରାଜେ ।
 ଦୁଟି କଣ୍ଠୀ କଲେ ନା ଦଂଶିଳ—

দংশেছে আমায় ;—প্রাণ ধার বিষে তার !
 ক্ষতুপর্ণ রাজাৰ আশ্রয়
 নলরাজা ধার ;
 কি হয়—কি হয়—ভয়ে কাঁপে কায় মম !
 আছে হে, গণনা বিদ্যা রাজাৰ বিশেষ,
 সেই বিদ্যাবলে মম ছল নাহি চলে ;
 গণনায় মতি স্থির হয় ;
 হ'লে দ্বিমতি—অক্ষে কে জিনিত নলে ?
 সে বিদ্যা যদ্যপি নল পায়,
 রধিবে আমায় ;
 দ্বীর্ঘ ঠেকিছি মহাদায়,—
 দ্বীর্ঘ প্রভাবে নলে তাজিবাবে নারি !
 রব দেহে তারি—
 যা হবার হবে অবশেষে !

উভয়ের প্রস্তাৱ

চতৰ্থ গভীৰ্ণ ।

বন ।

নল ।

ন । কীৰ্তি মম ঘূষিবে জগতে,—
আইলাম ঘোৱ বনে পঞ্চীৰে ছাড়িয়ে !
সত্য সখা কৰ্কট আমাৰ ;
কুৎসিত আকাৰ হিত হেতু মম ।
কাষ্টি আৰ নাহি চাই ;
হেমকান্তি দময়স্তো দিছি ডালি ;—
পূৰ্ব ঝপে হব লোকে ঘৃণাৰ ভাজন ।
অধীনতা কেমনে শীকাৰ কৱি ?
কিৱে যাই চলে ; ফলে মূলে
কোন মতে কেটে যাবে দিন ।
ছি ! ছি ! পৱের অধীন ?—
এত ছিল ভাগ্যে মোৰ ?
দময়স্তো ! প্রাণেশ্বরি !
আপ ছিঁড়ে সাধে কি এসেছি চলে ?

হ'তে হবে পরেৱ অধীন—

জীৱন-নিৰ্বাহ হেতু।

আহা ! প্ৰাণেশ্বৰী আছে কি আমাৰ ?

জানু পাতি', জুড়ে কৱ, তুলে ঠাদ মুখ
বাৰ বাৰ বলেছিল—ছেড়না আমাৰ।

আহা ! অবলায় কোথায় ভাসাবে এন্তু ?

আহা ! কেহ যদি বলে—সুখে আছে প্ৰাণেশ্বৰী
প্ৰাণ দিতে না হই কাতৰ।

প্ৰিয়ে ! গিয়েছ কি বিদৰ্ভ নগৱ ?

অহো ! চিন্তায় উন্মাদ হব।

যা হৰাব হয়েছে আমাৰ,—

যুচেছে জঙ্গল।—

প্ৰিয়া সনে আৱ নাহি হবে দেখা।

একা—একা আমি বিপূল সংসাৱে !

ভগবান ! নাহি ক্ষতি কৱেছ দুৰ্গতি—

ধৰ্ম্মে যেন রহে মতি।

ছি ! ছি ! পঞ্জী-ঘাতী—ধৰ্ম্ম কোথা মোৱ ?

আহা ! প্ৰাণেৰ প্ৰতিমা—

কোথা ফেলে আসিলাম চলে ?

আহা ! পড়ে মনে—ধৰণী-শয়নে—

পূৰ্ণ শক্তি জিনি' কৃপ ছটা ;—

আহা !

ବସାନ ବହିଯେ ପଡ଼େଛେ ରୋଦନ ଧାରା ;
 ଆଛେ ରେଖା ରଞ୍ଜିତ ବଦନେ ;—
 ଆହଁ ! ପ୍ରାଣେଶ୍ଵରୀ ଆମା-ହାରା ଉତ୍ୟାନିନୀ !
 ହୃଦୟର ଅବେଶ ।

ପଥ୍ରନାହି ଜାନି
 କୋନ୍ ପଥେ ଅଯୋଧ୍ୟା ଯାଇବ ?
 ମାତା, ହୃଦୟକରି ବଲିବେନ ମୋରେ—
 କୋନ୍ ପଥ ଅଯୋଧ୍ୟା ଯାଇତେ ।

ବୁନ୍ଦା । ଓମା ! କେ ତୁମି ?

ନଳ । ଆଁମି ଆଁମି—

ବୁନ୍ଦା । ବାବା ଗୋ ! ମଲୁମ ଗୋ ! ଗେଲୁମ ଗୋ !
 ବନ ଥିକେ ବେକୁଳ ଆଁଇ ଆଁଇ କରେ ଗୋ !

ନଳ । ଛି ! ଛି ! ଧିକ୍ ପ୍ରାଣେ—
 ମଦାକାର ସୁଣାର ଭାଜନ ଆଁମି !

ଏ କଜନ ଲୋକେର ଅବେଶ ।

ଲୋକ । କି ଗୋ ? କି ଗୋ ?

ବୁନ୍ଦା । ଦେଥ ଗୋ ତାଲଗାଛ ସେନ ମିନ୍ଦେ—
 ଧୋନା ଧୋନା ରା—ବାଁକା ଦୁଟୋ ପା
 ବନେ—ଆସନା, ଆସନା
 ବନେର ଭିତର ଆସନା, ଘାଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ।

ଲୋକ । କେ ତୁମି ?

ନଳ । ଆଁମି ବନବାସୀ ।

ଲୋକ । ବାସୀ ଆହଁ ବାଦୀଇ ଆହଁ,—ବନେ ଲୋକକେ କେମ୍ବେ ଭୟ ଦେଖାଏ ?

ନଳ । ମାତ୍ର ଜିଜ୍ଞାସିଛୁ—

କୋନ୍‌ ପଥ ଅଯୋଧ୍ୟା ଯାଇତେ ?

ନାହିଁ ଜାନି ବୃଦ୍ଧା କେନ ପେଲେ ଭୟ ।

ଲୋକ । କେନ ପେଲେ ଭୟ ? ସେ ସର୍ବେର ସଟୀ—ଶାକଚକ୍ରୀ ଡରାଯ ।
ଚଳ ଗେ ଚଳ, ଏ ଏକଟା ମୁରୋଦ, ବଲେନ ବାସୀ ; ବାସୀ ଆମରା
ଜାନି ନା,—ବାସୀ ଅମନ ଫିଟ୍ ଫାଟ୍ ?—ଜଟା ହବେ, ନଥ ହବେ ।

ବୃଦ୍ଧା ଓ ଲୋକେର ଅନ୍ତର ।

ନଳ । ଭାଲ ହ'ଲୁ—

ନଳ ବଲେ କେହ ନା ଜାନିବେ ଆର ;

ମଧ୍ୟ ! ମଧ୍ୟ ! ତୋମାର କୃପାୟ

ନଳ ନାମ ଡୁବିଲ ଥରାଯ ;—

ଅଧିନ ହଇତେ ଆର ନାହିଁ ହୟ ଡର ;—

ଆର ନାହିଁ ଲଜ୍ଜା ଭୟ ;—କେହ ନା ଚିନିବେ ।

ଆହା ! ପ୍ରାଣେଶ୍ୱରୀ !—ଆର କୋଥା ଦେଖ ପାବ ?

ଅନ୍ତର ।

ପଞ୍ଚମ ଗର୍ଭାକ୍ଷ

ଚେଦିନଗର—ରାଜବାଟିର ଶମୁଖ ।

~~~~~

ନାଗରିକଗଣ ଓ ଦମ୍ଯସ୍ତୀ ।

ଦମ । ବଲେ ଦାଓ—ରାଥ ମୋର ପ୍ରାଣ—
ଏ' ପଥେ କି ଗେଛେ ପତି ?

୧୨ ନା । ଆରେ ଓ ପାଗଲୀ ! ଏ ଜାନେ ।

ଦମ । ବଲ, ବଲ—ରାଥ ଗୋ ମିନତି,

ଜାନ ଯଦି,

ବଲ—କୋନ୍ ପଥେ ଗେଛେ ମୋର ପତି ;—

ଆସତ ଲୋଚନ—

ବର୍ଣ୍ଣ ଯେନ ଉତ୍ତପ୍ତ କାହନ —

ଶୁଣଧାର, ସର୍ବମୁଲକଣ୍ଠାମ ;

ବଲେ ଦାଓ, କୋନ ପଥେ ସାବ—

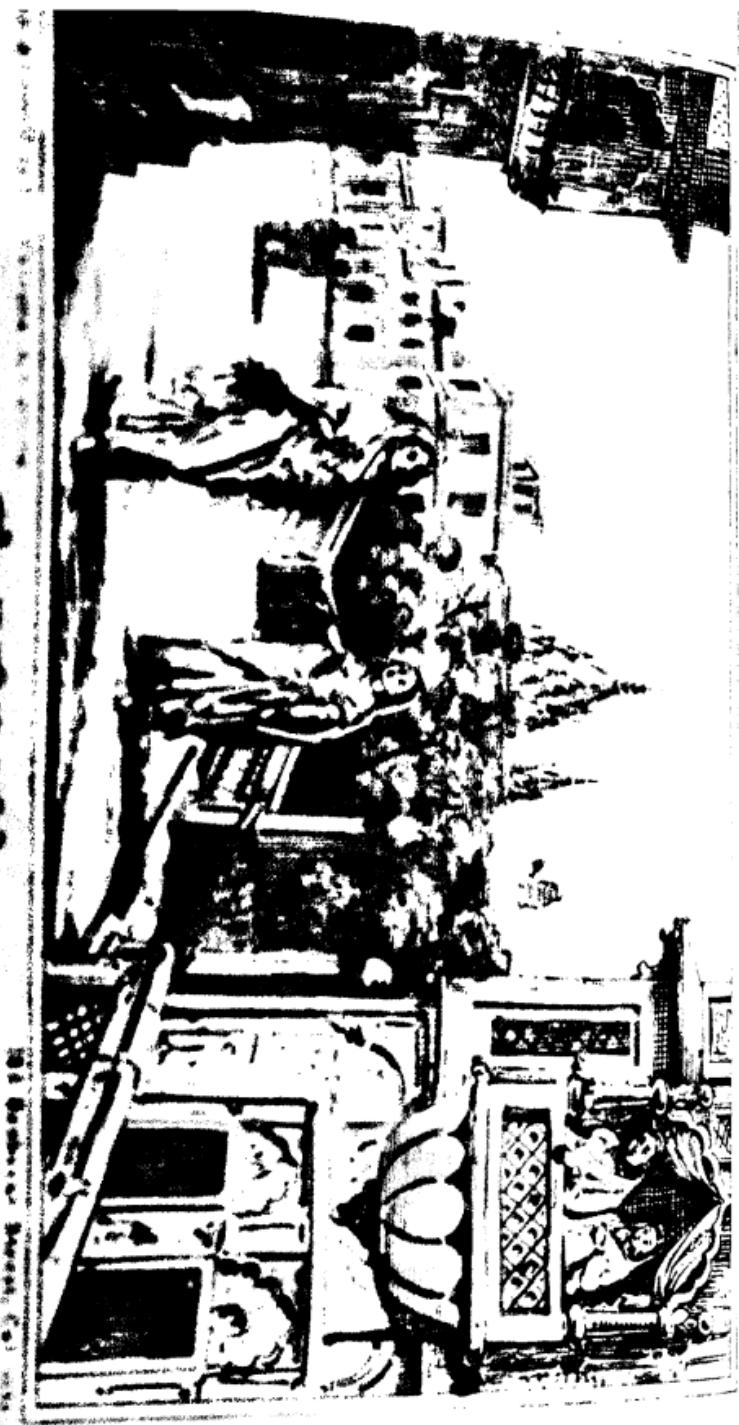
କୋଥା ତୀର ଦେଖା ପାବ ।

ଆହା ! କୋଥା ତୁମି, ପ୍ରାଣେହର ?

ବନେ ଭମି' ହେଁଛ କାତର ?

ଏନ ଚାଥ ! ଦାଦୀର ନିକଟେ ।

ছাদের উপর রাজমাটা ও ধাত্রী ।
 রাজ মা । ধাত্রি ! দেখ পাগলিনীপ্রায়
 কে রমণী ঘায় ;
 অর্কবাসে—বিমলিনী বেশে—
 তবু যেন কাঞ্চন মৃত্তিকামাক্ষে ।
 আন, অভাগীরে আন ; পরিচয় জান ;—
 কেন বামা কাঞ্চালিনী ।
 আহা ! ভূজপ্রিনীশ্বেণী
 কেশগুচ্ছ ধূলা-বিলুপ্তি ।
 দম । প্রাণেধর ! নিশ্চয় বলে হে, প্রাণ,
 পাব পুনঃ দরশন ।
 তবে কেন রয়েছ অহুর
 অহুরের অহুর আমার ?
 ধাত্রী দ্বারে আগমন ।
 ধাত্রী । কে তুমি গো পাগলিনীপ্রায়,
 কর কার অম্বেষণ ?
 দম । স্বভাবিনি ! পতিহারা পাগলিনী আমি ,
 পাব বলে দিতে—কোথা গেছে স্বামী ?
 ধাত্রী । এস, রাজমাটা ডাকিছে তোমার ।
 দম । মা গো, পাব আমি পতি-অম্বেষণে;
 বিলম্ব করিতে নাই ।
 ধাত্রী । একা নাই ধরামাক্ষে—
 পতি কোথা খৈজে পাবে ?

ରାଜମାତା—ବଡ କୁପାମରୀ ।

ଲହ ଆସି' ଆଶ୍ରୟ ତାହାର,—

ଉପାୟ ହଇବେ ତାହେ ।

ଦେଖ, ରାଜମାତା ଦୀଢ଼ାରେ ଦୂରାରେ

ଆଦରେ ଗୋ ଡାକେନ ତୋମାରେ ।

ଦମ । ମା ଗୋ ! ଦେବେ କି ଗୋ ପତିରେ ଆନିଯେ ମୋର ?

ରାଜମା । ଶାସ୍ତ୍ର ହୁ ; ଶୁଣି ଆଗେ ବିବରଣ ;—

କେ ତୁମି ? କୋଥାଯ ପତି ତବ ?

ଦମ । ଦୈରିଙ୍ଗୀ ଆମାର ପରିଚୟ ;

ଛିଲ ପତି ମମ ବହୁଣାଧାର ।

ହୟ ! ବଞ୍ଚନା ଧାତାର—

ଦୃତ-ପଣେ ସକଳି ହାରିଲ ;

ବନେ ଗେଲ ଆମା ଛାଡ଼ି' ।

ମା ଗୋ ! ବହ କ୍ରେଷେ ଥୁଜି ଦେଶେ ଦେଶେ—

ପ୍ରାଣେଶେ କୋଥାଯ ପାବ ।

ହୟେଛି ହତୋଶ—ଦେ ଗୋ ମା ଆଶ୍ଵାସ—

ପତିରେ ଆନିଯେ ଦିବେ ।

ଓ ମା ! ରାଥ ପ୍ରାଣ—ପ୍ରାଣନାଥେ ହାରାଯେଛି ।

ରାଜ୍ଜ ମା । ଶୁଣ ଶୁଲୋଚନେ ! ରହ ଏ ଭବନେ,

କ୍ରେଶ କିଛୁ ନାହି ହବେ ;

ପୂଜା ହେତୁ କୁମ୍ଭ ତୁଲିବେ—

ଅନ୍ତ ଭାର ନାହି ଦିବ ;

ବଲିଓ ଲକ୍ଷଣ—

ଦେଶେ ଦେଶେ ପାଠାବ ଭାକ୍ଷଣ
ତବ ପତି-ଅର୍ଥେବଣହେତୁ ;
କଞ୍ଚାସମ ଥାକିବେ ହେଥାୟ ।
କେଂଦୋ ନା ମା, ଅଭାଗିନୀ,
ତୁମ ! ପତିପ୍ରାଣ ! କତଇ ମୟେଛ !

ଦମ । ମା ! ମା ଆମାର କୁପାମର୍ଯ୍ୟ !

ତନୟାର ରାଖ ଦାରେ ;

ରେଥୋ ମା, ଦାମୀର ପ୍ରାଣ—

ତୁ ମା ! ଜାନ ତ ନାରୀର ବ୍ୟଥା ।

ମକଳେଙ୍କ ଅନ୍ତାମ ।

ବିଦୃଷକେର ଅବେଶ ।

ବିଦୃ । ଅଲପ୍ରେସେ ପୁରୁରେ ସେ ରାଖିଲେ ଧରେ—ତା ନା ହଲେ
କି ରାଜୀ ହାତ ଛାଡ଼ା ହୟ ? ମାତ୍ର ଦିନ ଗେଲ କାରାଗାର ଥେକେ
ବେକୁତେ—ଏଥନ କୋନ୍ ପଥେ କୋଥାର ଗେ ଧ୍ୱବୋ ? ବାବା ! ଭାଙ୍ଗୀ
ଜାନିଲା ଭଗବାନ୍ ଦେଖିଯେ ଦିଲେ । ବାମୁନେର ଛେଲେ ଧାନେ ଢାଲେ
ଦେ ମାରବେ ! ଆର ଝୁଜବୋ କୋଥାର ?—ବାପେର ଜନ୍ମେ ସେ ନାମ
ଶୁଣିନି—ଏମନ ମୁଲୁକ ବେଡ଼ିଯେ ଏଲୁମ । ଆବାର ଏର ନାମ
ଶୁଣି—ଚେନି । ରାଜ ବାଡ଼ୀ କି ସାଧେ ଦେଖେ ଯାଇ ?—ପାକେ
ବେଂ ଧାକେ ! ହୋମା ପାଥୀ—ଗିରିଶୁନ୍ଦେଇ ବସେ ।

ଦୁଇ ଜନ ଲୋକେର ପୁନଃ ଅବେଶ ।

୧ ଲୋ । ଦେଖ, ଦେଖ, ତଥନମେଇ ପାଗଲୀ ‘ସ୍ଵାମୀକେଥା ବଲେଦାଓ’
ବଲାଛିଲ; ଆର ଏଥନ ଏ ପାଗଲା ବାମୁନ ଆପନା ଆପନି କି ବକ୍ରଛେ,

ବିଦୁ । ବକ୍ଛି—ତୋମାର ବାଡ଼ୀ ଆଜ୍ଞ ଶ୍ରାନ୍ତ ଥାବ ; ସଲି
ପାଗଲୀ କେ ? କି ସଲେ—“ପତି କୋଥା ସଲେ ଦାଓ ମୋରେ”?

୨ ଲୋ । ଦେଖ୍, ଦେଖ୍, ଏଣ୍ ଥେପ୍ ଲୋ—

ବିଦୁ । ସଲି—ଏ କି ପାଗଲ କରା ଦେଶ ? ମାନା କଥା
ବଲ୍ଛି, ତୁ ପାଗଲ ବଲ୍ଛିସ ଆମାର । ଦୀଡା, ଦୀଡା—ଆମି ଓ
ଶିଥ୍ ଲୁମ । ଦେଖ୍, ଦେଖ୍—ପାଗଲା ବେଟା ହାମଛେ ଦେଖ୍ ।

୧ ଲୋ । ବା ! ଏ ରଙ୍ଗେ ବାମୁନ ।

ବିଦୁ । ବା ! ଏ ରଙ୍ଗେ ମିଳ୍ସେ ।

୨ ଲୋ । ବାମୁନ ପାଗଲ ନଯ ଥୁର୍ତ୍ତୁ !

ବିଦୁ । ଚଟେ ଚଲେ ଯାଓ କେନ ବାବା ? ଆପୋମେ ତୁ କଥା
ହୟେ ଗେଲ—ଏଥନ ଚଲ—ତୋମାର ବାଡ଼ୀ ଭୋଜନ କରିଗେ ।

୧ ଲୋ । ବସେର ମାଗର !

ବିଦୁ । ନା, ନା—ଉଦର୍ଟୀ ବଡ଼ ଡାଗର ! ତାଇ ତାବ'ଛିଲାମ ।
ତୋମାର କୃତାର୍ଥ କରିବ । ତାଯ ଆର କାଜ ନାଇ ; ଏ ପାଗଲୀ
କୋଥା ଗେଲ ବଲ ଦେଖି ?

ଦ୍ଵିତୀୟ ଲୋକେର ପ୍ରହାନ ।

ଏକ ଜମ ଶ୍ରୀ ଲୋକେର ପ୍ରବେଶ ।

ଶ୍ରୀ । ଆହା ! ପାଗଲୀକେ ଖୁଜ୍ଚ ? ପାଗଲୀ ତୋମାର
କେ ଗା ? ଆହା ! କୋନ୍ ଆବାଗୀ—ସାମି ହାରିଯେ ପାଗଲ
ହୟେଛେ ; ଆଦର କରେ ରାଜମାତା ତାରେ ବାଡ଼ି ନିଯେ ଗେଛେନ ।

ପ୍ରହାନ ।

3/5-

৫ম গৰ্ভাক

নল-দময়স্তী

১৫

বিদু । বুঝি, দময়স্তী বেঁচে আছে ; নইলে, পাগল হয়ে
সামী খুঁজে বেড়াবে কে ? রাজাটা চিরকাল জানি—এক
বগুগা,—কোথা চলে গেছে ; মাগী কেঁদে কেঁদে পথে
বেড়াচ্ছে । দেখ, আমার বুদ্ধি আছে, শুভ্রমশাই শালা যে
কান মলে দিলে,—নইলে, ক থ শিখতেম । আজ এখানে
থাকন, পাগলী দেখন—তবে গমন ; যদি ঠিক জানতে পারি—
তবে ধরি ; সন্ধান নিই ।

বিদুকের প্রহান ।

ସତ୍ତ ଗର୍ଭାଙ୍ଗ ।

କଷ ।

ସୁନନ୍ଦା ଓ ଦମରଣ୍ଣୀ ।

ସୁନନ୍ଦାର ଗୀତ ।

ମାଲକୋଷ ସାହାର—କାଞ୍ଚାଲି ।

ଆଖେ ଆଖେ ଭାଲବାନି ତାରେ ।

କୋଥା ରବେ ?— ଦେଖା ଦେବେ

ଭାଲବେସେ ଦେ ଆମାରେ ।

କାନ୍ଦେ ପ୍ରାଣ ତାରି ତରେ ଦେ ତ ତା ବୁଝେ ଅନ୍ତରେ ;

ଜେନେ ଶୁଣେ କ୍ଲୋମଲ ଆଖେ

ବେଦନା ଦେ ଦିତେ ନାରେ ।

ସୁନ । ଆହା !

ହେଥା ତୁମି ସଧି, ନିରବେ ରୋଦନ କର !

କର ନି ଶୁଣ ? କ୍ଲାନ୍ତ ତୁମି ଅତିଶ୍ୟ ।

ଦମ । ରାଜବାଲା ! ଶୁଧାମର ସନ୍ତୋତ ତୋମାର !

ତୁମେ ଗାନ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସିନୀଆଣେ

ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୟ ବିକଳିତ ।

ଶୁନ । ମଥି ! କେନ ଲୋ ନିରାଶ ହ'ବି ?

ଭାଲ ବାସି ଘାରେ—

ମେ ଆମାରେ କୋଥା କେଲେ ରବେ ?

ଦମ । ମଥି ! ସଙ୍ଗ ବିନା ହାରାଇ ରତନ ;

କାଳ-ନିଦ୍ରା ଏଲ, ଗୋ, ଆମାର ;

ହାଯ ! କେନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାଗିରୁ କାଦିତେ ?

କାଳ-ନିଦ୍ରା ଏଲ ମଥି !

ତାହି ତ ହାରାରୁ ନାଥେ ।

ଶୁନ । ଆହା, ବିଷ୍ଟର ସଯେଛ ମଥି !

କଥା କଓ ; ମନୋବ୍ୟଥା ରେଖ ନା ଲୁକାଯେ ।

ଆୟି ଭଗ୍ନୀସମ ;—

କାନ୍ଦ, ମଥି ! ଆଣ ଖୁଲେ କାନ୍ଦ ମୋର କାଛେ ।

ସଂଜ୍ଞା-ହୀନା ବନ ପଥେ ଛିଲେ ସବେ ପଡ଼େ—

ନା ଜାନି, ଗୋ, କି ହ'ଲ ତୋମାର ମନେ ।

ମଥି !

ବଳ ମୋରେ କେ ତୋମାରେ କରିଲ ଚେତନ ;

ଆହା !

କାଙ୍ଗାଲିନୀ, ପତି-ହାରା, କତଇ ସଯେଛ !—

ବଳ ତବ ହୃଦ୍ୟ-କଥା ;—

ଅକ୍ଷରଳ ଦିବ ବିନିମୟେ ।

କମ । ମୁଛ୍ରୀଗତ ସମ-ପଥେ ଛିଲାମ ପଡ଼ିଯେ,
ମଂଜୁଆ ଲାଭ କରି ଏକ ତାପମ କୃପାୟ ।
ତେଜଃପୁଞ୍ଜ ଉଦ୍‌ଦୀନ କହିଲ ଆମାର ;—
‘ବାଣ, ସବୁଲେ !—ପଞ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶେ,
ପୂରିବେ ଗୋ, ମନୋରଥ ;’
ଆଚହିତେ ତପାଚାରୀ ହଲ ଅନର୍ଥନ ।
ମାଥ ବିନା ସବ ଶୂନ୍ୟ ହେରି,
ଚଲି ଧୀରି ଧୀରି ;—
ପଥେ ଦେଖି ବଣିକେର ମନେ ।
ଦଲବନ୍ଧ ବାର, ଦେଖିରା ଆମାର
ଏକ ଜନ କୃପାୟ କରିଲ ସାଧୀ ;
ପରେ ହେରି’ ରମ୍ୟାହଲ ବଣିକମକଳ
ବିଶ୍ଵାମେର ହେତୁ ରହେ ;
ହେନ କାଣେ ଦୈବ ବିଡ଼ମ୍ବନ,—
ମଞ୍ଚ କରୀ ଆଇଲ ତଥାର ;—
ଚରଣେର ଘାର’ ହତ ହଲ କତ ଜନ ।
ଆଗ-ଭୟେ ପଲାଯେ ଆଇଷ୍ଟ ;
ରାଜ-ମାତ୍ରା ଦେଖିରେ ଆମାର
କୃପାୟ ଆମିଲ ପୁରେ ।

ଶ୍ରୀ । ଆହା !

ଫେଟେ ଘାସ ବୁକ ହୁ'ଥ କଥା ଶୁଣେ ତବ ।
ଦାର୍ଢୀ ତୁମି, ପତିରତ୍ନ, ଶୁଣବତୀ ,—

সধি ! এ' দিন না রবে তোর !

বৱাননে !

মণিম বসনে কেন, গো, রহিতে সাধ ?

কেন নাহি পর বেশ ভূবা ?

দম ! নাহি জানি স্মৰদনি !—কোথা' প্রাণেছৰ,—

কি দশাৱ আছেন কোথাৱ ;

অৰ্ক্ষবাসে গিয়াছেন কেলে ;

ভাগ্য-কলে যদি দেখা পাই—

অৰ্ক্ষবাৰ ত্যজিব তখন ;

নহে, ভিখাৱনী পতি-কাঙালিনী আমি ;—

অৰ্ক্ষবাস, ঘোগ্য পরিচ্ছদ মম !

সুন ! আহা ! সতি, পতিভক্তি শিথি তোৱ কাছে !

দম ! মৃপতি-মন্দিৰি ! আমি অভাগিনী—

পতিভক্তি যদি, গো, জানিব—

কেন তবে প্রাণধনে রাখিতে নারিব ?

যুগপ্রায় দিন বয়ে যায়,—

কোথাৱ আমাৱ নাথ ?

বজ্জ্বাসাত কৱিয়া বিপিনে

চলে গেল—আৱ ত এল না ;

কাল-নিজা আসিল আমাৱ ;—

প্রাণনাথে হারাইলু !

ଧାତୀର ପ୍ରେସ ।

ଧାତୀ । ଓହୋ ! ଏକଜନ ଗଣକକାରୀ ଏସେଛେ ; ମବ ଠିକ
ଠାକ ବଲୁଛେ ।

ଶୁନ । କୋଥା ? ଡାକ ନା ।

ଧାତୀ । ଏହି ବେ ଆସୁଛେ ।

ଦିଲ୍ଲିକେର ପ୍ରେସ ।

ବିଦୁ । କାଗ୍ଜ ଆର କାଗ୍ଜ ଆର,

ବଡ଼ାନନ୍ଦର ଏକଇ ରାଯ୍,—

ତୁଟ୍ଟ ବଡ କୀଚା ମୋତ୍ତାଯ ।

(ସଗତ) ଏହି ତ ମାଗୀ ଯଡ଼ାକେ ପୋହାତିର ବି ;

ଆର ଲୁକାବେ ? ଧରେଛି ।

ଦମ । ଦିଜବରେ କୋଥା କି ଦେଖେଛି ?

ବିଦୁ । ଏହି ତୁ ତୁ କୋ ମାଗୀ ମାଟୀମାଥା—

ଓର ଛିଲ ଅନେକ ଟାକା ;

ଓର ଦ୍ୱାମୀ ବଡ ଏକଞ୍ଚିରେ,—

ଡ଼ିଲ୍ଲିରେ ଦିଲେ ଏକ କୁଣ୍ଡେ ।

ଦମ । ପରିଚିତ ସବ ।

କେ ତୁମି, ହେ ଦିଜ ?

ବିଦୁ । ମୋଜା ବୋବୋ,—

ପରିଚିତ ଦେଓ—

ବାପେର ବାଡି ଚଲେ ଯାଉ ।

ଏଥନ ରାଜ୍ଞୀ କୋଥା ବଲ ;

ଲ'ତେ ଏସେଛି, ବାପେର ବାଡି ଚଲ ।

(କୃତିମ ଦାଢ଼ି ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା)

ଏହି ଦାଢ଼ିତେ ଆଶ୍ରମ,—

ଆମି ଲେଇ ଠେଟା ବାଯୁଙ୍କ !

କଥ । ଏ କି ! ରାଜକୀୟ ହେବା ?

ଆମ କବି ବଳ, ଓହେ !—କୋଥା ନଳରୀଙ୍କ ?

ବିଲ୍ । ତୁମି ଚଲ, ତାର ପର ତୀର ମକ୍କାନେ ଥୁର୍ଛି ; ବାଜେ
କୋଥା ? ଦିନ ଥୁଇ ତିନେ ଥର୍ଛି ।

କୁମ । ମଧ୍ୟ ! ଭଗ୍ନି ! ଦୟାକୁଣ୍ଡ ! ତୋର ହେବ ଦଶା !
ରାଜମାତାର ଅବେଶ ।

ରାଜମା । ଦୟାକୁଣ୍ଡ ! ବାଜା, ମାତ୍ର ନାହିଁ ପରିଚୟ,—

ଏହି ସେ ଜାଟୁଳ ଚିହ୍ନ !

ଓମା ଭୁଇ ମୋର ଭଗୀର ବିଲାରୀ ;

ବିଦର୍ଭନଗରେ ଆଜି ପତ୍ର ପାଟାଇବ ;—

ପିତା ମାତା ଉଦ୍‌ଘାଟ ତୋମାର ।

ଆଯ, ମା ମୂନଙ୍କା ! ତୋର ଭଗୀରେ ଲାଇସେ—

ସ୍ଵହନ୍ତେ କରେଛି ପାକ—ଦେଖେ କେମନ ।

ବିଲ୍ । ବିଦ୍ୟୁକ ବାତିତ ମକଳେର ପ୍ରହାନ ।

ବିଲ୍ । ଓରା ତ ପାକ କରେଛେ ;

ଆମାର ସେ ପାକ ପାଞ୍ଚେ ।

ଦେଖି କୋଥା ତଁଡ଼ାରି ଥୁଡ—

ଫିଲ୍ ବେଇ ପେଟେର ମତ ଏକ ଗୁଡ ।

ପ୍ରହାନ ।

ଚତୁର୍ଥ ଅଙ୍କ ।

ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ଖତୁପର୍ଗ ରାଜାର ବାଟୀ—ପ୍ରାନ୍ତି ।

ବିଦୃଷ୍କ, ଓ ହରବେଶୀ ନମ ।

ବିଦୃ । (ମଗତ) ବାହକ ତ ବାହକ—ଆମି ତେର ବାକୀ ଛକ
ଦେଖେଛି ;—ବିନା ଆଶ୍ରମେ ରାଧିତେ ହୁଯ ନା । ଏହି—ନମ ; କିନ୍ତୁ
ମନ୍ଦ ହଜେ—ପୁରୁଷେ ରଙ୍ଗଟା କୋଥା ପେଲେ ?—
ନମ । (ମଗତ) ଜୀବନେର ଅଳକ୍ଷାର ଛିଲ ରେ ଆମାର—

ପେଞ୍ଚାର ଫେଲିଲୁ ଜଲେ ;

ଭୁଲିବ କେମନେ ? ଭୋଲା କି ମେ ଯାର ?

ଅଞ୍ଚର୍ଜାଧି ବିଦୁମୁଖୀ

ପଲେ ପଲେ ଦେଖା ଦେଇ ।

ଆମାର—ଆମାର ଜୀବନ ଜୀଧାର

ତାରେ କି ଭୁଲିତେ ପାରି ?

ଆହା ! ଆଶେର ଏ କାଳୀ କି ଦିଯେ ଧୂଟିବ ?

ପ୍ରିୟା ଆମା ବିନା ନାହିଁ ଜାନେ ;
 ଗହନେ ଆହିଲୁ ଫେଲେ—
 ତବୁ ସେ ତ ଦୋଷେ ନି ଆମାଯା ;
 ମେ ତେମନ ନୟ ; କେଂଦେ ଛିଲ ଉତ୍ସାଦିନୀ !
 ହାଯ ! ବାରେକ ନା ଦେଖିଲେ ଆମାଯା—
 ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ-ପଞ୍ଚ ତଥନି ଶୁଖ୍ୟାୟ ;
 ଏତ ଦିନେ ଆଛେ କି ଆମାର ପ୍ରିୟା ?
 ହାଯ ! ବଲା ନାହିଁ ହ'ଲ—
 କତ କଥା ମନେ ଛିଲ ;
 ପ୍ରାଣେର ଜାଲାୟ ପନ୍ତାୟେ ଏସେଛି, ପ୍ରିୟେ !
 ଓହୋ ! ଜାଲା ନିଭିବାର ନୟ ;
 ବୁକ୍ ଫାଟେ—ଅର୍କିବାସା—
 ଅରଣ୍ୟେର ଦଶା ମନେ ହଲେ !

ବିଦୁ । (ସ୍ଵଗତ) ଏଇ ସେ—ମେଇ ହାତ ପା ଢାଳା, ଓପର
 ଚାଉନି ; ଆମି ଓ ଚିନି—ଆମାର ଠିକ ମନେ ଆଛେ ; ମେବାର ଧରେ-
 ଛିଲେନ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣିବା—ଏବାର କାଟ୍‌ଚେନ ଘୋଡାର ଘାସ ! (ପ୍ରକାଶ୍ୟ) ବନି,
 ମଶାଟି, ଆଜ୍ଞ ଅତିଥ ହେଥାୟ ।

ନଳ । ଶୁଭ ଦିନ ମମ ;
 ପ୍ରଭୁ ! କରୁଣ ବିଶ୍ରାମ ।

ବିଦୁ । (ସ୍ଵଗତ) ମେଇ ଯର ;—ନଳ ନା ହେଁ ଆର ଯାଏ
 କୋଥାୟ ? (ପ୍ରକାଶ୍ୟ) ବଲି, ମଶାଇ, ଆପନାକେଇ ହୟ ତ ଯେତେ ହେବେ ।

ନଳ । କୋଥା ?

ବିଦୁ । ବିଦର୍ଭ ନଗରେ ।

ନଳ । କୋଥା ?

ବିଦୁ । ବିଦର୍ଭ ନଗରେ ;—ଦମ୍ଭରଣ୍ଡୀ—

ନଳ । ଦମ୍ଭରଣ୍ଡୀ ? କୋଥା ? କେ ଲେ ?

ବିଦୁ । (ସ୍ଵଗତ) ହଁ ହଁ, ଗଲା ସେ କାପେ !

(ଅକାଶେ) ଦମ୍ଭରଣ୍ଡୀ ହବେ ସ୍ଵରସ୍ଵରା—

ଆସିଯାଛି ନିମ୍ନଲିଙ୍ଗ ଦିତେ,

ରାଜ୍ଞୀ-ଦରଶନ ସହଜେ ନା ପାଓଯା ଯାଏ ;

ଭାବଲେମ—ଆହେନ ବାହକ ମଶାଇ,

ଅତିଥ ଗେ ହଇ ଦେଖା ।

ନଳ । ଦମ୍ଭରଣ୍ଡୀ—ସ୍ଵରସ୍ଵରା—ବିଦର୍ଭ ନଗରେ ?

ଏ କୋନ୍ ବିଦର୍ଭ ନଗର ?

ବିଦୁ । ମଶାରେର ଜଣ୍ଠ ଆବାର କ'ଟା ବିଦର୍ଭ ତଥେର ହବେ ?

ନଳ । ଦମ୍ଭରଣ୍ଡୀ—ସ୍ଵରସ୍ଵରା ?

ବିଦୁ । ତା'ହଲେ ତାଡାନ ନା କି ?

ନଳ । ନା—ନା, ଶୁଣିଯାଛି—

ଦମ୍ଭରଣ୍ଡୀ ସ୍ଵରସ୍ଵରା ହେଲିଲ ଏକବାର ।

ବିଦୁ । ବଲି, ମଶାଇ, ରାଜ୍ଞୀରାଜ୍ଞୀର କାର୍ଥାନା—ତାର ଠିକାନା କି ? ସବ ସଥର ଉପର କାଜ ; ମକ୍ କରେ ଦେଖୁନ—ନଳରାଜୀ ଗେଲ ଛେଡ଼େ—

ନଳ । ଆଃ !

ବିଦୁ । ମଶାଇ କି ବ୍ୟାଜାର ହଲେନ ?

ନଳ । ଭାଲ, ମହାଶୟ !

ଦୟାନ୍ତୀ—ପୁନଃ ସ୍ଵରସ୍ଵରା ?

ନିକଟ ଜାନେନ ସମାଚାର ?

ବିଦୁ । ମଶାଇ, ହଲପ ନା ନିଲେ କି ବିଶ୍ୱାସ କରିବେନ ନା
ନା କି ? ନା ମଶାଇ, ସ୍ଵରସ୍ଵର ନୟ ;—ଚଲୁନ ଘରେ—କୁଧାର୍ତ୍ତ ବ୍ରାକ୍ଷଣ !

ନଳ । ପ୍ରଭୁ ! କୁମୁନ ଆମାୟ ;

ଭୁଲେ ଆଛି କଥାୟ କଥାୟ ;

ଆଯୋଜନ କି କରିବେ ଦାସ ?

ବିଦୁ । ଭାଲ ରକମ ଏସେ ନା ରକ୍ଷନ ;

ମୋଞ୍ଚା ପାରି ବିଲକ୍ଷଣ ।

ନଳ । ମିଷ୍ଟାନ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏଥାନେ ।

ବିଦୁ । ଦିନ ଏନେ ।

ନଲେର ମିଷ୍ଟାନ୍ତ ଦାନ ଓ ବ୍ରାକ୍ଷଣେର ବନ୍ଦନ ।

ନଳ । ମହାଶୟ ! କୁଧାର୍ତ୍ତ ଆପନି, କରୁନ ଭକ୍ଷଣ ;

ଆରୋ ଦିବ ମିଷ୍ଟାନ୍ତ ଆନିଯେ ;

ଯତ ଇଚ୍ଛା ଯାବେନ ଲାଇୟା ।

ବିଦୁ । ଦେନ ଆର—ବେଂଧେ ଲବ ; କି ଜାନେନ—ରାଜାର
ବାଡୀ ଏକଟୁ ଚାପା ଚାପି ହେଁଛେ ; ତିଲ ଧରିଲେ ତାଲଟୀ ଖେତୁମ ;
କିନ୍ତୁ ମେ ଯୋଗାଡ଼ ଆର ନେଇ—ମହାରାଜ ଦୀଙ୍ଗିଯେ ଥେକେ
ଥାଉୟାଲେନ ।

ନଳ । ବଲିଲେନ—ହୟ ନାହିଁ ରାଜ-ଦରଶନ ।

বিদু। বল্লুমই বা ; বল্লুম বলে কি আর—রাজাকে থাঁক্রাতে নাই ; (স্বগত) না মন, মোঙ্গোর লোভ সামলাও ; ধরা পড়ে যাবে ; রাজা ত হঁহাতে বদনে ফেলা দেখেছে ।

নল। (স্বগত) এ কি বাতুল ভ্রান্তি ?

মহাশয় ! দময়স্তী পুনঃ স্বয়ম্ভরা হবে ?

বিদু। নইলে কি, মশাই, ছেলে খেলার পথ ?—কড়া পা—নইলে, ইঁটু অবধি খয়ে ষেত !—বাবা ! তর বেতর দেশ, প্রাণ পুরে ইঁট !—

নল। পুনঃ স্বয়ম্ভরা ?—

হেন কথা শুনি নাই কভু ?

বিদু। মার পেট থেকে পড়েইকি শোনে ? ক্রমে থাক্কতে থাক্কতে শুন্তে হয় ; আগে কি কেউ শুনেছে—যে আধখানা শাড়ী পরিয়ে, বনে স্ত্রী ছেড়ে যায় ? পুণ্যঝোক নলরাজা পথ দেখালেন !

• নল। (স্বগত) তিরস্কার উপযুক্ত মোর ;

দেশে দেশে গাবে এই যশ !

দময়স্তী পুনঃ স্বয়ম্ভরা ?

না, না,—পতিশ্রান্ত ;—মিথ্যা কহে হিঙ্গ ;

কিম্বা, কে বুঝে নারীর প্রাণ ?

দময়স্তী—আমার দে ধন, আমি তার ;—

স্বচক্ষে না দেখে এ বিশ্বাস না হারাব ।

হায় ! আশা গায়—

বুঝি পাইতে আমার

Printed by The Central Art Studio

13 J. Bewhazer Street

নল। পুনঃ প্রস্তরা?

হেন কথা শুনি নাই করু।

বিন। এক সাথে দুটি প্রাণ প্রাপ্তি কি প্রাপ্তি? করে ধীকরে ধীকরে শুনতে হয়।

ମରଳା ଏ ପ୍ରେମେର ଛଳନା କରେ ।

(ପ୍ରକାଶ୍ୟ) ମହାଶ୍ୟ ! ଏ ନତ୍ୟ ସ୍ୱସ୍ଥର ?

ବିଦୁ । ଆର କଥାର କାଜ ନାହିଁ ; ଆପଣି ତୁଳନୀ
ଆହୁନ୍ ।

ମଲ । (ସ୍ଵଗତ) ଏଣ୍ କି କଲିର ଛଳ ?

ଛଳ—ନିଶ୍ଚଯ ଏ ଛଳ ।

ପ୍ରଣୟିନୀ ନେ ଆମାର—

ମେ ତ ନୟ ଛିଚାରିଣୀ ;

ବୁଝି ଏତ ଦିନ ବେଁଚେ ନାହିଁ ;

ଆମା ବିନା ମେ ରହିତେ ନାରେ ।

ଦୟାନ୍ତୀ ପୁନଃ ସ୍ୱସ୍ଥରା ?

ଜାନିଲାମ—ତବେ ଧରାୟ ରମଣୀ ନାହିଁ ;

ଧର୍ମପତ୍ନୀ, ଜୀବନସନ୍ଧିନୀ,

ପତିପ୍ରାଣୀ ନାରୀ ନାହିଁ ।

ଏହି ବାର ହଷିଲୋପ ହବେ ;

ମେ ଆମାର ପ୍ରାଣେର ଅତିମା,—

ମେ ଆମାୟ ଭୁଲେ ଗେଛେ ?

ଏ କଥାର ନଲ ନା ପ୍ରତାଯ କରେ ।

ଅତୁପରେର ପୁରେଶ ।

ଝକୁ । ଶୁଣ ହେ ସାହକ ! ବିଦ୍ୟାର ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ;

ଯେତେ ପାର ବିଦର୍ଭନଗରେ ?

କାଲି ସ୍ୱସ୍ଥର ତଥା ।

ନଳ । ମହାରାଜ !

କାଳି ଥୋତେ ଉତ୍ସରିବେ ରଥ ତଥା ।

କ୍ଷତୁ । ହେ ବାହକ ! ସତ୍ୟ, କି କୌତୁକ ?

ନଳ । ମହାରାଜ ! ଅଧୀନେର କୌତୁକ ନା ସାଜେ ।

କ୍ଷତୁ । ଅଛୁମାନ ଆଛେ କି ତୋମାର—

କତ ଦୂର ବିଦର୍ଭ ନଗର ?

ନଳ । ମହାରାଜ ! ଶୁକ୍ଲର କୃପାୟ

ମମ ହଞ୍ଚେ—ହୟ ତଡ଼ିଃ-ଗମନେ ଧାୟ ;

ବିଦର୍ଭ ନଗରେ ଯେତେ ନହେ ବଡ଼ କଥା ।

କ୍ଷତୁ । ହୁଏ ଦୂରା ଏଥିନି ଯାଇତେ ହବେ ।

ବିଦ୍ର । ଏଥିନ ଆମାର କି ଉପାୟ ?—ପାୟ ପାୟ ?

କ୍ଷତୁ । ହେଥାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତୁମି,—

ଯାବେ ପିଛେ ଚତୁରଙ୍ଗ ଦଳ ;

ଯେଓ ଅନ୍ତ ରଥେ ;

ବିଦ୍ର । ମହାରାଜ ! ବିନ୍ଦୁର କ୍ଲେଶ ପେଯେଛି ପଥେ :

ଦେଶ ନୟ ଗେନ ବାଘ !

ତାଇ ପ୍ରାଣଟା ଚାକେ ଦେଶେ ଯେତେ ;

ବାମନେର ଛେଲେ—

ନିଯେ ଯାବେନ ରଥେର ଏକ ଧାରେ ଫେଲେ ।

କ୍ଷତୁ । ହୁଏ ତବେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦରର ।

ପ୍ରହାନ ।

ବିଦ୍ର । ସବୁ !—ତବେ ମୋତ୍ତା ବୈଧେଛି କେନ ?

ମହାରାଜ ! ପ୍ରସ୍ତୁତ—ଜାନବେନ ପା ବାଢ଼ିଯେଛି ଯେନ ।

ମଳ । ସିଙ୍ଗବର ! ସାଇ ରଥ କରିତେ ଶୈଖତ ।

ବିଦୂ । ଚନ୍ଦ୍ର ମଶାଇ, ଆମିଓ ସାଇ ; କିନ୍ତୁ, ଦୋହାଇ ଯଦି
ମୁର୍ଛା ସାଇ ଏକ ବାର ଥାମିଓ ; ଶୁଣେଛି ବେଜାର ତୋମାର
ରଥେର ଟାନ ।

ସକଳେର ଅଛାନ ।

ବିତୀଯ ଗର୍ଭାକ୍ଷ ।

ଉଦ୍‌ଯାନ ।

ଦୟାର୍ତ୍ତୀ ଓ ମଧୀ ।

ଦମ । ଜାନ ତ ସର୍ଜନି ! ହଂସ ମୁଖେ ଶୁଣି
ଏହି ତକ୍କତମେ ବନ୍ଦିଯେ ବିରଲେ
ଭାସି ଅବିରଳ ନୟନେର ଜଳେ ।
ଭାସିତାମ—ସେ ଆମାର ହବେ କି ନା ହବେ ।
ସଥି ! ହେରିଲେ ଏ କୁଞ୍ଜ ଆମୋଦିନୀ
ଚମକି' ତଥନି,
ମନେ ପଡେ—
ଏହି ଧାନେ ପ୍ରାଣନାଥେ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଛୁ ;

ଲାଜ ପରିହରି' ଆସି ଭରି' ହେରିଲାମ ଅକୁଳ ମାଧୁରୀ
 ସହି ରେ ! ଆଉ କୋଥା ମେ ଆମାର ?
 ଧିକ୍ ପ୍ରାଣ !--
 ଅଭାଗୀର ତରେ କଲିମନେ ବିସସାଦ ;
 ମନେ ହଲେ ମୃତ୍ୟୁ ହସ ସାଧ --
 ଅଭାଗୀର ତରେ ରାଜ୍ୟସ୍ଵର ବନବାସୀ !
 ସଥି ! ଆଗେ କି ଗୋ ଜାନି--
 ଉତ୍ୟାଦିନୀ --ପାବ ଖଣ୍ଡମଣି ?
 ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପାଛୁ ନା ଭାବିଛୁ --
 ନଲେରେ ବରିଛୁ ;--
 ପ୍ରାଣନାଥେ ଭାସାଇଛୁ ଅକୁଳ ପାଥାରେ !
 ଏତ ସବି ଜାନିତାମ ନଥି !
 ତ୍ୟଜିତାମ ଛାର ପ୍ରାଣ ;
 କଲି-କୋପେ ନା ପଡ଼ିତ ପ୍ରାଣପତି ।
 ଛି ! ଛି ! ଆମି ସ୍ଵାମୀର ଦୁଃଖେର ହେତୁ ।
 ଦୁର୍ଦୀନ ! ଶୁଦ୍ଧିନ କୁଦିନ ଆଛେ ଚିରଦିନ ;
 ଭେବନା -- ଭେବନା ;
 ପତି-ପରାୟଣା -- ତୁମି ଶୁଲୋଚନା ;
 ସତ ନଥି ! ମୟେଛ ପତିର ତରେ --
 ଦିନ୍ଦୁଣ ଆନରେ ହବେ ପୁନଃ ରାଜ୍ୟସ୍ଵରୀ ;
 ମେଘ-କୁଷେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚଞ୍ଚ ଉଦସ ସେମନ --
 କୁବ ପ୍ରାଣଧନ ପୁନଃ ଆସି ଦେଖା ଦିବେ ।

ସତର୍କ, ସତର,
 ଦେଶେ ଦେଶେ ଗେଛେ ରାଜ୍ଞଚର,—
 ନଳରାଜେ ପାଇବେ ନିଶ୍ଚର;
 ଦୈବେର ଛଲନେ
 ଫେଲିଯେ କାନନେ ଗିଯାଛେ ପତି ତବ;
 ବାର୍ତ୍ତା ପେରେ ଆଦିବେ ଦେ ଧେଯେ;
 ହୃଦୟେ ଧରିତେ ତୋରେ;
 ରାଜ-ସଥୀ ବାନ୍ଧବ-ବ୍ୟସଳ
 କରି' ନାନା ଛଲ
 ଦେଶେ ଦେଶେ କରେ ଅସ୍ଵେଷଣ;
 ଜାନ ତୁମି—ଅତି ବିଚକ୍ଷଣ ଦେ ଆକ୍ଷଣ,
 ଅନ୍ତଃପୂରେ ଅସ୍ଵେଷଣ କରିଲ ତୋମାରେ;
 ଶୁଣି' ତବ ପୁନଃ ସ୍ଵରସର,
 ନଳ ନୃପବର ଯଥାୟ ରହିବେ,
 ବ୍ୟାଘ୍ର ହୟେ ଆନିବେ ମତର;
 କେଂଦନା ମଜନି ଆର !
 ନମ । ମଥି !—ପ୍ରଭାତ-ସମୀରେ
 ପତ୍ର ଯଥା କାପେ ତର ତର—
 କାପିଛେ ଅନ୍ତର ସ୍ଵରସର କଥା କରେ;
 କି ଜାନି, ଲୋ, ସଦି ଶୁଣନିଧି
 ସୁଣା କରି' ପାପିନୀ ଭାବିଯେ
 ଆର ନାହିଁ ଦେନ ଦେଖା ।

ମନେ କତ ହୟ—
 ମିଶି ଦିନ ସ୍ଥିର ନହେ ଆଖ ;
 କି ହବେ, କି ହବେ—ମରି ଭେବେ ଭେବେ
 ଏ ସାତନା ସହିତେ ନା ପାରି ;
 ତବୁ ମରିତେ ନା ଚାଇ ସହି !
 କହି ଆଗନାଥ କହି ?
 ମରିବ ଲୋ ! ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ ତାରେ ;
 ସହି ରେ, କାଦିତେ ଜନମ ଗେଲ ।
 ଦୁଖୀ । ଶର୍ଷି ! ଅନଳ-ଉତ୍ତାପେ
 କାଞ୍ଚନ ଛିଞ୍ଚନ ଶୋଭା ଧରେ,—
 ହୃଦ ତବ ଗୌରବେର ତରେ ;
 ପ୍ରେମେର ପରୀକ୍ଷା ତୋର ;
 ଆଖକାଣ୍ଡେ ପାବେ, ଦୁଖ ଭୁଲେ ଧାବେ,
 ଗଞ୍ଜଳେ ହୃଦ-କଥା କହିବେ ଶୋହାଗେ ;
 ନବ ଅଞ୍ଜଳାପେ
 ପୁନଃ ହବେ ଶୁଦ୍ଧ-ସନ୍ଦୂଳନ ।
 ଦମ । ଶର୍ଷି ! ଆର ଶୋହାଗେର ନାହି ମାଧ ;
 ନା ଜାନି, ଗୋ, କତ ଅସତନେ
 କୋଥାଯି ବକ୍ଷେନ ନାଥ ;
 ରାଜ୍ୟଶ୍ଵର—କଭୁ ନାହି ମହେ କ୍ଲେଶ ;—
 ଆଗେଶେ କି ପାବ ଆର ?
 ସହି ! ସତ କାଦି—

ସାଡାତେ ସ୍ତ୍ରୀଣା
 ପୋଡ଼ା ଆଶା ତତ କରେ ମାନୀ ।
 ଶର୍ଦ୍ଦ-ବର୍ଷଣେ ବିରାମ ଯେମନ—
 କରୁ ହାସି, କରୁ କାଂଦି;
 କରୁ ଭାବି ମନେ—
 ନାଥ-ଅର୍ଦ୍ଧବେଣେ ପୂର୍ବଃ ସାଇ ବନେ;
 ଦୁଃଖେ, ଅଭିଯାନେ
 କିନ୍ତାତର ସନେ ବୁଦ୍ଧି ବା ଆଚେନ ନାଥ;
 କିମ୍ବା କୋମ ବିଜନ ଗଞ୍ଚରେ—
 ନାହି ହେରେ ନରେ—
 ଆଚେନ ବା ଆଗେଷ୍ଵର;
 ହା�ୟ ! ସଥି, ମମ ଭାଗ୍ୟ ପତି-ସେବା ନାହି;
 ତାହି ପ୍ରାଦନାଗ ପଲାଇଲ ଆମା ଛାଡ଼ି;
 ନହେ, ମେ ତେମନ ନୟ—
 ଆମା ବିନା କୋଥାଓ ନାରାର;
 ସହି ! ମେ ଆମାର—
 ଆମାର ମେ ହଦ୍ୟେର ରାଜୀ;
 ତବେ କେନ ହ'ଲ, ଗୋ, ଏମନ ?—
 କୋଥା ମୋରେ ଆଛେ ଭୁଲେ ?
 ସମ୍ମି ! ପତି-ଧ୍ୟାନ, ପତି-ଜ୍ଞାନ,
 ପତି-ପୂଜା ଦିବା ନିଶି—
 ଈଷ୍ଟ-ଦେବ ପତି ତବ;

পরি' অঙ্গসাড়ী
 তপাচারী তুমি পতির সাধনে ;
 এ সাধন বিকল না হয় ।
 পতি-ভক্তি উঠিবে ধরায়,
 পতিরূপ পতি যদি মাহি পায় ;
 সতীর বাসনা পূর্ণ করে নারায়ণ ।
 ধার তরে ঝরে আধি-নৌর—
 সে কি আছে স্থির ?
 দিয়ে অর্জ চীর ছেড়ে গেছে বনমারে—
 নিশি দিনে শেল সম বাজে তাঁর প্রাণে ।
 আসিলে যামিনী,
 চক্রবাক চক্রবাকী যথা
 কাদে দোহে দৃষ্টি পারে,
 তেমতি তোমরা সই !
 পোহায় রজনী,
 আসে দিন ;—হবে লো ! মিলন ।
 নম । রাজরানী ছিলাম সজনি !
 প্রাণনাথে শত শত কিঙ্কর সেবিত ;
 ভেবেছিলু—বনে ধাকি' নাথসনে
 রাজ্যস্বর্থ ভুলাইব সেবা করি' ;
 ছি ! ছি ! বিড়স্বনা রহিল বাসনা ;—
 হায় পতি-হারা কত দিন রব আর ?

সখী ! সধি ! চল যাই রাণীর আগামে ;

শুনি গিয়ে—

কোথা হতে কিবা আসে সমাচার)

দম ! চল যাই ;

যত দিন রব

আশা করু না ছাড়িব ।

প্রহান ।

তৃতীয় গৰ্ভাক্ষ ।

অগর-প্রাঞ্জ ।

বিদ্যুক ।

বিদ্যু ! আমার তবু অভ্যাস আছে,—ঞ্চুপর্ণ বুবি
মরণাপন্থ ! আজ রিশের উপর রথ চালান ! রাজা আজ মুম'বে—
শুর বঙটা আমি ধূয়ে ফেলেছি । বাবা ! এ খোস্ খত্ রঙের
মসলা পেলে কোথা ? কি—ষেঁটু পাতা ফাতা মেড়ে বুবি
করেছে । আমার মন্দ' হয় ছটাক খানেক পুকুরে ঘাম আছে ।
এই রইলেন গৌপ্য—আর, এই রইলেন দাঢ়ি ; বাবা ! সারা-
রাত্ কুট্ কুটিয়ে মরি । এই বার পাড়ি দি' রাজ সভায় । ঞ্চু-
পর্ণ টা কি করবে ?—থানিক আমতা আমতা করবে আর কি ।

প্রহান ।

ନଳ ଓ ଝାତୁପର୍ମେଣ ପ୍ରବେଶ ।

ନଳ । ମହାରାଜ ! ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଗଣନା-ବିଦ୍ୟା ତଥ ;

ଦୃଷ୍ଟିମାତ୍ର ଗଣିଲେ ରାଜନ୍ ।

ଦେଖିଲାମ ନୂନାଧିକ ଏକ ପତ୍ର ନୟ ;

କୁପା କରି ଦେଇ ବିଜ୍ଞା ମୋରେ ।

କୃତ । ଖଣବାନ୍ ତୁମି, ହେ ବାହକ !

ଶୋଗ୍ୟ ପାତ୍ର ଏ ବିଜ୍ଞା ଲାଇତେ ;

ଚିତ୍ତ-ଛୈର୍ଯ୍ୟ ଏ ବିଜ୍ଞାର ମୂଳ ;

ମନେର ନୟନ—ମନ୍ଦା ଉଞ୍ଚୀଲନ

ନିମେଷେ ସଂସାର ହେରେ !

ମନ୍ଦା ସଚକ୍ଷଳ—ଧାରଣା ନା ରହେ ତାର ।

ଦୀକ୍ଷା ନାହି ଦିବ—ସମ୍ଯୋଗ୍ୟ ତୁମି ମନ୍ଦ ;—

ବୃକ୍ଷପତ୍ରେ ମଞ୍ଜ ଲିଖେ ଦି' ।

ନଳ । ମହାରାଜ ! ଦାସ ଆମି—ଅଧୀନ ତୋମାର ।

କୃତ । ହେ ବାହକ !

କରୁ ତୁମି ଏହ ସାଧାରଣ ।

ହେନ ଅଶ୍ଵ-ସଙ୍କାଳନ ମାମାଟେ କେ ଝାଲେ ?

ଭାଣ୍ଡାଓ ନା ମୋରେ ;—

ଚିରଜିନ ଖଣେର ଗୌରବ ରାଥି ;

ଲଙ୍ଘ ବିଜ୍ଞା ।

ନଳ । ଅଶ୍ଵ-ବିଶ୍ଵା କୁପା କରି ଲନ ସଦି, ଅତୁ !
କୁତାର୍ଥ ହଇବେ ଦାସ ।

କୁତୁ । ତୁମି—ସଥା ମୟ ;
ସଥା, ଲବ ବିଶ୍ଵା ତବ ଠାଇ ।
ଭାଲ, କୋଥା ଗେଲ ମେ ଆକ୍ଷଣ ?
(ଛୁଟ ଅଞ୍ଚ ପତିତ ଦେଖିରା)
ହେବ ଛୁଟ ଅଞ୍ଚ କାର ହେଥା ।

ନଳ । ଛୁଟବେଶୀ ଆକ୍ଷଣ ନିଷ୍ଠଯ ;
ଆହେ ବୁଝି ରଥେ ।

କୁତୁ । କର ମସ୍ତ୍ର-ପରୀକ୍ଷା ବିରଲେ ;
ତତକ୍ଷଣ ଦେଖି ବନ ଶୋଭା ;
ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ ଆନିହ ରଥ ।

ନଳ । ସଥା ଆଜ୍ଞା ମହାରାଜ !
ଶୁଭପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରହାନ ।

ଏ କି ! ଅନ୍ତ ଚକ୍ର କୋଥା ଛିଲ ଏତ ଦିନ ?--

ଏହି ବୃକ୍ଷ କୋଟି ପତ୍ର ଧରେ !
କଲିର ପ୍ରବେଶ ।

କଲି । ମହାରାଜ ! ରକ୍ଷା କର ମୋରେ ।

ତୁମି ଦୟାମୟ—କୁପା କର ; ଆମି କଲି ;

ଛଲିଯା ତୋମାୟ—

କି କହିବ କତ ହୁଥ ମହିଯାଛି ନରରାୟ !

ଏକେ ତବ ପୁଣ୍ୟ-ତାପେ ତମ୍ଭ ଦହେ ;

ଦମ୍ୟୁଷ୍ଟୀ-ନୀର୍ଧିର୍ବାସେ ମଞ୍ଚାପିତ ପ୍ରାଣ ;

ତାହେ, କର୍କଟ୍-ଗରଲେ
 ଦେହ ମମ ଅହରହ ଜଲେ ;—
 ଆର ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ଦେହ, ରାଜୀ ।
 ମନ୍ତ୍ର । ଯାଉ, କଲି, ଦିଲାମ ଅଭୟ ।
 କିନ୍ତୁ, ଜିଜ୍ଞାସି ତୋମାୟ—
 ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀରେ ଛଲି' କିବା ଫଳ ?
 କଲି । ଅଧିକ ନା ବଲ, ରାଜୀ ;
 ଅପକୀର୍ତ୍ତି ରହିଲ ଆମାର ;
 ଗୌରବ ବାଡ଼ିଲ ତବ ।
 ସତା କରି ସମ୍ମଥେ ତୋମାର,—
 ସେବା ତବ ନାମ ଲୁବେ—
 ମମ ଅଧିକାର
 ତାର ଉପରେ ନା ରହିବେ ଆର ।
 ନଳ । ମମ ଦୁଃଖେ ସୁଚେ ସଦି ମାନବ-ସ୍ଵର୍ଗା—
 ଛଲ ନହେ—ବର ତବ କଲି !
 ଯାଉ ନିଜ ଶାନେ ; କରେଛି ମାର୍ଜନା ;
 ନହ ତୁମି ଦୋଷୀ ;—
 ଭୂଜ୍ଞିଲାମ ନିଜ କର୍ମ-ଫଳ ।
 କୁପାଯ ତୋମାର
 କୌର୍ତ୍ତି ମମ ରହିଲ ଧରଣୀ-ତଳେ ।
 କଲି । ଆଜ୍ଞା କର—ଯାଇ ନିଷ୍ଠାନେ ।

କମିଶ୍‌ଆହାନ ।

ମଳ । ଅନ୍ଦୁରେ ନଗର ;—

କିନ୍ତୁ, ମହୋତ୍ସବ-ଭବନି କିଛୁ ନାହିଁ ଶୁଣି ।

ମିଥ୍ୟା ସ୍ୱଯମ୍ଭର ।

ଛଞ୍ଚବେଶୀ ଆକ୍ଷଣ ନିଶ୍ଚଯ ;

ସର ଯେବେ ପରିଚିତ ।

ନହେ, କାର ଆକ୍ଷଣ ହେଥା ?

ମେ ଆମାରେ ଭୁଲିତେ କି ପାରେ ?

ପିତାମହେ ଥାକିତ ଯତନେ—

କେନ ତବେ ଆସିବେ ଗହନେ ?

ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ହଇତ କେନ ବ୍ୟବରିବେ ମୋରେ ?

ମିଥ୍ୟା ସ୍ୱଯମ୍ଭର ।

ଭୁଲେହେ ଆମାର ?—

ଏ ଦଂସାର ଦୈତ୍ୟେର ରଚନା ତବେ ।

ହେନ ଧରା—ତୋଗ-ପ୍ରୋଜନ

ସଥା ସତୀ ନିଜ ପତି ଛାଡ଼େ :

ହାସ ! ଜାନି ମେ ଆମାର—

ତୁ କେନ ସ୍ତ୍ରୀଣା ଘୋଚେ ନା ?

କର୍କଟେ ନା କରିବ ଆରଣ ;—

ଛନ୍ଦ୍ର ବେଶେ ଦେଖିବ ଏ ସ୍ୱଯମ୍ଭର ।

ଛାଡ଼ିଯାଛେ କଲି—ତୁ କେନ ପ୍ରାଣେ ଝଲି ?

କହୁପର୍ମେର ପ୍ରବେଶ ।

କତୁ । ଦେଖିଲେ କି ମତ୍ତୁ ମୋର ପରୀକ୍ଷା କରିଯା ?

ନଳ । ବିଦ୍ୟା ତବ ଅନ୍ତୁତ ସଂଶାରେ !
 ହୁଟିଆଛେ ନୃତ୍ୟ ନୟନ ମମ ।
 ମହାରାଜ ! ଆସିଛେନ ବିଦର୍ଭ-ଈଶ୍ଵର
 ତବ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ହେତୁ ।
 ଆସିଆଛି ନଗରେର ଧାରେ—
 ଶମାଚାର ଦେହେ ବୁଝି ଆକ୍ଷଣ ଯାଇବେ ।
 ଭୌମସେନେର ଅବେଶ ।

କ୍ଷତ୍ର । (ନଳେର ଅତି) ଏହି ମହାରାଜ ଭୌମ ?
 ଭୌମ । ଅଧୋଧ୍ୟା-ଈଶ୍ଵର ! ବଡ଼ କୃପା ତବ ।
 ପବିତ୍ର ବିଦର୍ଭ ପୁରୀ ତବ ଆଗମନେ ।
 କର୍କଣ୍ଠ ଜ୍ଞାପନ—
 କୋନ୍ ପ୍ରୋତ୍ସମେ ପଦାର୍ପଣ ମମାଗାରେ ।

କ୍ଷତ୍ର । (ସଂଗତ) କୋନ୍ ପ୍ରୋତ୍ସମ ?
 (ଅକାଙ୍କ୍ଷେ)
 ମହାଶୱର ! ଗୌରବ ତୋମାର ପ୍ରାଚାର ଭୁବନମୟ ;
 ଆସିଆଛି ଶୌହାର୍ଦ୍ଦ କାରଣ ।

ଭୌମ । ପରମ ଶୌଭାଗ୍ୟ ମମ ;
 ହେଥା' ଆର ବିଲଷେ କି କାଜ ?
 କୃତ୍ୱାର୍ଥ କର୍କଣ୍ଠ ମୋରେ ହୟେ ଅଗ୍ରମର ।
 ଭୌମସେନ ଓ କୃତୁପର୍ବତେର ଅଶ୍ରାନ୍

ନଳ । କୁଠକେ ଆଜିନ୍ଦା ପୋଣ ମୋର ;
 କିଛୁ ନା ବୁଝିତେ ପାରି ।

ମିଥ୍ୟା ସ୍ଵଯନ୍ତ୍ର !

କେ ବା ସେ ଆକ୍ଷଣ ? ସେଇ ପରିଚିତ ସ୍ଵର !

ନଥୀ ମମ !

କି ଆକ୍ଷର୍ଯ୍ୟ ! କଲିର ଛଲନେ

ନାରିଜୀମ ମଥାରେ ଚିନିତେ ?

ରଥ ଲାଗେ ଯାଇ ପାହୁ ପାହୁ !

ଅହାନ !

ବିଦୃଷକେର ପ୍ରବେଶ ।

ବିଦୃ ! ବାବା ! ଦୂର ଥେକେ ଦେଖିଯେ ଦିଇଛେ ପେଛ୍
କାଟିଯେଛି । ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ କିଛୁ ବିଶ୍ୱାପନ । ଏଥମ ତ ବାହକ ମଶାଇକେ
ନା ମେଜେ ନିଲେ ନାଁ ! ସହି ରାଜୀ ରାଣୀତେ ଜୋଡ଼ି ଥାଯ—
ଆମି ଓ ସରେର ଛେଲେ ସରେ ଗିଯେ ବାମନୀର ଆଚଳ ଧରି । ସେ-
ମଙ୍ଗେ କାଶୀ ବାସ ; ଦେଖନା—ଗରୀବ ବାମନେର ଛେଲେ—ଆମାନେର
ପିରୌତେ ବାବା ବିଚ୍ଛେଦ କେନ ? ପିରୌତେ କିଛୁ ଛେଯାଇେ
ବୋଗ ;—ରାଜୀର ଛୋଟ ଲେଗେଚେ—ବାମନୀଟାକେ ଛେଡେ ଆନ୍ଦତେ
ଥିଯେଛେ । କିନ୍ତୁ, ପିରୌତ ଅତ ଗଡ଼ାଯ ନି ;—ନିମ୍ପାତା ବେଟେ ମୁଖେ
ମାଥ୍ରତେ ହୁଯ ନି ! ଦେଖ କେମନ ଆମୋଦ ହଞ୍ଚେ, ସହି ସେ ଦିନ
ହୁବ—ରାଜୀ ସହି ସିଂହାସନେ ବସେ—ତା ହଲେ ପୁଷ୍ଟରେକେ ଓ
ଆଶୀର୍ବାଦ କରି, ଆବ ଲୋକକେ ଗାଲ ମଳ ଦେଉ୍ଯା ଛେଡେ ଦି ।
ତା ନାଁ—ଶତାବ ଯାଯ ନା ମୋଲେ ।

ଅହାନ !

ଚତୁର୍ଥ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

କଙ୍କ ।

ଦମ୍ଭରଣ୍ଡୀ ଓ ସଥୀ ।

ଦମ । ଦେଖ ସଥି ! ଅନ୍ତ୍ରୁତ ସାରଥି—

ଯାର କରେ ବାୟୁଭରେ ଅଶ୍ଵଗଣ ଧାୟ ?

ସଥି ! ଆଶ ଯାର—ଲହ ପରିଚୟ ।

ବଳ ଗିଯେ—ଛନ୍ଦବେଶ ସାଜେ ନା କ ଆର ।

ମୁହଁ ! ଲୋକଲାଜେ କହିତେ ନା ପାରି ;

କତ ମନେ କରି :

ଭାବି ପୁନଃ—ଅନୃଷ୍ଟ ପ୍ରସନ୍ନ ନୟ ।

ଶୁଣି' ରଥଧରନି କତ କାନ୍ଦି ଆମି ଉନ୍ମାଦିନୀ !

ଆଶମୁହଁ ! ବିଧି କି ପ୍ରସନ୍ନ ହବେ ?

ମସହଁ ! ରାଣି ! ଏତ ଦିନେ ଦୁଃଖ ଅବସାନ ତୋର ;

ରାଜପୁରେ ଯେ କଥା ଶୁଣିଲୁ—

ମମ ମନେ ଘୁଚେଛେ ମଂଶୟ ।

ଅନ୍ୟ କେହ ନୟ—ମଳ ମହାଶୟ

ଉଦୟ ସାରଥିବେଶେ ।

ଅଗ୍ନି ବିନା କରେନ ରକ୍ଷନ ;
 ଦୃଷ୍ଟିମାତ୍ର ପ୍ରିଣ୍ଗ ନୌରେ ଶୂନ୍ୟ କୁଞ୍ଚ ଭରେ ;
 ନୌରସ କୁଞ୍ଚମ ସରସ କର-ମର୍ଦିନେ ;
 କୁଦ୍ର ଦ୍ୱାର ହୟ ଦୀର୍ଘକାର
 ସାରଥିରେ ଦିତେ ପଥ ।
 ବଳ, ଏ' ଲକ୍ଷଣ ନରେ ଆର କାର ?
 ଭାବ ଯଦି ମଲିନ ବରଣ—
 ଦେଖ ଚେଯେ ଆପନ ବଦନ,
 ନିଜ ଅଙ୍ଗ ହେବ ହେମାଙ୍ଗନି !
 'ନମ । ସଥି ! ଏ' ଲକ୍ଷଣେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନା ମାନେ ମନ ।
 ଯାଓ ଭୂମି ; କଥାଯ କଥାର
 ଜାନାଇଛ ଦୃଷ୍ଟେର ବାରତା ମମ ।
 ବଲୋ ଆସି—କି ପାଓ ଉତ୍ତର ।
 ପାର ଯଦି ବୁଝିଛ ଅନ୍ତର ।
 ବଲୋ ବଲୋ—ପୁତ୍ର କମ୍ଯା ତ୍ୟଜି
 ପତି ମନେ ପଶି ବନ ମାକେ ।
 ଏକାକିନୀ ନିଦ୍ରିତା କାମିନୀ
 ଛାଡ଼ି କୋଥା ଗେଲ ସାମୀ ।
 ଦେଖ' ଦେଖ'—ଏକାହିନୀ ଶୁଣି
 ଆସେ ବା ନା ଆସେ ଚକ୍ଷେ ଜଳ ।
 ବଲୋ ଯତ ପେଯେଛି ସତ୍ରଣା ;
 ଦୀର୍ଘକାର କରିଷୁ ଗଣନା ।

ଦେଖ'—କୋନ ବେଦନା ଆଛେ କି ପ୍ରାଣେ ତାର ।
 ପାର ସଦି କଥାୟ କଥାୟ,
 ଆଛି ସେ ଦଶାୟ,
 ସଲ' ସଥି ! ମାରଥିରେ ।
 ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ଜାନିଲେ ଲକ୍ଷଣ—
 ମମ ପ୍ରାଣଧନ ତବେ ତ ଜାନିବ ମହି ।
 ରାଜରାଣୀର ପ୍ରବେଶ ।

ଶ୍ରୀ । ଶୁଣ ମା କେଶିନି ! ଲୋକମୁଖେ ଶୁଣି—
 ବାହକ ମାରଥି ଅଞ୍ଚୂତ ଅକୃତି ନର !
 କାର୍ଯ୍ୟ ତାର ଲୋକାତୌତ ମବ ।
 ନଳରାଜସମ ସକଳି ଲକ୍ଷଣ ତାର ।

ମଥୀ । ଦେବି ! ନିଶ୍ଚୟ ଏ ନଳରାଜୀ ।

ରାଣୀ । ଦମ୍ୟଙ୍ଗୀ ବିନା ମତ୍ୟ ମିଥ୍ୟା କେ ବୁଝିବେ ?

ମଥୀ । ଦେବି ! ଆଦେଶ ଦେଛେନ ମୋରେ
 ଲ'ତେ ପରିଚୟ ।

ମକଳେ : ପୁଷ୍ଟାନ ।

পঞ্চম গৰ্ভাঙ্ক

তোরণ।

নল।

নল। (মগড) ছিল দিন—চতুরঙ্গ দলে
এসেছিলু বিদৰ্জ নগরে ;
প্রতিবাদী ইন্দ্র স্বয়ম্ভৱে !
আজি—বাহক সারথি ।
দময়স্তী আছে স্মথে—
আর কিছু নাহি প্রয়োজন ।
লোকালয়ে আর নাহি রব ।
ছি ! ছি ! কেন হব ঘৃণার ভাজন ?
সকলি রহিল—আশা ফুরাইল ;—
প্রাপ্য যেন তরঙ্গে তরঙ্গে দোলে ।
মনে হয়—সে যেন হেনেছে—
সে যেন চিনেছে ;
পলে পলে জ্ঞান হয়—আসে,
কহে সকাতর ভাবে,—
কেন নাথ ! ভুলে ছিলে ?

ବିଡ଼ସନା—ବିଡ଼ସନା !
 ଛି ! ଛି ! ପୁନଃ ସୟତ୍ର ?—
 ଦେବ ନର ସକଳେ ଜେନେହେ ।
 ସତ୍ୟ ମିତ୍ର କର୍କଟ ଆମାର ;
 ସଦି ଥୋଣ ସାଯ—ନାହିଁ ଦିବ ପରିଚଯ ।
 ସଥୀର ଅବେଶ ।

ସଥୀ । ମହାଶୟ ! ରାଜକୃତ୍ତା ପ୍ରେରିଲେନ ମୋରେ ।
 ମହାମତି ଆଛିଲେନ ନଳେର ସାରଥି ?
 ଜ୍ଞାନ ସଦି ବଳ ସ୍ଵତବର !—
 ବନବାସେ ଅର୍କସାସେ ତ୍ୟଜି' ବାମା
 କୋଥି ଗେଛେ ମହାରାଜ ।
 କର'ନା ଚାତୁରୀ—କହ ସତ୍ୟ କରି'—
 କିବା ଅପରାଧେ
 ପ୍ରମଦୀଯ ଫେଲିଯେ ପ୍ରମାଦେ
 ପଲାଇଲ ନୃପବର ?
 ଛି ! ଛି ! ନିଦ୍ରାଗତୀ—
 ହେରିଯେ ବସାନ କାଂଦିଲ ନା ଥୋଣ ?
 ଇନ୍ଦ୍ର ଛାଡ଼ି' ବରେ ସାରେ—
 ହାସ ! ହାସ ! କେମନେ ମେ ଗେଲ ଛେଡ଼େ ?
 ବଲେଛେନ ରାଜବାଲା ମୋରେ
 ସମିନତି ଜାନାତେ ତୋମାରେ—
 ସଦି କରୁ ରାଜାରେ ଦେଖିତେ ପାଓ—

বলো তাঁরে কৃপাকরি'—

নিম্না পরিহরি' হেরে বামা শূন্ত পাশ

শ্বামী নাই কাছে ;

উম্মাদিনী ধনী—

উম্মাদ রোদনশ্বনি জাগাইল প্রতিষ্ঠনি বনে ;

বামারে নিরথি'

অঞ্জল বরষিল পাখী ;—

বনশাখী ব্রিয়মান তাপে ।

শূন্তপ্রাণা শূন্য মনে ধায়

যথা পদ যায়—কভু ওঠে, কভু পড়ে ;

যদি দেখা পাও বল' মলরাজে—

হেন কাজ তাঁহারে কি সাজে ?

মল । মিছা তিরস্কার কর তাঁরে স্বলোচনে !

দৈব বিড়ম্বনে কলির ছলনে

আছেন আছিল নল ;

রাজ্য ধন হারইল এছকোপে ;

কলির ছলনে

ভার্যা ত্যজি' গিয়েছে কাননে ;—

নল তাহে নহে দোষী ।

শুন হে কৃপসি !

যেই নারী পতি-পরায়ণা—

সুদা করে পতিরে মার্জনা ;—

ପୁନଃ ସ୍ୱରସ୍ଵରା ମେ ତ କଷ୍ଟ ନାହିଁ ହୁଁ ।
 କି ଭାବେ କୋଥାର ବକ୍ଷେ ନରରାୟ—
 ଅଗୋଚର କଥା ;—
 ମେ ବାରତା କହିବ କେମନେ ?
 କିଷ୍ଟ ଜାନି ପୁରୁଷେର ଘନ ;—
 ନାରୀର ଧେମନ ପଲେ ପଲେ ବିଚଞ୍ଚଳ,
 ପୁରୁଷେର ନହେ ତାହା,—
 ନହେ ଜଲେ ରେଖା—ତଥନି ମିଳାୟ—
 ପ୍ରକ୍ଷୟରେ ଅକ୍ଷିତ ଛବି ଚିରଦିନ ରସ !
 ଅଳରାଜ ଆଛେ କି ଦଶାୟ
 କେମନେ ହେ, ସଲିବ ତୋମାୟ ?
 ପରେ କି ପରେର କଥା ବୁଝେ ?
 ଯାର ବ୍ୟଥା ଆଛେ ଘନେ ଶୂନ୍ୟ ଚକ୍ରାନନ୍ଦ !
 ଅନ୍ୟ ଜନେ ମେ ତ ନାହିଁ ବଲେ ।
 ନାରୀ ବିନା ଶୂନ୍ୟ ଧରା ଯାର
 ଏମନ ବିକାର
 ମେ ନାହିଁ ପ୍ରକାଶେ ଭାବେ—
 ପାଛେ ଲୋକେ ହାମେ ।
 କାଳ ସର୍ପ ହୃଦରେ ମେ ପୋଷେ ;
 ଅଧୀର ଦଂଶନେ ତବୁ ରାଖେ ମେ ସତନେ !
 ମଧ୍ୟ ! ସତ୍ୟ ମହାଶ୍ୟ !
 ପରେର ହୃଦର ପର ନା ବୁଝିତେ ପାରେ ।

নহে, দেহ মন জীবন ঘৌবন সংপি'
 নারী কেন হবে দোষী ?
 পতি প্রাণের আশ্রয়,—
 পতি বিনা সব শূন্যময় ;
 এ কথা ত পুরুষ বুঝিতে নারে !
 কঠিন অস্তর —
 নানা রসে বক্ষি' নিরস্তর ;
 ভালবেসে দেয় নাই দেহ প্রাণ,
 তারে কে বুঝাতে পারে ?
 ভালবাসা নারীর প্রাণের সাধ ;
 প্রাণপতি অহেষণ তরে
 কলঙ্কে না ডরে ; —
 পুরুষ-অস্তরে এ বোধ না পশে কভু।
 দেশে দেশে পাগলিনীবেশে
 প্রাণেশে ঝুঁজিয়ে ধায় ; —
 কঠিন পুরুষ জাতি
 অনায়াসে ভার্ষ্যা তাগ করে ; —
 সে অস্তরে প্রত্যয় কি হয় কথা ?
 প্রাণ ছলময় ! —
 তাই ভাবে নারীর প্রণয়—ছল।
 আশু-বিসর্জন পুরুষ শিথেনি কভু।
 কথায় কথায় প্রয়োজন গেছি ভুলে ; —

କୋଥା ନଲରାଜ ଗୋଚର ନହେକ ତବ ?

ବନୁନ ଆମାୟ, କି ବଲି ସଥିରେ ଗିଯେ ।

ନଳ । ଧରାମାକେ ଚାହେ କେହ ନଲେର ସଂବାଦ—

ଜାନିଲେ ଏ କଥା—

ସମାଚାର ଆସିଲାମ ଜେନେ ।

ଆସିଯାଛି ସ୍ଵରସ୍ଵରେ ରାଜ୍ଞୀରେ ଲାଇୟେ—

ବଲ, କି ଉତ୍ତର ଦିବ ?

ମଥୀ । ଭାଲ !

ଶୁଣିଲାମ ଅଗିବିନା କରେନ ରକ୍ଷନ,

ଦୃଷ୍ଟିମାତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୟ ଘଟ—

ମତ୍ୟ କି ଏ କଥା ?

ଅତ୍ମୁତ ଏ ବିଜ୍ଞା—କୋଥା ପେଲେ ମହାଶୟ ?

ନଳ । ଶୁନ ଶୁବ୍ଦଦିନି !

ବିଦେଶୀ ମାରଥି ଆମି—

ଲୋକେ ମନ୍ଦ କବେ—

ହେଥା ତବ ରହିତେ ଉଚିତ ନୟ ।

ବିଶା ମୋରେ ଦିଯେଛେନ ନଲରାଜ ;

ଯାଏ ସ୍ଵଲୋଚନେ ! ଯାବ ଆମି ଅଖଶାଲେ ।

ନଲେର ପ୍ରସ୍ତାନ :

ମଥୀ । ଘନ ଘନ ଦୀର୍ଘଶାସ—ନୟନେର ନୌର—

ଆର କି ଭୁଲାତେ ପାର ?

ଅଭିମାନେ ନାହି ଦେଇ ପରିଚଯ ।

বিদ্যুক্তের প্রবেশ।

বিদ্যু। হৈ গা ঠাকুৰণ !

বাহক মশাই কোথায় ?

সখী। গিয়েছেন অশ্বশালে ।

বিদ্যু। বলি ঝামেলা কিছু বেশী করেছিলেন কি ?
আপনাদের ত রোগ আছে। তা বলুন তাড়া তাড়ি ধরি ;
একবার ঘোড়সয়ার হলেই পগার পার। রাণী ঠাকুৰণকে বলুন—
বদলী চলবেনা, স্বয়ং আসৱে নাব্বতে হবে। রঙ্গ ধূনো দিয়ে
চিটে ধরিয়েছে—জলে ধোবার কাজ নয় ; চক্ষের জলে ধূতে
হবে। চান কর্তে যাচ্ছে, আমি বলি ভান্কচে ;—পেছু
নিলুম—জল থেকে উঠলো ধানকে থান রঙ্গ বজায়।
বাবা ! এ আতের কালি মুখে কুটে বেরিয়েছে ! চল আমরা
যাই। রাণীকে পাঠিয়ে দাও ;—আমি হেথা নিয়ে আস'ছি।

সকলের প্রাণ !

মনের পুনঃ পুবেশ।

নল। পূর্ব কাস্তি কর্কট ফিরায়ে দিল ;

বলে গেল উপযুক্ত এ সময় !

আস্তু-পরিচয়

গোপন কেমনে রাখি আৱ ?

দময়স্তীর পুবেশ।

দম। নাথ ! কেন নাহি দেহ পরিচয় ?

ভাব—ভুলাইয়ে যাবে ?

ଆଗେଥର ! ଆର ନା ପାରିବେ—

କାଳ ନିଜ୍ଞା ଆର ନା ଆସିବେ ଚଙ୍ଗେ;

ଆର ଛେଡେ ନାହିଁ ଦିବ ।

ନଳ । ଶୁଣ ପ୍ରିୟେ ! ନାହିଁ ଅପରାଧୀ ।

କଲିର ତାଡନେ ବରାମନେ !

ବନେ ଫେଲେ ପଲାଇଇୟୁ ;

ଜାନ ତୁମି—ସେଜ୍ଜାଯ କି ଯେତେପାରି ତୋମା ଛେଡେ :

ମାରଥିର ବେଶେ ଏମେଛି ଏ' ଦେଶେ

ତୋମାରେ ଦେଖିତେ ପ୍ରିୟେ !

କାର ଗଲେ ପୁନଃ ଦେହ ମାଳା—

ରାଜବାଲା ! ଦେଖିତେ ହଟିଲ ମାଧ ।

କୋନ୍ ଭାଗାଧର

ଆମରେ ଧରିବେ ପୁନ କର !—

ଦେଖେ ଗେଛି ମଲିନ ବଦନ,

ଟାଙ୍କ ମୁଖେ ଦେଖେ ସାବ ତାମି !

ତେ ପ୍ରେସି ! ଏହି ହେତୁ ଏମେଛି ଏ' ହାତେ

ନଳରାଜ-ଆଶେ ହରେଛିଲୁ ସ୍ଵଯମ୍ଭରା ।

ନଳରାଜ-ଆଶେ ପୁନ ସ୍ଵଯମ୍ଭରା ଭାନ !

ତେର ବେଶ—

ପୁଷ୍ପଶାର କରେ ନାହିଁ ସାଜେ ଆର !—

ନୟନ-ଆସାରେ ଗେଥେ ମାଲା ଦିବ ଗଲେ ।

ମାଙ୍କ ହୁ, ଜଗତ-ପ୍ରାଣ ସମୀରଣ !—

বল কাৰ তৰে প্ৰাণবায়ু বহে মোৱ ?
 প্ৰভু ! মলৱাজ-অভিলাষী,
 নলে ভালবাসি,
 অন্য দোষে নহি দোষী ;—
 কলু মল বিনা অন্য জনে নাহি জানি।
 যদি হই সতী—
 দেবগণ ! কৰি হে মিনতি—
 প্ৰাণপতি দেহ মোৱে ;
 নহে, প্ৰাণে কাজ কি আমাৰ ?
 দৈববাণী ! সংশয় না ভাব তুমি, পুণ্যাশোক নল !—
 সাধুৰী সতী পঞ্জী তব।
 পুল বৃষ্টি।
 নল ! একি ! দৈববাণী ?
 পুল বৃষ্টি কৰিছেন দেবগণে !
 কিছুৰ চৰণে তব—
 ক্ষমা কৰ প্ৰাণেৰি !
 দম ! প্ৰাণেৰি !
 দাসীৱে মিনতি নাহি সাজে।
 কৃতপূৰ্ণ, ভীমৱাজা ও রাণীৰ প্ৰবেশ।
 ভীম ! বৎস !
 যে আনন্দে পূৰ্ণ আজি জন্ম আমাৰ—
 কৰি আশীৰ্বাদ—
 মে আনন্দে বঞ্চ চিৰদিন।

ରାଜୀ । ବ୍ସ ! ଏତ ଦିନ କୋଥା ଛିଲେ ଭୁଲେ ?

ନଳ । ମାତା ! କର ଆଶୀର୍ବାଦ ;—
ମକଳି ଗୋ ଦୈବ ବିଡ଼ସନା ।

କ୍ଷତ୍ର । ମହାରାଜ ! ଭୁଲେ ଆହ ମଧ୍ୟରେ କେମନେ ?
(ଦମ୍ଭୟସ୍ତୀର ପୁତି) ଦେବି ! ସୁଧାଓ ଶାମୀରେ ତବ—
ମଧ୍ୟୀ ଭୂମି ମମ ।

ଦମ । ଅଧୋଧ୍ୟା-ଶିଶୁ ! ଚିରକଳୀ ଆମି ତବ ।
ବିଦୂଷକେର ପ୍ରବେଶ ।

ବିଦୁ । ସ୍ଵସ୍ତର ବିଦର୍ଭ ନଗରେ—
ମନ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ଦେଖୁନ୍, ବାହକ ମଶାଇ !
ରାଜ୍ଞୀ ! ରାଜ୍ଞୀ !
ମଧ୍ୟ ବଲେ ଡାକ ହେ, ବାରେକ ।

ନଳ । ମଧ୍ୟ ସେ ଉଣ ତୋମାର—
ତବ ଧାର ଶତ ଜନ୍ମେ

ନାହିଁ ହବେ ପରିଶୋଧ ।
ପୁକ୍ତର, କଲି ଓ ଅନୁଚରେ ପୁବେଶ ।

କଳି । ମହାରାଜ ! ଏହି ସହୋଦର ତବ,
କିଙ୍କର ଆମାର,
ଆଜି ହ'ତେ କିଙ୍କର ତୋମାର—
ଆମି ତବ ଅନୁଗତ ।

ପୁକ । କେନ ? କେନ ? କିଙ୍କର କି ହେତୁ ?
ପାଶାର ଜିନି'ଛି, ରାଜ୍ୟ ଫିରେ ନାହିଁ ନିବ ;--
ମୃତ୍ୟୁ ଦ୍ୱାରା ମମ ।

নল। যুক্ত কিঞ্চ পাখকীড়া ষে বা তব মন—
করহ পুকুর দ্বৰা।

কলি। ত্যজ আশা;—
ধাপুর না সহায় হইবে আৱ।
জামু পাতি' যাচহ মার্জনা;—
পুণ্যশোক অলৱাঙ্গা কমিবেন তোৱে।
নহে, সত্য কহি,
ধন আগ কিছু না রাখিবে তোৱ।

পুক। না বুঝে করেছি কাজ—
ক্ষমা কর নৃপবৰ !

নল। এষ্ঠ, চিঞ্চা কর দূৰ;
নাহি ভয়—করিবু মার্জনা।

বিদ। বলি, পুকুর মশাই ! দেখে শুনে শিখতে হয়।
বাগে পেলেই ধানে ঢালে দিতে হয়—এমন নয় ; মহারাজ !
এখন নয়—যথৰ রাজ্যে গিরে বস্বেন—রঙের মসলা শুনো
আমাৰ বল্বেন। বলি, পুকুর মশাই ! বলে না প্ৰত্যাহ থাবেন—
আপনাৰ উপৰ এক পৌচ্ছ।

সহীগনেৰ পুশে ও গীত।

পুরুষ বাহার--কাঞ্চালী।

কে এল—কি ভাবে—রাখে করে?

ও লা এ বি ছালা ;—হৱলা রাহ দালা,

বুঝি ভুলায়ে বিদেশী—নে যায় ধারে ।

জানে নানা ছল
দুটি অঁথি করে ছল ছল,—
হেরে মুখ শশী হয় প্রাণ বিকল ।
ফুট মলিনী কুমুদিনী
হেরি নিশাকরে ।

CALCUTTA.
1888

৭৮ নং আমদাট ছাঁট, নিউ বৃটানিয়া ষষ্ঠে,
ত্রিঅঞ্চিকারণ সোম ধারা মুদ্রিত ।

৩০শে জুলাই ১৮৮৬ ।

